

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

Zhodnocení nauky o manželství v Gaudium et spes a v Amoris laetitia

Vedoucí práce: Dr. Ing. Alois Křišťan, Th.D.

Autor práce: Bc. Petr Janoušek

Studijní obor: Teologie služby

Ročník: 2017/2018

2018

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

20. února 2018

Děkuji vedoucímu diplomové práce Dr. Ing. Aloisu Křišťanovi Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Své rodině děkuji za trpělivost. Také děkuji všem, kteří se podíleli svými radami na vzniku této práce.

OBSAH

Úvod.....	6
1. Svátost	10
1.1. Svátost manželství	11
2. Historie manželství a rodiny	12
2.1 Historie rodiny	13
2.2 Manželství ve Starém zákoně	14
2.3 Manželství v Novém zákoně	16
2.4 Augustin	19
2.5 Středověk	20
2.6 Reformace – Trident	21
2.7 Moderní doba	23
3. II. vatikánský koncil	26
3.1 Pohled na manželství v konstituci <i>Lumen gentium</i>	27
3.2 <i>Gaudium et spes</i>	28
3.3 Manželství a rodina v <i>Gaudium et spes</i>	30
3.4 Hodnota manželské lásky	32
3.5 Mravní hodnocení manželského spojení	33
3.6 Odpovědné rodičovství	35
3.7 Otázka výchovy v rodině	36
3.8 Shrnutí pohledu na manželství podle učení II. vatikánského koncilu	36
4. Období od II. vatikánského koncilu do zasedání konzistoře v únoru 2014	38
4.1 Hodnota manželské lásky	38
4.1.1 Shrnutí	40
4.2 Mravní hodnocení manželského tělesného spojení	41
4.2.1 Shrnutí	42
4.3 Odpovědné rodičovství	42
4.3.1 Shrnutí	43
4.4 Otázka výchovy v rodině	44
4.4.1 Shrnutí	45

4.5 <i>Familiaris consortio</i> – článek 84	46
5. Mimořádná a řádná synoda	48
5.1 Evangelium o rodině	48
5.2 Reakce na návrhy kardinála Kaspera	52
5.2.1 Shrnutí	55
5.3 Mimořádná synoda	56
5.4 Řádná synoda	59
5.4.1 Shrnutí	63
6. Amoris laetitia	65
6.1 Úvod (články 1 – 7)	66
6.2 První kapitola: „Ve světle slova“ (články 8 – 30)	66
6.3 Druhá kapitola: „Realita rodin a životní výzvy“ (články 31 – 57)	67
6.4 Třetí kapitola: „Pohled zaměřený k Ježíši: povolání rodiny“ (články 57 – 88) ..	69
6.5 Čtvrtá kapitola: „Láska v manželství“ (články 89 – 164)	70
6.6 Pátá kapitola: „Láska, která se stává plodnou“ (články 165 – 198)	71
6.7 Šestá kapitola: „Některé pastorační perspektivy“ (články 199 – 258)	71
6.8 Sedmá kapitola: „Posílit výchovu dětí“ (články 259 – 290)	73
6.9 Osmá kapitola: „Doprovázet, rozlišovat a integrovat lidskou slabost“ (články 291 - 312)	73
6.10 Devátá kapitola: „Manželská a rodinná spiritualita“ (články 313 – 325)	76
6.11 Shrnutí	77
6.12 Shrnutí: Rozvod	79
Závěr	81
Seznam literatury	85
Seznam zkratk	93
Abstrakt	94
Abstract	95

Úvod

Snad každý člověk ví, co je to rodina. V rodinách většina lidí vyrůstala, mnozí lidé rodiny vytváří během svých životů, s rodinami se stýkáme. Stejně tak i v církvi. Manželství a rodina jsou od počátku křesťanství obsahem církevní nauky a jedním z jejích ústředních témat. Církevní nauka o rodině a manželství navazuje na židovskou tradici, snaží se přinášet ideál křesťanského manželství, zachovávat neměnnost Kristova učení, ale také reagovat na pojetí manželství a rodiny spolu s měnícími se společenskými podmínkami. Rodina je základním prvkem jak církve, tak i společnosti. Pro katolickou církev je manželství jednou ze sedmi svátostí. Zároveň manželé žijí v konkrétních životních podmínkách (kulturních, společenských, ekonomických) a ty ovlivňují kulturu života v dané době a v dané oblasti.¹

Jako student teologické fakulty magisterského oboru navazuji na své bakalářské studium na Katolické teologické fakultě v Praze. Ve své bakalářské práci (Svátostná služba na Svaté Hoře) jsem se zabýval mimo jiné i svátostí manželství. V rámci tématu této práce jsem využil možnost věnovat se této svátosti podrobněji.

Ve své diplomové práci se zabývám učením církve o manželství a o rodině v některých církevních dokumentech. Za klíčové dokumenty nedávné doby považuji pastorální konstituci *Gaudium et spes*² II. vatikánského koncilu a exhortaci papeže Františka *Amoris laetitia*.³ Tyto dokumenty, které od sebe dělí 51 let, jsou jako dva milníky. Neexistují však samy o sobě - na něco navazují, v něčem jsou nové. A zároveň je od sebe dělí zmiňované časové období.

Cílem práce je zhodnotit nauku o manželství v dokumentech *Gaudium et spes* a *Amoris laetitia* v kontextu dalších dokumentů. K dosažení cíle jsem si zformuloval tři otázky, na něž budu postupně hledat odpověď:

Na co dokumenty navazují?

Co přináší dokumenty nového?

---

¹ Srov. OPATRŇY, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2017, 9-10. ISBN 978-80-7465-278-3.

² *Gaudium et spes. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, 173-265. ISBN 80-7113-089-3.

³ FRANTIŠEK, papež. *Amoris laetitia. Radost z lásky. Posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Praha: Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5.

Co se událo v časovém období mezi oběma dokumenty?

Práce je rozvržena do šesti kapitol.

Nejprve jsem považoval za vhodné představit svátost jako pojem (nejde jen o ono známé chápání svátosti v obecném smyslu jako viditelné znamení neviditelné milosti) a následně i svátost manželství.

Dále jsem se věnoval historii manželství ve Starém a Novém zákoně. Ze Starého zákona zmíním především druhou zprávu o stvoření, kde je uvedena rovnost muže a ženy při stvoření. V Novém zákoně představím Ježíšovo učení o manželství jako nerozlučitelnou, Bohem utvořenou jednotu mezi jedním mužem a jednou ženou. V Novém zákoně se k otázkám manželství a rodiny vyjadřuje také apoštol Pavel. Zastavil jsem se mimo jiné u páté kapitoly listu Efezanům, kde je vztah muže a ženy přirovnávaný ke vztahu Krista a církve. Z historických mezníků jsem vybral a představil ty nejdůležitější – pohled na manželství u sv. Augustina (představím jeho *model dober*), nauku Tridentského koncilu (zde se zastavíme u tří dekretů o manželství) a období moderny.

Klíčovou událostí v životě církve byl II. vatikánský koncil. Třetí kapitola této práce začíná historickým úvodem (svolání koncilu). Hlavní důraz v této kapitole je věnovaný pastorální konstituci *Gaudium et spes*, tématu manželství a rodiny jsou zejména věnovány články 47 – 52, a nauce o manželství v této konstituci. V této kapitole představuji nové pojetí manželství v nauce církevních otců. Manželství je zde zdůrazněno především jako společenství dvou vzájemně se darujících osob, jako společenství lásky. Podrobněji se věnuji tématům jako je hodnota manželské lásky, mravní hodnocení manželského spojení, odpovědné rodičovství a otázka výchovy v rodině. Protože se manželství věnují koncilní otcové i v dalších dokumentech, podíváme se, co je o manželství uvedeno ve věroučné konstituci o církvi *Lumen gentium*.⁴

Čtvrtá část se zabývá obdobím 1965 – 2014, tedy obdobím od ukončení II. vatikánského koncilu po mimořádné zasedání konzistoře kardinálů v únoru 2014. V této

---

⁴ *Lumen gentium. Věřoučná konstituce o církvi*. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, 29-100. ISBN 80-7113-089-3.

kapitole sledují, jak se myšlenky o manželství z koncilu vyvíjely v učení magisteria za pontifikátů Pavla VI., Jana Pavla II., Benedikta XVI. a papeže Františka. Jde o témata hodnota manželské lásky, mravní hodnocení manželského spojení, odpovědné rodičovství a otázka výchovy v rodině. Z množství dokumentů jsem vybral ty, které se vztahují k tématu této práce: *Humanae vitae*,⁵ *Evangelii nuntiandi*,⁶ *Familiaris consortio*,⁷ *Deus caritas est*⁸ a *Lumen fidei*.⁹ Samostatnou analýzu si z apoštolské adhortace Jana Pavla II. *Familiaris consortio* zaslouží článek 84, který se věnuje rozvedeným, kteří uzavřeli nový sňatek. Jde o důležité téma, které se mimo jiné objeví rozpracované v *Relatio finalis* druhého zasedání biskupské synody z října 2015 a v osmé kapitole exhortace papeže Františka *Amoris laetitia*.

Pátá část této práce začíná rozbořem a ohlasy na příspěvek kardinála Waltera Kaspera *Evangelium o rodině*.¹⁰ Tento příspěvek byl přednesený na již zmiňovaném mimořádném zasedání konzistoře kardinálů v únoru 2014. Největší ohlas a diskuzi sklídl návrh, aby v některých specifických případech byl umožněn přístup ke svátostem (smíření a eucharistie) těm katolíkům, kteří uzavřeli církevní sňatek, rozvedli se a poté uzavřeli civilní sňatek. V této kapitole představím knižně vydaný příspěvek kardinála Kaspera *Evangelium o rodině* a reakce Pavla Ambrose a Roberta Dodara, který shromáždil ohlasy na Kasperovu přednášku v knize *Setrvat v pravdě Kristově*.¹¹ Dále jsem se věnoval synodě o rodině, která probíhala ve dvou zasedáních jako mimořádná a řádná synoda a závěrečným zprávám z těchto zasedání. Zde představím jednotlivé výstupy z obou zasedání a všímám si nových témat, která se v nich objevila. Podrobněji se zde věnuji tématice rozvedených a znovusezdaných katolíků.

V poslední části této monografie jsem zkoumal myšlenky o manželství v posynodální apoštolské exhortaci

⁵ PAVEL VI. *Humanae vitae. O správném řádu předávání lidského života*. Praha: Scriptum, 1991. ISBN 80-900335-5-5.

⁶ PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi*. Apoštolská exhortace Hlásání evangelia z 8. prosince 1975. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-159-8.

⁷ JAN PAVEL II. *Familiaris consortio. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-161-X.

⁸ BENEDIKT XVI. *Deus caritas est. Bůh je láska. Encyklika*. Praha: Paulínky, 2012. ISBN 978-80-7450-043-5.

⁹ FRANTIŠEK, papež. *Lumen fidei. Encyklika. Světlo víry*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-741-6.

¹⁰ KASPER, W. *Evangelium o rodině*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-832-1.

¹¹ DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87864-33-3.

papeže Františka *Amoris laetitia*. Představil jsem její jednotlivé kapitoly, porovnal s učením II. vatikánského koncilu a věnoval se tématům, která nově otevřel papež František. V samostatné části v rámci jedné z podkapitol mimo jiné rozebírám možnost přistupování ke svátostem těch pokřtěných, kteří byli církevně sezdáni a jsou rozvedeni.

Závěr je shrnutím jednotlivých kapitol a zodpovězením na výše položené otázky. Ve stručnosti v něm nabízím zhodnocení manželství v důležitých církevních dokumentech, především v *Gaudium et spes* a *Amoris laetitia*.

Práce reflektuje studium dokumentů magisteria, které se týkají tématu manželství a rodiny, a odborné literatury, která komentuje tyto dokumenty. V této práci jsem také použil myšlenky z přednášek tří významných současných autorů – Aleše Opatrného, Karla Satorii a Jana Sokola.

Při psaní této práce jsem se snažil myslet na to, že i tato diplomová práce by měla být, stejně jako samotná teologie, zaměřena k hlásání Božího království a k službě životu v plnosti.¹²

---

¹² Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Hermeneutika mystéria*. Praha: Krystal OP a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 262. ISBN 978-80-7195-478-1.

1. Svátost

V této práci se zabývám pojmy rodina, manželství a svátost manželství. Začnu tím, co se rozumí pod pojmem svátost. Podle Katechismu katolické církve jsou svátosti

*účinná znamení milosti, ustanovená Kristem a svěřená církvi, jimiž se nám uděluje božský život.*¹³

Svátostí je v západní církvi celkem sedm: křest, biřmování, eucharistie, pokání, pomazání nemocných, svěcení a manželství.¹⁴ U příjemce svátosti je nutné, aby měl vazbu na Krista a církev.¹⁵ Svátosti jsou lidským úkonem a zároveň znamením nezvratného Božího příklonu ke člověku.¹⁶ Svátosti jsou viditelné znamení neviditelné milosti ustanovené Kristem, víru předpokládají a rozmnožují.¹⁷ Udílení svátostí patří k důležitým a podstatným úkolům, které dává Bůh církvi. Svátosti se udělují v církvi a jejím prostřednictvím,¹⁸ jsou projevy života církve. Jsou darem pro udělovacího i přijímajícího, jsou slaveny v církvi a církvi.¹⁹ Při svátostech dochází k setkání člověka s tím, kdo v těchto svátostech působí.²⁰ Jinými slovy totéž popisuje papež František, když poznamenává, že prostřednictvím svátostí se nás dotýká Ježíš i dnes.²¹ O přijaté svátosti je také potřeba se starat (obnovovat je, uvědomit si, co svátostí člověk dostal atd.), využívat mystagogický aspekt svátosti. Pokud se nevyužívá mystagogický aspekt svátosti, tak se může se přihodit, že se lidé stávají pokřtěnými pohany – jsou pokřtěni, ale ne evangelizováni,²² nevrůstají do církve, nestávají se církvi.

---

¹³ Srov. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon 1995, článek 1131. ISBN 80-7113-132-6.

¹⁴ Dogmatem je svátostnost uvedených spásných znamení podle specifického pojmu svátosti: ustanovení Kristem, vnitřní milost ospravedlnění a vnější znamení, které se skládá ze slova a prvku. Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 653- 654. ISBN 978-80-7195-259-6.

¹⁵ Srov. KUNETKA, F. *Úvod do liturgie svátostí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 270-271. ISBN 80-7192-455-5.

¹⁶ Srov. tamtéž 331.

¹⁷ Srov. tamtéž 17.

¹⁸ Srov. ADAM, A. *Liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2001, 146. ISBN 80-7021-420-1.

¹⁹ Srov. *Směrnice pro udílení svátostí v Arcidiecézi pražské* (17. 5. 2005), ACAP 11/2008, č. j. 6795/2008.

²⁰ Srov. OPATRŇÝ, A. *Jak potěšit zpovědníka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, 21. ISBN 978-80-7195-710-2.

²¹ Srov. LF 31.

²² Srov. KASPER, W. *Evangelium o rodině*, s. 11.

U svátostí je tedy nejdůležitější víra přijímajícího, svátosti působí z moci Kristova spásného díla *ex opere operato* (prostým udělením), neuskutečňují se spravedlností člověka, ale mocí Boží.²³

Nás bude zajímat vzhledem k tématu práce svátost manželství.

1.1. Svátost manželství

Svátostí manželství se „rozumí celistvé, výlučné a osobní životní společenství pokřtěného muže a pokřtěné ženy, uskutečněné ve svobodě. V tomto společenství se zobrazuje sjednocení Krista s jeho církví a manželství se tím stává účinným znamením sdílení posvěcující milosti.“²⁴ Svátost manželství je označována (spolu se svátostí kněžství) jako svátost určená ke službě společenství a poslání věřících.²⁵ K manželství patří nerozlučitelnost, monogamie a připravenost vychovávat děti a být jim prvními svědky víry.²⁶ Podmínkou pro přijetí svátosti manželství je mimo jiné také to, že jde o rozhodnutí svobodné.²⁷ Svátost manželství není dána církevním sňatkem, ale manželským životem založeným na Boží milosti.²⁸ Podle učení magisteria se díky svátostnému charakteru svého manželství muž a žena spojují nejhlubším způsobem a nerozlučně. Svátostné znamení dělá z jejich vzájemné sounáležitosti obraz Kristova vztahu k církvi.²⁹ Tridentský koncil v 16. století uznal manželství jako svátost.³⁰

---

²³ Srov. KKC 1128.

²⁴ MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 774.

²⁵ Srov. *Kompendium Katechismu katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, otázka č. 250. ISBN 807195-094-7.

²⁶ Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 775.

²⁷ Srov. SZABO, M. *Manželství. To je také slib úcty lásky věrnosti*. Brno: Cesta – Iva Pospíšilová, 2014, 66. ISBN 80-978-80-7295-179-6. Dalšími dvěma podmínkami jsou rozhodnutí k uzavření trvalého (nerozlučného) svazku a ochota k přijetí dětí. Podrobněji v např. OPATRŇÝ, A. *Pastorace svátostí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, 112. ISBN 978-80-7195-799-7.

²⁸ Srov. PESCH, O. H. *Základní otázky katolické víry*. Praha: Vyšehrad, 1997, 122. ISBN 80-7021-206-3.

²⁹ Srov. FC 13.

³⁰ Srov. HRDINA, I. A. *Dokumenty tridentského koncilu*. Praha: Krystal OP, 2015, 204. ISBN 978-80-87183-75-5.

2. Historie manželství a rodiny

Dříve, než se podíváme na historii manželství a rodiny, považují za vhodné připomenout, že v samotném pojmu *rodina* jsou zahrnuty tři skutečnosti: domov (místo a ekonomické zajištění domácnosti), manželství a vztahy rodičů a dětí.³¹

Pojmy rodina a manželství jsou často provázány. V Katechismu katolické církve čteme, že rodina odpovídá lidské přirozenosti a je pro člověka nutná.³² Tím, že Bůh stvořil muže a ženu, ustanovil lidskou rodinu a dal jí základní řád.³³ Rodina se považuje za normální vztah a tvoří ji se svými dětmi muž a žena, kteří jsou spojeni v manželství.³⁴ Manželství a rodina jsou zaměřeny na blaho manželů, plození a výchovu dětí.³⁵

Velmi často slyšíme o krizi rodiny³⁶ nebo dokonce o zániku rodiny.³⁷ Přesnější by bylo hovořit o obtížích, které se nevyhýbají žádnému člověku, tedy ani manželstvím a rodinám.³⁸ Na jednu stranu se o rodině mluví (např. o její sociální funkci), na straně druhé se zapomíná a podceňují se změny, které se dějí ve společnosti. Současná rodina žije v jiných podmínkách, než tomu bylo před sto nebo dvěma sty lety. Jak dále připomíná Jan Sokol, pevná monogamní rodina, která spolu žije a vychovává své děti, přestala být společenskou normou a stala se dobrodružstvím, které vyžaduje

---

³¹ Srov. AMBROS, P. *Rodina – světlo v temnotě světa*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2015, 79. ISBN 978-80-7412-232-3.

³² Srov. KKC 1882.

³³ Srov. KKC 2203.

³⁴ Srov. KKC 2202.

³⁵ Srov. KKC 2249.

³⁶ K pojmu krize uvádí Aleš Opatrný, že se jedná o *krátkodobý stav, který vznikne zpravidla jako následek nějaké nepředvídané neblahé události*. Proto je třeba rozlišit, že jednotlivá konkrétní rodina se může v jisté fázi života ocitnout v krizi, zatímco u pojmu rodiny, která je chápána jako sociální útvar, jde o změny, obtíže, rozvolnění pojmu, případně o změněné okolnosti života rodiny. Více OPATRŇÝ, A. *Rodina a krize*, in AMBROS, P. (ed.) *Evangelium pro rodinu dnešní doby*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014, 152-155. ISBN 978-80-7412-166-1.

³⁷ Srov. např. OPATRŇÝ, A. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Nakladatelství Pavel Mervart, 2014, 106-127. ISBN 978-80-7465-116-8. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2008, 255. ISBN 80-7040-809-X. HALÍK, T. *Obnovíš tvář země*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014, 25. ISBN 978-80-7422-353-2. Papež František, *Evangelii gaudium*. Praha: Nakladatelství Paulínky, 2014, čl. 66. ISBN 978-80-7450-118-0.

³⁸ K tématu více: OPATRŇÝ, A. *Rodiny v obtížných situacích*. In OPATRŇÝ, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 151-162.

odvahu, statečnost a přináší jistá omezení. Přesto je monogamní rodina nenahraditelná pro všechny generace, jak je výchově dětí, tak v péči o prarodiče.³⁹

Je možné se na rodinu podívat z pohledu, jakou roli hraje ve společnosti a co se od ní očekává. Ve své plodivé funkci představuje rodina základní podmínku existence společnosti a státu. Společnost a stát jsou zde pro rodinu, mají rodinu podporovat a účinně jí pomáhat. Jak jsem již výše uvedl, rodina dodnes nemá alternativu z hlediska výchovy dětí.⁴⁰ I Písmo svaté opakovaně zdůrazňuje důležitost rodiny pro všechny její členy a také ve vztahu ke společnosti. V první knize Mojžíšově je popsáno stvoření muže a ženy. Už tím je předznamenána společenská povaha člověka a rodina se stává první formou společenství.⁴¹ Rodina představuje v plánu Stvořitele první místo humanizace osoby a společnosti.⁴²

Pojďme se podívat na vývoj rodinného společenství, které úzce souvisí s rozvojem zemědělského způsobu života. Lidé si začali potravu pěstovat a chovat. V zemědělském způsobu života se začaly vytvářet samostatnější skupiny obyvatel, kterým dnes říkáme rodina.⁴³

2.1 Historie rodiny

Ve starověku nebyla rodina chápána jako posvátný pokrevní svazek, nýbrž jako „společenství“ lidí jednoho domu. V čele rodiny stál otec rodiny, který rozhodoval o všech jejích členech: o své ženě, dětech, služebnictvu a otrocích. Jeho moc však nebyla neomezená, podléhala určitým způsobem „veřejné“ kontrole ve smyslu jejího podřízení dobové morálce. Dům byl prostorem, kde se kromě běžného rodinného života odehrávalo i vzdělávání, výchova dětí, jednání přátel, hostiny apod. To je prostor a prostředí, v němž se v pohanském světě pohybují nově vznikající

---

³⁹ Srov.: SOKOL, J. *Rodina v proměnách společnosti*. In OPATRŇY, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. Červený Kostlec: Nakladatelství Pavel Mervart, 2017, 15-20. ISBN 978-80-7295-179-6.

⁴⁰ Srov. TRAPKOVÁ, L.; CHVÁLA, V. *Žena a muž v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2014, 87-90. ISBN 978-80-7429-479-2.

⁴¹ Srov. Gn 1,26-28; 2,7-24. GS 12.

⁴² *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 147. ISBN 978-80-7195-014-1.

⁴³ Zpracováno podle přednášky prof. Jana Sokola z Konference o rodině konané dne 4. 11. 2015 v prostorách Katolické teologické fakulty, Thákurova 8, Praha 6.

křesťanské obce.⁴⁴ Jak jsem již zmínil výše, rodině vládne *pater familias*, náčelník, vedoucí domácnosti.

V rodině je samozřejmě vždy paní domu, jsou tam děti a další členové rodiny. Ve starověku se příliš nerozlišovalo mezi dětmi a otroky. Ten, který v rodině vládne, sám sebe chápe jako dědice, jako dočasného správce domu. Otec rodiny je také povinen postarat se o posmrtný život svých zemřelých předků. Máme málo zpráv o tom, jak fungoval manželský život drobných svobodných rolníků a řemeslníků.⁴⁵ Manželství byla uzavírána svobodně na základě rozumového rozhodnutí, např. kvůli věnu, prestiži, kvůli občanské povinnosti nebo kvůli nutnosti mít právoplatného dědice.⁴⁶

Nejstarší kořeny evropské rodiny leží v klasických středomořských civilizacích Řecka a Říma a také v germánských a keltských kmenových společnostech jižní a severní části Evropy. Římu se přičítá odpovědnost za rodinné právo a Germánům za bilaterální odvozování příbuzenství a důkaz na individualismus. Velké změny pak přináší křesťanství, které přetvořilo dřívější modely rodinného života. Velká část kontinentu dosáhla jisté jednotnosti, když mnoho národů s velmi odlišným vývojovým pozadím přijalo křesťanské normy. Tato relativní uniformita se promítla do mnoha aspektů rodinného života (např. zákaz příbuzenských sňatků, zákaz sešvagřených příbuzných apod.).⁴⁷ Důležité je si uvědomit, že Evropa měla nejen své nekřesťanské kořeny, ale i germánské - klasické řecké a římské. Křesťanství vděčilo za mnohé tradicím židovského Starého zákona. Proto se nyní podívejme na manželství ve Starém zákoně.

2.2 Manželství ve Starém zákoně

Ve Starém zákoně je otázka uzavírání manželství iniciativou mužů. Biblická hebrejština nemá žádné slovo pro manželství, protože ho nepotřebuje. Pokud mluví o sňatku, tak to v češtině znamená, že si někdo někoho bere, tedy muž si bere ženu. Sloveso „vzít si“ je z oblasti majetkové a je tradičně spojené se sňatkem. V páté knize Mojžíšově se

---

⁴⁴ Srov. RYŠKOVÁ, M. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha: Karolinum, 2010, 98-99. ISBN 978-80-246-1465-6.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 106.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 105.

⁴⁷ GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha: Lidové noviny, 2006, 12-16. ISBN 80-7106-396-7.

píše o vztahu muže a ženy.⁴⁸ Úryvky jsou spíše zaměřeny na ochranu ženy.⁴⁹ Pro židovský vstup do manželství bylo typické, že muž, který si chtěl vzít nějakou dívku, zaplatil poplatek („mohár“) ve výši 50 šekelů stříbra.⁵⁰ Zaplacení věna ještě neopravňovalo muže k uzavření sňatku se svedenou dívkou, o tom rozhodoval jedině otec dívky.⁵¹ Pokud otec souhlasil, mohl muž zaplatit „mohár“ ve stanovené výši.⁵² Výše ceny byla údajně stanovena proto, aby nedocházelo k přeplácení. Po zaplacení této částky byla dívka vázána věrností muži a on ji nesměl zapudit.⁵³

Ve Starém zákoně máme také zmínku o manželské smlouvě.⁵⁴ Pozice ženy byla totiž v židovském prostředí poměrně nejistá. Muž mohl najít v průběhu života na ženě něco „odporného“, co se pro něho stalo důvodem k rozluce.⁵⁵ Proto zde existoval institut tzv. manželské smlouvy, kterou uzavíral s budoucím manželem otec dívky – budoucí manželky. Tato smlouva dávala otci dívky možnost přinutit jejího manžela, aby v případě, kdy jeho dceru propustí, ji vyplatil nebo jinak zajistil, aby mohla sociálně přežít.

Důležitým textem, který se dotýká manželství, je druhá zpráva o stvoření.⁵⁶ Máme zde uvedenu rovnost mezi mužem a ženou při stvoření. Žena byla stvořena jako pomoc muži, jemu rovná. Když muž uviděl stvořenou ženu, tak ji dal pojmenování podle sebe. Tím se dává najevo sounáležitost těch dvou – toto je jeden člověk, muž a žena. Podřízenost muže a ženy je důsledkem hříchu.⁵⁷ Křesťanské manželství, které je založeno už ve stvořitelském Božím aktu,⁵⁸ je povoláno k tomu, aby pracovalo na vztahu, který byl před hříchem.

Hlavním účelem starozákonního manželství byla jeho společenská role – vybudování rodiny a výchova dětí. Již výpověď o tom, že muž opustí svého

---

⁴⁸ Srov. Dt 22,13-23.

⁴⁹ Srov. *Výklady ke Starému zákonu I Zákon (Gn – Dt)*. Praha: Kalich, 1991, 550n. ISBN 80-7017-408-0.

⁵⁰ Výše poplatku byla stanovena na tuto výši – viz odkaz Dt 22,29, příp. Ex 22,16.

⁵¹ Tamtéž s. 284.

⁵² Co se týká tohoto poplatku, máme zajímavý příběh v 1 Sam 18,20-28, kde je řeč o Saulovi a Davidovi. David si zamiloval Saulovu dceru Míkal, ale je evidentní, že byl chudý a neměl požadovaných 50 šekelů stříbra. Místo toho musel pobít 100 Pelištejců.

⁵³ Srov. *Pentateuch (Pět knih Mojžíšových)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 512. ISBN 80-7192-638-8.

⁵⁴ Srov. Dt 24.

⁵⁵ Srov. Dt 24,1-2

⁵⁶ Srov. Gn 2,20-25.

⁵⁷ Jedná se o důsledek prvotního hříchu, kdy podle biblického autora žena bude v područí svého muže: (...) budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout. (Gn 3,16)

⁵⁸ Srov. OPATRNÝ, A. *Pastorace svátostí*, s. 108.

otce a matku a přilne ke své ženě a budou jedna duše a jedno tělo,⁵⁹ je výpovědí o založení nové sociální jednotky.⁶⁰

Pro židovské manželství je typická snaha nespojovat sexualitu s náboženským kultem. Bylo to zřejmě způsobeno pozicí starověkého Izraele mezi národy, kterými byl obklopen. Ty měly erotické nebo sexuální náboženské kultury, např. Baalův kult, kult chrámových nevěstek.⁶¹

2.3 Manželství v Novém zákoně

Nový zákon se v otázce manželství podobá Starému zákonu – ani zde nenajdeme ucelenou nauku o manželství. Přesto přináší mnoho nového.

Manželství už není pojímáno jako jediná alternativa života. Podle Starého zákona byl muž povinen se oženit z důvodu pokračování rodu, proto aby přežil Boží lid. Tento závazek už v Novém zákoně neplatí, tělesná a rodová sounáležitost s Abrahamem už nemá náboženský význam. Už Jan Křtitel připomíná farizeům a saduceům, že je jejich otcem Abrahám.

„Nemyslete si, že můžete říkat: „Náš otec je Abraham!“ Pravím vám, že Bůh může Abrahamovi stvořit děti z tohoto kamení.“⁶²

Odpuštění vin a dosažení přízně u Boha člověk nedosáhne odvoláváním na rodový původ, ale jsou nutné osobní skutky upřímného pokání a změna života podle Boží vůle.⁶³ V Novém zákoně už tedy neplatí Abrahamův rodokmen, nýbrž to, že jsme se stali duchovními syny a dcerami Ježíše Krista.

Nový zákon předpokládá instituci manželství, i když se tu objevuje nový fenomén, a to je život bez manželství – život ve službě Bohu a lidem (tzv. zasvěcený život). Život ve službě Kristu odkazuje na budoucí Boží říši, ve které se už nebude ženit a vdávat.⁶⁴

---

⁵⁹ Srov. Gn 2,24.

⁶⁰ Srov. RYŠKOVÁ, M. *Manželství a rodina z novozákonní perspektivy*. In OPATRŇ, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. Červený Kostelec: Nakladatelství Pavel Mervart, 2017, 23, 26. ISBN 978-80-7465-278-3.

⁶¹ Srov. BIČ, M. *Při řeckách babylónských*. Praha: Vyšehrad, 1990, 201-202. ISBN 80-7021-032-X.

⁶² Mt 3,9

⁶³ Srov. BOGNER, V. *Nový zákon*. Praha: Česká liturgická komise, 1989, 26-27. ISBN 80-7195-073-4.

⁶⁴ Srov. Mt 19,12; Mt 22,30.

Ježíšův postoj k manželství je pozitivní, zúčastnil se například svatby v Káně Galilejské.⁶⁵ Ježíšovi záleželo na úspěchu svatby, na svatebním veselí a na dobré pověsti novomanželů a jejich rodin, proto zasáhl v jejich prospěch.⁶⁶ Ježíš často připodobňuje Boží království ke královské svatební hostině. Také se označuje za ženicha novozákonního Božího lidu a ukazuje, kolik Boží lásky se odráží v manželské lásce muže a ženy.⁶⁷

Ježíš představuje manželství jako nerozlučitelnou, Bohem utvořenou jednotu mezi jedním mužem a jednou ženou. Jedním z textů, kde se objevuje tato myšlenka, je desátá kapitola Markova evangelia.⁶⁸ Ježíš zde říká, že se smysl zákona nesmí hledat ve výjimkách, ale v zákoně samotném. Dále v tomto textu Ježíš ruší praxi rozlukového listu a poukazuje na úryvek z knihy Genesis⁶⁹ a na původní Boží plán.⁷⁰ Být „jedním tělem“ znamená naprosté nesobectví mezi manželi.⁷¹ Věrnost se vyžaduje také od muže. Ježíš zde uvádí dva důkazy z Písma, že se manželé nesmějí rozvést: Bůh stvořil jednoho muže a jednu ženu; nařídil, aby se v manželství spojoval jeden s jednou. Z Božího hlediska si mají být muž a žena oporou a neměli by přemýšlet nad tím, mohou-li se s partnerem rozvést.⁷²

Ježíš svými postoji k ženám zhmotňuje ideály prezentované ve stvoření. Ženu považuje rovnocennou s mužem, je stejně jako muž Božím stvořením. Právě s velkým ohledem na zajištění životních podmínek ženy stanovil Ježíš jako ideál trvalé a stabilní manželství muže a ženy. Dále Ježíš kladl důraz na význam rodinného života, ale zároveň upozorňoval na možnost jiné životní cesty odkazem na službu Božímu království (legitimizuje dobrovolný celibát) i na pozemský charakter manželského svazku.⁷³ Ježíš se nijak nevyjadřuje k otázkám plození v manželství nebo

---

⁶⁵ Srov. J 2, 1-11.

⁶⁶ Srov. RYŠKOVÁ, M. *Manželství a rodina z novozákonní perspektivy*. In OPATRŇÝ, Aleš a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 26.

⁶⁷ Srov. MOLONEY, J. F. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 91-99. ISBN 978-80-7192-991-8.

⁶⁸ Mk 10, 1-12. Na tento text nejvíce navazuje Mt 19,3-12. Zde Ježíš odmítá hranici rozluky. K tématu rozluky v evangeliích ještě Mt 5,31n a Lk 16,18.

⁶⁹ Gn 2,24.

⁷⁰ Srov. HORÁK, J. *Ježíš v evangeliu podle Marka*. Řím: Křesťanská akademie, 1986, 213-214. ISBN neuvedeno.

⁷¹ Srov. HERYÁN, L. *Země bez obzoru*. Praha: Vyšehrad, 2015, 101. ISBN 978-80-7429-640-6.

⁷² Srov. LIMBECK, M. *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 128. ISBN 80-7192-219-6.

⁷³ Srov. RYŠKOVÁ, M. *Manželství a rodina z novozákonní perspektivy*. In OPATRŇÝ, Aleš a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 33-35, 61.

k povinnostem rodičů a dětí. Výlučným obsahem Ježíšových slov o manželství je personální vztah mezi mužem a ženou.

Důležitým textem je úryvek z Matoušova evangelia,⁷⁴ který je součástí antitezí v rámci Horského kázání. V úryvku se mluví o rozluce.

Také bylo řečeno: ‚Kdo propustí svou manželku, ať jí dá rozlukový lístek!‘ Já však vám pravím, že každý, kdo propouští svou manželku, mimo případ smilstva, uvádí ji do cizoložství; a kdo by se s propuštěnou oženil, cizoloží.

Zde se připouští určitá výjimka – pro případ smilstva je možno propustit. A kdo by se s propuštěnou oženil, cizoloží. V Dt 22 bylo zapsáno, že když žena měla rozlukový list a poté si ji nějaký muž vzal za ženu, tak necizoložil. Zde Ježíš říká, že kdo by se s propuštěnou oženil, tak cizoloží.⁷⁵

Otázkám manželství a rodiny se v Novém zákoně věnuje také apoštol Pavel. Jedná se o celou sedmou kapitolu prvního listu Korint'ánům, což je asi nejstarší novozákonní text, který se týká manželství. V 1 Kor 7 dává Pavel pastorační rady a odpovídá na konkrétní otázky křesťanů v Korintu ohledně manželství.⁷⁶

Pavel považuje manželství za Bohem chtěné spojení muže a ženy, nezavrhuje manželství jako něco, co by se neslučovalo s životním postojem člena obce. Zdůrazňuje, že každý má své dary milosti,⁷⁷ manželství i panenství chápe jako záležitost Božího povolání. Pavel nehaní panenství a vystupuje na obranu cti a důstojnosti svobodné ženy.⁷⁸

Jak upozorňuje Mireia Ryšková, na Pavlově učení o vztazích manželů a důstojnosti manželství je třeba ocenit jeho pokrokovost, protože oba manželé mají právo na sexuální uspokojení, rovnoprávně patří jeden druhému a nemohou sami sebou

---

⁷⁴ Mt 5,31-32.

⁷⁵ Srov. LIMBECK, M. *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 76-77. ISBN 80-7192-146-7.

⁷⁶ Srov. RYŠKOVÁ, M. *Pavel z Tarzu a jeho svět*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2014, 428-434. ISBN 978-80-246-2333-7.

⁷⁷ Srov. 1 Kor 7,7.

⁷⁸ Po nabytí Juliova zákona bylo v Římě chápáno úmyslné panenství jako trestný čin. Císař Augustus (63 př. n. l. – 14 n. l.) se snažil o ozdravení římské rodiny pomocí dvou zákonů – *lex Iulia de maritandis ordinibus* z roku 18 př. n. l. a *lex Papia Poppaea* z roku 9 n. l. Tyto zákony přikazovaly římským občanům ve věku od 25 do 60 let a ženám od 20 do 50 let žít v manželství a mít nejméně tři děti. Srov. KORNELOVÁ, V. *Právní postavení ženy v římské rodině podle Justiniánových pramenů*. Diplomová práce: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2014, 26.

disponovat jednostranně, bez ohledu na manželského partnera. Pavlovi jde také o svatost života manželů a jejich posvěcení z hlediska novosti života v Kristu.⁷⁹

Důležitá je pasáž 1Kor 7,15,⁸⁰ která je známá pod názvem *privilegium paulinum*.⁸¹ Nevěřící má možnost odejít od věřícího člověka. Věřící by od nevěřícího odcházet neměl.⁸² Dále Pavel upozorňuje, že manželství nemá být misijním úsilím o obrácení partnera.⁸³ Apoštol klade důraz na manželství jako na společenství.

V listu Efezským narážíme na teologické prohloubení křesťanského pohledu na manželství.⁸⁴ Vztah muže a ženy je zde přirovnáván ke vztahu Krista a církve. Do vztahu Krista k církvi, která je jeho snoubenkou a manželkou, se promítá původní vztah mužem a ženou. Vztah vychází z tajemství stvoření.⁸⁵ Samotná analogie spojení Krista a církve a manželství propůjčuje manželství nesrovnatelnou důstojnost. Manželství je tedy znamením jednoty mezi Bohem a člověkem a mezi Kristem a církví.⁸⁶

2.4 Augustin

Svatý Augustin se pokusil vytvořit celistvou teologii manželství. Manželství věnoval dva ze svých mnohých spisů. A sice „*De bono coniugali*“ o manželském dobru a druhý spis o sňatku a žádostivosti „*De nuptiis a concupiscentia*“. První spis je z roku 401 a Augustin v něm polemizuje s manichejci, kteří požadovali celibátní cestu života, askezi od jakýchkoliv tělesných prožitků. Tvrdili, že je třeba se vzdát manželství kvůli vyšším cílům. Charakteristický pro ně byl odpor k tělu jako dílu zlého

---

⁷⁹ Srov. RYŠKOVÁ, M. *Manželství a rodina z novozákonní perspektivy*. In OPATRŇÝ, Aleš a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 37-38.

⁸⁰ „Chce-li nevěřící odejít, ať odejde. Věřící nejsou v takových případech vázáni. Bůh nás povolal k pokoji.“

⁸¹ Srov. *Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon, 1994, §1143. ISBN 80-7113-082-6. Pro úplnost uvádím tzv. *privilegium petrinum*, které se udílí ve prospěch manželství, které žadatel hodlá uzavřít s třetí osobou, totiž katolicky pokřtěnou a toužící žít v kanonickém manželství, včetně plné účasti na svátostném životě církve. Podmínkou je, aby žadatel nebyl výhradně nebo převážně vinný rozpadem manželského života a strana, se kterou má uzavřít nebo zplatnit manželství, nezapříčinila svou vinou rozdělení manželství. Srov. PŘIBYL, S. *Pastorační aspekty působení kanonického manželského práva*. In AMBROS, P. (ed.) *Evangelium pro rodinu dnešní doby*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014, 194-195. ISBN 978-80-7412-166-1.

⁸² Srov. 1 Kor 7,12-14.

⁸³ Srov. 1 Kor 7,16.

⁸⁴ Ef 5, 21-33.

⁸⁵ Srov. Ef 5,31-32.

⁸⁶ Srov. GRŮN, A. *Svatost manželství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 18-19. ISBN 978-80-7195-343-2.

boha a odpor vůči všemu hmotnému, tedy také tělesnému.⁸⁷ Druhý spis je věnován pelagiáncům. Ti počítali, že člověk je schopný o své vlastní vůli konat dobré věci a nepotřebuje k tomu nějaký zvláštní vstup Boží milosti.⁸⁸ Augustin je jedním z autorů, kteří zdůrazňují, že manželství je v původním řádu stvoření, že to, co vzniká mezi Adamem a Evou, je vlastně manželství. Augustin dává lidské sexualitě plný význam již v ráji a tvrdí, že manželský styk a rození dětí je opravdovým dobrem.⁸⁹

Zároveň je třeba připomenout, že Augustin hodnotil sexuální rozkoš jako následek pádu do hříchu. Později začal být považován samotný pocit sexuální rozkoše za skutečný hřích. Vzniklo tak vnitřně protimluvné tvrzení, že sice

*manželské pohlavní společenství je samo o sobě dobré, že však nemůže být fakticky uskutečněno bez hříchu. Ke své legitimizaci potřebuje jakési „omluvné důvody“ (plození, zabránění smilstvu).*⁹⁰

Augustin do své teorie manželství přidává tři manželská dobra, která zůstávají trvalým dědictvím do dneška. *Proles* – dobro potomstva, *fides* – dobro víry a *sakramentum* – dobro svátosti. **Dobro dětí** znamená, že křesťanští rodiče vychovávají děti. Plodí a vychovávají je proto, aby děti dosáhly spásy v Kristu. Dobro potomstva je od začátku spojené s jeho výchovou. **Dobro víry** vyzdvihuje do popředí jeden znak partnerského vztahu, a to věrnost. Třetí dobro je **dobro svátosti**. Svátost manželství spatřuje Augustin v nerozlučitelnosti. Ale i Augustin připouští možnost rozlučitelnosti v případě nevěry, cizoložství.

2.5 Středověk

Ve středověku se sňatkem vytvářel nejen vztah osobní, ale také sociálně-majetkový vztah obou rodin. Proto měli před svatbou důležité slovo otcové snoubenců.⁹¹

---

⁸⁷ Srov. SKOBLÍK, J. *Láska, tělo, etika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, 52, 55. ISBN 978-80-7195-477-4.

⁸⁸ Srov. VOPŘADA, D. Augustinova nauka o manželství. *MKR Communio*, 2010, č. 3-4, s. 90-91, s. 99-100. POŘÍZ, J. Manželství a sexualita u sv. Augustina. *Teologické texty*, 2008, č. 2, s. 1-2.

⁸⁹ Srov. VOPŘADA, D. Augustinova nauka o manželství. *MKR Communio*, 2010, č. 3-4, s. 95.

⁹⁰ Z toho zůstaly určité základní postoje, se kterými se dosud v církvi setkáváme: ztráta celistvosti v pohledu na sexualitu, trvalá neschopnost nacházet v nových směrech vývoje i pozitivní tendence a monopolizace normativní kompetence mimo jakoukoli zkušenostní kompetenci. Srov. AUER, A. K etické diskusi o sexualitě a manželství. *Teologické texty*, 2001, č. 5, s. 1-2.

⁹¹ Více k tématu KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici. Soubor kanonických studií*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, 20. ISBN 80-7040-921-5.

Od 5. století se objevuje snaha přenést manželství do církevního prostředí, do kostela. Dříve bylo manželství věcí rodiny a neexistovala žádná zvláštní forma uzavírání manželství.

Karel Veliký (768 – 814) vstoupil do církevních záležitostí a stanovil, že každá plánovaná svatba musí být předem nahlášena knězi. Důvodem je zjištění případných překážek manželství. Od té doby se traduje tradice ohlášek.

Pseudoisidorská dekretalia z roku 845 přináší papežské rozhodnutí v různých otázkách, mimo jiné i v otázkách manželství.⁹² Ačkoliv šlo o falsum, které bylo posléze odhaleno, tak bylo přijato do církevního práva a vstoupilo do rozhodnutí Lateránského koncilu. To, čím se nás pseudoisidorská dekretalia týkají, je závaznost uzavření sňatku před knězem.

V roce 1139 se manželství objevuje mezi svátostmi na II. lateránském koncilu.⁹³ Poprvé počet sedmi svátostí tematizuje Petr z Poitiers (1170).⁹⁴

Důležitou osobností tohoto období, která se věnovala svátosti manželství, je Hugo od sv. Viktora. Ve svém učení týkajícího se svátosti manželství uvádí mimo jiné to, že podmínkou uzavření manželství není požehnání kněze. Je to svátost, která není udělována klerikem, ale udělují si ji muž a žena navzájem.⁹⁵ Dále Hugo ve svém učení říká, že tělesné sexuální společenství je nařízeno kvůli plození dětí a není nutné pro manželství.

Proti tomuto tvrzení se vymezují Albert Veliký a Bonaventura, kteří zdůrazňují, že sexuální spojení patří k podstatě manželství. Není to „něco“, co je k manželství přidáno, ale je to „něco“, co je výrazem manželství.

2.6 Reformace – Trident

Co se týká teologie manželství, dochází v tomto období k významným posunům. Tridentský koncil je svým způsobem opožděná reakce na reformaci a na vystoupení

---

⁹² KADLEC, J. *Dějiny katolické církve II.* Olomouc: Vydavatelství university Palackého v Olomouci, 1993, 40-41. ISBN 80-7067-285-4.

⁹³ Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 782.

⁹⁴ Tamtéž, s. 654.

⁹⁵ Kněz nebo jáhen symbolickým způsobem ozřejmuje ekleziální dimenzi manželství tím, že se jako reprezentant Krista a církve účastní jeho uzavírání a jako služebník církve udílí Boží požehnání těm, kdo do něho vstupují. Srov. tamtéž, s. 783.

Martina Luthera. Ten odmítal, že by někde v Novém zákoně bylo Ježíšem ustanoveno manželství, což bylo kritériem, aby něco mohlo být chápáno jako svátost. Luther nesouhlasil s mnoha naukami, např. s naukou *ex opere operato*, tedy s naukou o svátosti, která nepůsobí podle úmyslu či kvalit toho, kdo svátost vysluhuje. Nejvíce však Lutherovi vadila praxe zacházení s manželstvím. Odmítal svrchovanost církve nad manželstvím. Lutherská církev šla posléze cestou spolupráce církve a státu. Ve svém díle *Vom ehelichen Leben* (1522) – O manželském životě – charakterizuje Luther následující tři důvody rozvodu:

- muž a žena jsou fyzicky neschopní manželství,
- cizoložství, zde se Luther odvolává na starozákonní předpisy,
- odmítání manželských povinností – pohled je tradičně soustředěný na ženu.⁹⁶

Tridentský koncil reaguje ve třech dekretech na manželství:⁹⁷

- prvním dekretem o svátostech záhy po začátku koncilu (1547), kde je formulován počet sedmi svátostí ustanovených Kristem a trvá se na tom, že svátosti působí milost,
- druhý dekret o manželství byl schválen až v závěru koncilu (1563) – zaměření proti reformačnímu zpochybnění a popírání svátostnosti manželství,
- třetí dekret se nazývá *Tametsi* (1563), jedná se o právní reakci – povinnost zachovat při uzavření manželství určitou formu, např. povinnost ohlášek před svatbou, povinnost uzavřít sňatek před knězem a dvěma svědky.⁹⁸

Hierarchicky strukturované pojetí účelů manželství najdeme v Římském katechismu tridentského sněmu (1566). Zde je uvedeno, že prvním účelem manželství je vzájemná pomoc, druhým je plození a třetím uspokojení pohlavního pudu.⁹⁹

---

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 784 – bylo možné uzavřít nové manželství (přinejmenším) ze strany opuštěného manžela.

⁹⁷ Srov. KASPER, W. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, 50-52. ISBN 80-85959-28-3. KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*, s. 23-24.

⁹⁸ Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 776 a HRDINA, I. A. *Tridentský dekret Tametsi*. In *Revue* 11, 3/1998 [online]. [cit. 2017-11-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.spcp.prf.cuni.cz/11/tri.htm>>: Od 6. století církev zakazuje tajně uzavíraná manželství a trvá na veřejné formě sňatku za aktivní účasti kněze, který má nupturientům udělit požehnání. Na IV. lateránském sněmu r. 1215 došlo k závažné normativní obecné úpravě formy uzavírání manželství: byla zcela zapovězena tajně uzavíraná (klandestinní) manželství, byly nařízeny veřejné manželské ohlášky v kostele, děti zrozené z klandestinních sňatků byly prohlášeny za nelegitimní a faráři, který by opomenul zakázat takové sňatky, bylo ohroženo tříletou suspenzí, popř. i těžším trestem.

2.7 Moderní doba

Moderna se prosadila v 19. a v první polovině 20. století. Byla pro ni charakteristická víra v člověka, v sílu jeho rozumu, v technický a společenský pokrok. Objevují se nové ideologie (nacionalismus, komunismus), jejichž hlasatelé se snažili nahradit náboženský pohled na svět jiným celistvým pohledem. V této době je patrný rozvoj vědy a techniky. Větší část společnosti byla přesvědčena, že s jejím rozvojem poroste i kvalita jednotlivců a celých národů. Od 70. let 20. století dochází ke změně v posuzování vědecko-technického pokroku, protože se ukázalo, že moderní technologie mohou člověku také škodit.¹⁰⁰

V moderní době se proměnila funkce manželství. Manželství se vyvinulo z hospodářské rodiny zemědělců v agrární společnosti (jednalo se hlavně o zajištění majetku a tomu odpovídal i výběr partnerů) ve společenství manželů, zaměstnaných městských lidí, (přelom devatenáctého a dvacátého století), které bylo založené na vzájemné náklonosti obou partnerů.¹⁰¹

Již Pius XI. v *Casti connubii* (1930) píše o spojení duší, o náklonosti srdce.¹⁰² Dále mluví o významu citu a vzájemného vztahu manželů. Tento hlas byl ojedinělý. Posvátné officium v roce 1944 v *Acta Apostolicae Sedis* odmítá jiný pohled (měl být více vyzdvihnout sekundární cíl – vzájemná pomoc a prostředek proti žárlivosti na úkor primárního cíle manželství) a ve svém textu oficiálně prohlašuje, že přednostním a primárním účelem manželství je plození dětí. Tento postoj potvrdil papež Pius XII. 29. října 1951.¹⁰³

Dalším velkým tématem té doby byla pokračující emancipace státu. Moderní stát si osoboval velká práva v případě uzavírání sňatků, rozvodů, apod. Civilní sňatek se začíná od francouzské revoluce objevovat v různých civilních zákonících jako možnost

---

⁹⁹ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2015, 172. ISBN 978-80-7325-391-2.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 208.

¹⁰¹ Srov. SOKOL, J. *Rodina v proměnách společnosti*. In OPATRŇY, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 15-16.

¹⁰² Srov. PIUS XI. *Casti Connubii. Encyklika o křesťanském manželství z 31. 12. 1930*. Olomouc: Lidové knihkupectví, 1935, čl. 7. ISBN neuvedeno.

¹⁰³ Srov. KAŠNÝ, J. Kanonické souvislosti k diskusi o cílech manželství. In *Studia Theologica* 7, 2005, č. 4 [22], s. 1-2.

uzavření manželství. Stejně tak i praxe rozvodů, které zcela odporují církevní nauce o svátostnosti a nerozlučitelnosti manželství. Církev v osobách Pia XI., Lva XIII. a dalších na to reaguje tím, že odlišuje světský a svátostný prostor.¹⁰⁴ Církev trvá na určitých formách uzavření církevního sňatku, které byly formulovány už tridentským koncilem. Znovu je zde vyzdvihnuta povinnost uzavřít sňatek určitým způsobem, tedy za přítomnosti kněze.

Lev XIII. ve své encyklice *Arcanum divine sapientie* (O křesťanském manželství) prezentuje názor, že je manželská smlouva neoddělitelná od svátosti (reaguje na učení regalistů, kteří přehnaně obhajovali světskou moc). Z hlediska přirozeného tato manželská smlouva platí a manželé podléhají jurisdikci církve. Ježíš Kristus sám povýšil manželství na svátost, a tak zde nemůže být zákonná smlouva, která by zároveň nebyla svátostí.¹⁰⁵ Co se týká teologie svátosti manželství, nedochází zde k žádnému posunu v nauce. Jde zde o soupeření mezi státem a církví v oblasti sňatku a rozvodu.

Postupně se v této době objevuje nauka, která bude později zmiňována v *Gaudium et spes*, *Humanae vitae* a *Familiaris consortio*, že manželství patří do řádu stvoření, do prostoru Božského zákona. Není a nesmí být podřizováno svévolnému lidskému rozhodování.¹⁰⁶ To znamená určité trvání na autonomii křesťanského manželství v té době velmi silně napojené na církevní jurisdikci. Dále se zdůrazňovalo, že rodina má své vlastní zákonitosti a pravidla, do kterých stát může vstupovat jen velmi opatrně.

V době před II. vatikánským koncilem papežové Pius XI. (1922 - 1939) a Pius XII. (1939-1958) důrazně připomínali pojetí manželství podle Augustinovy nauky. Byla to doba velkých společenských a hospodářských proměn, které se děly v důsledku průmyslové revoluce. Tato revoluce proměnila zásadním způsobem uspořádání manželství a rodiny. Do popředí se dostal jedinec a jeho potřeby a také se změnilo postavení ženy ve společnosti. Je na místě připomenout, že po celé 19. století a první polovinu 20. století se počet příslušníků církvi dramaticky snížil. Náboženský život

---

¹⁰⁴ Srov. CC, čl. 130-132. V článku 131 vyzývá Pius XI. státní moc, aby dbala a respektovala při vydání svých předpisů Boží a církevní zákony. V článku 132 se odvolává na Lva XIII. a jeho encykliku *Arcanum divinae sapientiae* (vyhlášená 10. února 1880), ve které upozorňuje, aby byla odlišná posvátná moc od moci státní a zároveň aby byla dohoda mezi mocí církve a mocí státní.

¹⁰⁵ Srov. PLACHKÝ, P. *Morální aspekty rozvedených a znovu sezdáných katolických křesťanů*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2011, 23.

¹⁰⁶ Srov. Jan Pavel II. *Teologie těla*. Praha: Paulínky, 2012, 23-25. ISBN 978-80-7450-041-1.

v rodině se stal doménou žen.¹⁰⁷ Toto období zároveň charakterizuje velký rozvoj sociálního díla ženských kongregací, zámořské misie a katecheze. V době, kdy papež Jan XXIII. vyhlásil koncil, vrcholila moderna, která se transformovala v postmodernu. Období moderny bývá nazýváno dobou „piánské“ epochy.¹⁰⁸

Od padesátých let 20. století se stala moderna dominantním směrem v západní společnosti. Charakteristickými rysy byla emancipace, individualizace, pluralita možností a hodnotových postojů, kritická racionalita, fascinace pokrokem a také metodický ateismus. Odpovědi katolické církve na modernu byly výstupy ze zasedání II. vatikánského koncilu: existenciální přístup víry jednotlivců, uspořádání církve jako společenství a aktivní zapojení laiků.¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ Srov. Mc LEOD, H. *Náboženství a lidé západní Evropy*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury) 2007, 46-47. ISBN 978-80-7325-124-6.

¹⁰⁸ O piánské epoše dějin církve se mluví jako o době církve, která sebe samu vnímá jako obleženou velmoc. Označují se tak vlády papežů od Pia VII. do konce pontifikátu Pia XII., tedy léta 1775 – 1958, která jsou charakterizována bojem s moderní společností.

¹⁰⁹ ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 214.

3. II. vatikánský koncil

Jan XXIII. byl zvolený papežem 28. října 1958 a zřejmě kvůli vysokému věku se předpokládalo, že jen na přechodnou dobu. Celá jeho životní zkušenost ho vedla k přesvědčení, že církve potřebuje a je schopná hluboké vnitřní obnovy a že touží po nových Letnicích.¹¹⁰ Krátce poté, co nastoupil na papežský stolec, se Jan XXIII. rozhodl svolat koncil, a to 20. ledna 1959 v rozhovoru se státním sekretářem Dominikem Tardinim.¹¹¹ Kardinálům sdělil papež svůj úmysl dne 25. ledna 1959 na závěr týdne modliteb za jednotu církvi.¹¹² Důležitý byl také rozhlasový projev Jana XXIII. dne 11. září 1962, ve kterém papež rozlišuje dvojí pohled na církve, tedy na církve samu v sobě a církve uvažovanou navenek.¹¹³ Tento pohled se poté objeví i ve dvou konstitucích – *Lumen gentium* je věnovaná církvi dovnitř, tedy církvi samotné (ad intra), *Gaudium et spes* církvi navenek, postavením církve ve světě (ad extra).¹¹⁴ Ve věroučné konstituci o církvi *Lumen gentium* se církve představila světu jako pokorná služebnice Páně,¹¹⁵ a také v *Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního společenství s Bohem a jednoty celého lidstva*.¹¹⁶ Vlastní koncil byl zahájen dne 11. října 1962 ve čtyřech časově oddělených periodách¹¹⁷. Během koncilu byly schváleny čtyři konstituce, devět dekretů a tři deklarace.¹¹⁸ Začneme pohledem na manželství ve věroučné konstituci *Lumen gentium*, která byla schválena dne 21. listopadu 1964, tedy dříve, než konstituce *Gaudium et spes*.¹¹⁹

---

¹¹⁰ Srov. POSPÍŠIL, C. V. (ed.) *II. Vatikánský koncil očima Jana XXIII. a Pavla VI.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, 80. ISBN 978-80-7195-598-6.

¹¹¹ Srov. SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 49. ISBN 80-7192-430-X.

¹¹² Srov. ALBERIGO, G. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*. Brno: Nakladatelství Barrister & Principal, 2008, 13. ISBN 978-80-7364-047-7.

¹¹³ Srov. SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*, s. 53.

¹¹⁴ Srov. PETRÁČEK, T. *Církve, Tradice, Reforma. Odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Praha: Vyšehrad 2016, 62. ISBN 978-80-7429-643-7. Rozdělení konstituce o církvi na dvě samostatné části (LG a GS) vzniklo na návrh kardinála Suenense, se kterým se ztotožnil papež Jan XXIII.

¹¹⁵ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 14.

¹¹⁶ Srov. LG 1.

¹¹⁷ 11. října – 8. prosince 1962; 29. září – 4. prosince 1963; 14. září – 21. listopadu 1964; 14. září – 8. prosince 1965. Srov. FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992, 279-282. ISBN 80-7113-008-7.

¹¹⁸ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 27.

¹¹⁹ Tématikou manželství se zabývají následující dokumenty koncilu: *Věřoučná konstituce o církvi* (LG) v čl. 11, 35, 41, *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě* *Gaudium et spes* (GS) v čl. 12, 61, 67 a zejména 47-52, *Deklarace o křesťanské výchově* (GE) v čl. 3, 6, 8 a *Dekret o apoštolátě laiků* (AA) v čl. 11 a 30. Vše v *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

3.1 Pohled na manželství v konstituci *Lumen gentium*

Pozornost koncilních otců byla také věnovaná svátosti manželství. Ve věroučné konstituci *Lumen gentium* se v článku 11 nachází přehled jednotlivých svátostí. Poměrně rozsáhlá pasáž je v tomto článku věnovaná právě manželství. Je zde řečeno:

*Křesťanští manželé naznačují svátostí manželství tajemství jednoty a plodné lásky mezi Kristem a církví a mají na tomto tajemství svůj podíl.*¹²⁰

„Jednota“ je personální společenství osob založených na lásce. Pojem „plodná láska“ znamená otevřenost potomstvu. Svátost dává manželům sílu, aby si navzájem pomáhali ke svatosti manželským životem, přiváděním dětí na svět a jejich výchovou. Svátostnost spočívá v tom, že partneři dostávají působením svátosti sílu například k výchově dětí. Dále se pokračuje v *Lumen gentium*:

*Tak mají v Božím lidu vlastní dar, který odpovídá jejich způsobu života a stavu. Z jejich manželství vzhází rodina, v ní se rodí noví občané lidské společnosti a milostí Ducha svatého se při křtu stávají Božími dětmi, aby Boží lid v běhu času neustále trval. V této rodinné církvi mají být rodiče slovem i příkladem prvními hlasateli víry pro své děti a v každém z nich podporovat jeho vlastní povolání, zvláště pozorně však duchovní povolání.*¹²¹

Rodina je nazývána „malou církví.“ To, co se ve „velké církvi“ odehrává ve vztahu ke Kristu a v jednotě jednotlivých členů, to samé se odehrává v rodinném společenství.

Z pohledu koncilu vyplývá, že manželství má smysl i pro samotné manžele. A sice, že manželství není jen lékem na zdrženlivost, ale že má smysl z hlediska rozvoje jejich lidství:

Křesťanští manželé a rodiče se mají na své vlastní cestě věrnou láskou po celý život navzájem podporovat v milosti a dětem, které s láskou přijmou od Boha, vštěpovat křesťanskou nauku a evangelní ctnosti. Takto dávají všem příklad vytrvalé a velkodušné lásky, budují společenství lásky, stávají se svědky a spolupracovníky plodnosti matky

---

¹²⁰ Srov. Ef 5,32.

¹²¹ LG 11.

*církve a jsou znamením a účastníky lásky, již Kristus miloval svou snoubenku a obětoval se za ni.*¹²²

Nyní přejdeme k pastorální konstituci *Gaudium et spes*.

3.2 *Gaudium et spes*

Pastorální¹²³ konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* byla schválena a vyhlášena dne 7. prosince 1965.¹²⁴ Konstituce zejména vytyčuje vztah mezi církví a okolním světem. Církev se nechce uzavírat sama do sebe, ale touží otevřít se světu. Problémy světa jsou i problémy církve. Být solidární s lidmi trpícími i radostnými. Solidarita církve se světem se zakládá na společném lidství.¹²⁵ Církev se na koncilu rozhodla stát po boku moderního člověka, sdílet jeho radosti i naděje, obavy i úzkosti.¹²⁶ To deklarují už první slova konstituce:

*Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.*¹²⁷

Začátek konstituce zároveň ukazuje všem křesťanům (nejen duchovním, ale i laikům), jak naplňovat v praxi úsilí o příchod Božího království.¹²⁸ Následovat Krista v jeho solidaritě s radostmi a nadějemi, smutky a úzkostmi lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí.¹²⁹

Konstituce se skládá ze dvou částí, které spolu tvoří jeden celek.¹³⁰ První část dokumentu *Církev a povolání člověka* má vyložit, jakou důstojnost má lidská osoba a jaký osobní a společenský úkol má plnit ve světě. Druhá část *Některé naléhavější problémy* je věnována konkrétním problémům dnešního světa, jak je vidí

¹²² LG 41.

¹²³ „pastorální znamená pastýřský; znamená péči, starost o svěšené ovce.“ Srov. SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*, s. 245.

¹²⁴ pro bylo 2 309 hlasů, proti 75. Srov. *Dokumenty 2. vatikánského koncilu*, s. 175. Více k hlasování např. SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*, s. 209-211.

¹²⁵ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 19.

¹²⁶ Srov. HALÍK, T. *Obnovíš tvář země*, s. 151.

¹²⁷ GS 1.

¹²⁸ Srov. LG 9: *Tento mesiášský lid má za hlavu Krista. (...) Tomuto lidu přináležejí důstojnost a svoboda Božích dětí, v jejichž srdci přebývá Duch Svätý jako v chrámě. Jeho zákonem je nové přikázání milovat tak, jak nás miloval Kristus (srov. Jan 13,34). A jeho cílem je Boží království, které zahájil sám Bůh na zemi a které se má dále šířit.*

¹²⁹ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 222-223.

¹³⁰ Srov. *Dokumenty 2. vatikánského koncilu*, s. 183 – poznámka pod čarou.

církev. Dotýká se otázek důstojnosti manželství a rodiny, rozvoje kultury, hospodářsko-společenského rozvoje, solidarity mezi národy, mírových snah. V tomto duchu odsuzuje např. závody ve zbrojení, vyzývá k odstranění obrovské hospodářské nerovnosti mezi národy nebo se staví proti potratům jako možnosti regulace porodnosti. Tato druhá, konkrétní část, vzhledem k vývoji v uplynulých padesáti letech, již není v některých oblastech aktuální. Konstituce *Gaudium et spes* se tedy zabývá dvěma různými teologiemi – teologií zabývající se jak nadpřirozenem,¹³¹ tak i teologií tzv. pozemských skutečností.¹³²

Konstituce *Gaudium et spes* je známá jako dokument dialogu, do kterého církev vstupuje se světem. Centrální osu tvoří *dialog a solidarita* – konstituce se věnuje tématům, o kterých chce hovořit církev se světem. Jsou to témata, která se zdají být zajímavá i pro druhou stranu, tedy pro svět. O těchto tématech však konstituce hovoří specifickým způsobem, proto dostala přívlastek pastorální, čímž je vyjádřen její obsah, forma a charakter.¹³³ Objevuje se zde otázka, jak skloubit neměnnou věrouku a morálku katolické církve s dialogickým záměrem konstituce. Je třeba si uvědomit, že v pravém významu znamená pojem *konstituce* něco normativního, zatímco přívlastek *pastorální* znamená, že se bude věnovat proměnným skutečnostem. Z toho následně vyplývá, že pastorálnost (zájem o věci proměnné) úzce souvisí s identitou církve. Koncil chtěl v *pastorální konstituci* nově pojmenovat identitu církve (to, co nemůže být opuštěno z důvodu vlastní identity církve) a zároveň identifikovat pastorální místo církve ve světě. Proto se v *Gaudium et spes* objevuje to, že text konstituce nejde ani proti dogmatu a ani nepodléhá duchu doby.¹³⁴

V *Gaudium et spes* se také setkáváme s rozdílným vnímáním kategorie *dialogu*. Šlo zde o to stanovit, co by mělo být předmětem dialogu a kdo by měl vést dialog jako reprezentant světa. Jako příklad uvádím rozdílnost v pojetí toho, co bude těžištěm konstituce. Kardinál Montini (pozdější papež Pavel VI.) preferoval dialog se světem (dialog vnímal jako model charakterizující vztah církve a světa), zatímco kardinál

---

¹³¹ např. čl. 22 nabízí lidem Krista: „...svým vtělením se jistým způsobem spojil s každým člověkem on sám, Boží Syn.“

¹³² Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 28.

¹³³ Srov. SANDER, H. – J. (ed.) *Theologischer Kommentar zur Pastoralkonstitution über die Kirche in der Welt von heute Gaudium et spes*. In: HÜNERMANN, P.; HILBERATH, B. J. (eds.) *Herders Theologischer Kommentar zum Zweiten Vatikanischen Konzil 4. Gaudium et spes*. Freiburg – Basel – Wien.: Herder, 2009, 837.

¹³⁴ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 50-52.

Wojtyła (pozdější papež Jan Pavel II.) chtěl hovořit spíše ke světu (soustředil se na práva církve současnosti a na fundamentální práva lidské osoby). Odlišný pohled obou papežů se objevuje i u pojmu *pastorální*. Z jednoho pohledu lze chápat jako pastorální přístup církve její úkol nabídnout Ježíše Krista celému světu, z druhé strany lze chápat pastorální přístup jako zájem církve o radosti a naděje, smutky a úzkosti světa, kterým církev následuje Krista. Druhý pohled zastával Jan Pavel II. V *Gaudium et spes* je lidská osoba subjektem, k němuž směřuje církevní nauka. Církev a svět se setkávají tehdy, když je problém lidské osoby vnášen do společenských, politických nebo kulturních kontextů.¹³⁵

Důležitý je v konstituci *Gaudium et spes* pojem *znamení doby*.¹³⁶ Jak upozorňuje Michal Opatrný, pojem znamení doby byl jinak vnímán těsně před koncilem, jinak po koncilu např. Janem XXIII.¹³⁷ Koncil si zvolil pojem *znamení doby* (času) jako základní úhel pohledu, protože se mělo za to, že současnost je nutno chápat prorocky jako výzvu od Boha. Církev, která je obdarovaná Duchem svatým, má posuzovat křesťanský smysl událostí. Papež Pavel VI. o deset let později v exhortaci *Evangelii nuntiandi* uvádí, že *působením Ducha svatého evangelium proniká do srdce světa, poněvadž on nás vede při rozpoznání znamení doby - a jsou to Boží znamení - jež evangelizace objevuje a hodnotí v běhu dějin*.¹³⁸ Jedná se tedy o poučení se z tohoto zpětného vlivu.¹³⁹ V konstituci *Gaudium et spes* je užita pastorální metoda vidět-posoudit-jednat jako nástroj pro čtení *znamení času*.¹⁴⁰

3.3 Manželství a rodina v *Gaudium et spes*

Výsledné pojetí manželství uvedené v konstituci *Gaudium et spes* se nerodilo snadno. Na koncilu stály proti sobě v pojetí manželství dva rozdílné názorové proudy.

Zastánci tradičního proudu chtěli potvrdit dosavadní pojetí manželství jako hierarchického společenství manželských dober a cílů, přičemž primárním cílem je plození a výchova potomstva. Jde o návaznost na Augustinův *model dober*, kde výše

---

¹³⁵ Srov. tamtéž, s. 52–54.

¹³⁶ Srov. GS 4.

¹³⁷ Srov. tamtéž, s. 55n.

¹³⁸ Srov. EN 75.

¹³⁹ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 56–61.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 65, 240. Jde o metodu, kterou objevil a začal používat kardinál Josef Cardijn při pastoraci dělnické a rolnické mládeže v Belgii v první polovině 20. století.

zmíněnému primárnímu dobru jsou podřízena ostatní dobra a v nich obsažené cíle – *bonum fidei* (věrnost a nerozlučitelnost) a *bonum sacramenti* (svátost a jednota). K částečné změně v pohledu na manželství oproti Augustinově pojetí *model dober* dochází v Kodexu kanonického práva z roku 1917, kde *bonum fidei* a *bonum sacramenti* nejsou zařazeny mezi manželské cíle. Podle kánonu 1013, § 1 je prvotním cílem manželství plodit a vychovávat potomstvo, podružný vzájemná pomoc (*mutuum adiutorium*) a prostředek k ukojení žádostivosti (*remedium concupiscentiae*).¹⁴¹ V tomto konzervativním proudu setrval ve své encyklice z roku 1930 *Casti connubii* i papež Pius XI. Připomíná v ní, že Augustinovo pojetí manželství nabízí *jasný a vyčerpávající souhrn učení o křesťanském manželství*.¹⁴²

Oproti tradičnímu proudu argumentovali zastánci tzv. moderního proudu. Ti navazovali na učení teologů progresivního proudu, kteří již od konce první světové války zohledňovali a prosazovali personalistické hledisko manželství, vzájemný partnerský vztah mezi mužem a ženou. Tomuto proudu byl také nakloněn Jan XXIII. Výsledný koncilní text uvedený v konstituci *Gaudium et spes* v článcích 47 – 52 v sobě nakonec obsahuje argumenty zastánců moderního proudu – je zde novým pohledem dynamicky a biblicky zdůvodněné pojetí manželství a rodiny, které v sobě zahrnuje také poznatky exaktních věd.¹⁴³

První kapitola druhé části konstituce *Gaudium et spes* pojednává v šesti článcích o důstojnosti manželství a rodiny. Na této kapitole pracovali také laici v podkomisích jako znalci nebo v biskupských kroužcích různých národností nebo byli přizváni jako sněmovní posluchači a posluchačky jakožto členové komise pro rodinu.¹⁴⁴

Církevní otcové v *Gaudium et spes* při výkladu učení o manželství a rodině vycházejí z předpokladu a platnosti a přijetí přirozeného zákona pro všechny lidi (i mimo hranice církve).¹⁴⁵ Dále koncil připomíná, že rodina je školou bohatěji rozvinutého lidství.¹⁴⁶ Člověk (v tomto konkrétním případě člen rodiny) by se

---

¹⁴¹ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 169.

¹⁴² Srov. CC 3.

¹⁴³ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 169-174.

¹⁴⁴ Srov. SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*, s. 273.

¹⁴⁵ Srov. OPATRŇY, A. *Rodina a krize*. In AMBROS, P. (ed.) *Evangelium pro rodinu dnešní doby*, s. 155.

¹⁴⁶ Srov. GS 52.

měl ze svého přesvědčení svobodně a vědomě rozhodovat pro dobro.¹⁴⁷ Zároveň společenské instituce by měly vytvářet prostředí pro rozvoj dobra člověka a rodiny, aby lidé nebyli odkláněni od konání dobra a naváděni ke špatnostem tím, že vyrůstají v nevhodném společenském prostředí.¹⁴⁸ Snažit se naplnit ideál dobrého manželského a rodinného společenství znamená, že šťastný život prožije jak člověk samotný, tak i celá společnost.¹⁴⁹

Manželství je v *Gaudium et spes* charakterizováno následovně:

*Důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi, se uskutečňují manželskou smlouvou neboli neodvolatelným osobním souhlasem. A tak lidským úkonem, jímž se manželé vzájemně sobě dávají a přijímají, vzniká i před společností stav podle Božího řádu pevný; tento posvátný svazek nezávisí na lidské libovůli, a to z ohledu na dobro manželů, potomstva i společnosti. Sám Bůh je původce manželství, které má rozličná dobra a cíle.*¹⁵⁰

V *Gaudium et spes* se nově objevují témata, která si nyní blíže představíme. Jedná se o následující:

- hodnota manželské lásky
- mravní hodnocení manželského spojení
- odpovědné rodičovství
- otázka výchovy v rodině.

3.4 Hodnota manželské lásky

V *Gaudium et spes* je článek 49 věnovaný manželské lásce. Církevní otcové připomínají, že *Pán ozdravil, zdokonalil a povýšil tuto lásku zvláštním darem své milosti a lásky*. Tato láska prostupuje celý život manželů, zdokonaluje se a roste. Manželská láska se nemůže podle koncilu jednostranně koncentrovat na manželský akt, jak bylo zdůrazňováno za pontifikátů Pia XI. a Pia XII. Manželská láska existuje jako hodnota sama o sobě nezávisle na plození potomstva, *převyšuje pouhou sobecky*

---

¹⁴⁷ Srov. GS 17.

¹⁴⁸ Srov. GS 25.

¹⁴⁹ Srov. GS 47.

¹⁵⁰ GS 48.

*pěstovanou erotickou přitažlivostí, která velice rychle a uboze vyprchá.*¹⁵¹ Koncil chtěl zdůraznit hodnotu manželské lásky, oslovit i v tomto směru širší veřejnost a přispět tak ke kultivaci lásky jako základního rozměru lidské existence.¹⁵²

3.5 Mravní hodnocení manželského spojení

Nový pohled je v *Gaudium et spes* také na mravní hodnocení manželského tělesného spojení:

*Manželská láska se jedinečně vyjadřuje a dovršuje v úkonu, který je v manželství vlastní. Proto skutky, jimiž manželé dosahují důvěrného a čistého sjednocení, jsou čestné a důstojné; jsou-li prováděny způsobem hodným člověka, vyjadřují a prohlubují vzájemné darování, jímž jeden druhého radostně a vděčně obohacuje. Tato láska, upevněná vzájemným závazkem a hlavně posvěcená Kristovou svátostí, zůstává v příznivých i nepříznivých okolnostech tělem i srdcem nerozlučně věrná; každé cizoložství nebo rozvod jsou jí proto cizí. Jednota manželství, kterou Pán potvrdil, se jasně projevuje stejnou osobní důstojností ženy i muže, kterou je třeba uznávat ve vzájemné a plné lásce.*¹⁵³

Je zde poprvé řečeno, že manželské spojení i bez úmyslu nebo možnosti k plození je nejen mravně přípustné, ale jako výraz a prohloubení vzájemné lásky mezi manželi mravně žádoucí, hodnotné a cenné.¹⁵⁴ Dříve bylo manželské spojení chápáno pouze jako legitimní uspokojení sexuálních žádostí nebo jako akt plození.¹⁵⁵ Podle koncilu má však manželský akt zvláštní důstojnost a svou hodnotu, je vrcholným vyjádřením a prostředkem k udržování manželské lásky.¹⁵⁶

---

¹⁵¹ GS 49.

¹⁵² Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 182-183.

¹⁵³ GS 49.

¹⁵⁴ Srov. DAVID, J. *Ehe und Familie nach dem 2. Vat. Konzil*. In SIEVERS, E.; DAVID, J. *Vollendung ehelicher Liebe. Gesundes und krankes Geschlechtsleben, Wege zur Heilung*. Recklinghausen: Paulus Verlag, 1966, 165.

¹⁵⁵ Srov. CIC 1917, kán. 1013, § 1: Prvotní účel manželství je plodit a vychovávat potomstvo; podružný vzájemná pomoc a prostředek k ukojení žádostivosti. KOP, F. se spolupracovníky. *Překlad kodexu kanonického práva*. 1948, 238 [online]. [cit. 2018-03-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.librinostri.catholica.cz/download/KodexKop-OCR.pdf>>.

¹⁵⁶ Srov. GS 49.

V manželské smlouvě předávají manželé sobě navzájem a také svým dětem Boží lásku, spolupůsobí v Boží lásce k lidem a jsou *jakoby jejími tlumočníky*.¹⁵⁷ V pojetí II. vatikánského koncilu není manželství primárně pojímáno jako pohlavní společenství za účelem plození a výchovy dětí. Manželství je zde zdůrazněno především jako společenství, jako svazek dvou vzájemně se darujících osob. Přirozeným plodem vzájemného porozumění muže a ženy jsou děti. Středem tohoto vztahu a porozumění je láska. Jde o vzájemnou lásku, ve které si jsou partneři rovnocenní, respektuje se zde mužství a ženství. Není zde už podřízenost ženy vůči svému muži, jak to vidíme u Pia XI.¹⁵⁸ Manželství je chápáno jako společenství lásky, což je také důvodem věrnosti a nerozlučitelnosti. Dřívější pohled na věrnost a nerozlučitelnost manželství z důvodu potomstva je už překonán.¹⁵⁹ Jedná se tedy o personální společenství (o svazek) dvou osob různého pohlaví (muže a ženy), kde vlastní podstatou tohoto společenství (důvěrného sjednocení) je vzájemná láska manželů, vyžadující úplnou manželskou věrnost.¹⁶⁰

K manželské lásce patří také otázka plození. II. vatikánský koncil považuje plození za důležitý obsahový aspekt manželství, jako důsledek, dar a korunu manželské lásky.¹⁶¹ Koncil vnímá plození spolu s nerozlučitelností manželství a s bezpodmínečnou věrností jako přirozený následek manželské lásky (a manželství). Nelze tedy od sebe oddělit dvě podstatné části manželství, kterými jsou láska a plození.¹⁶² Manželé jsou vybízeni, aby zodpovědně plnili úkol plození:

*Křesťanští manželé tedy oslavují Stvořitele a usilují o dokonalost v Kristu, když s důvěrou v Boží prozřetelnost a s duchem oběti velkomyslně, s lidskou a křesťanskou odpovědností plní úkol plození. Z manželů, kteří takovým způsobem splňují Bohem svěřený úkol, je třeba zvláště připomenout ty, kteří po uvážené a společné dohodě velkodušně přijímají a náležitě vychovávají i početnější potomstvo.*¹⁶³

---

¹⁵⁷ Srov. PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965. Příprava. Průběh. Odkaz*. Praha: Vyšehrad, 1996, 324. ISBN 80-7021-194-6. Zde autor cituje GS 50.

¹⁵⁸ Srov. CC 26-29.

¹⁵⁹ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 182.

¹⁶⁰ Srov. GS 48.

¹⁶¹ Srov. GRUBER, H. - G. *Christliche Ehe in moderner Gesellschaft. Entwicklung – Chancen – Perspektiven*. Freiburg i. Br.: Herder, 1995, 145.

¹⁶² Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 189-190.

¹⁶³ GS 50.

3.6 Odpovědné rodičovství

Odpovědné rodičovství podle článku 50 *Gaudium et spes* předpokládá:

- 1) Rozhodování ve svědomí (rozhodnutí se musí opírat o objektivní právní normy),
- 2) společné rozhodnutí manželů (odpovědné rozhodnutí dvou rovnoprávných osob se stejnou důstojností),
- 3) ohled na objektivní kritéria (věcně správný úsudek).¹⁶⁴

Na koncilu nebyla řešena otázka užití konkrétních metod regulace porodnosti. Pavel VI. zadal komisi pro studium populace, rodiny a porodnosti úkol, aby se této problematice blíže věnovala.¹⁶⁵ Koncil připomíná některé všeobecné principy, které ozřejmují roli pohlavního života v manželství. Ten nemůže být projevem libovůle, nemůže prosazovat ryze osobní zájmy manželů, tělesnou žádostivost a nerespektovat zákony, které odkazují na obecné lidské úkoly, požadavky a zákonitosti.¹⁶⁶ Koncil jasně ukazuje, že je ochoten se nechat poučit odborníky na moderní vědecké disciplíny ve vztahu k problémům manželského a rodinného života, např. v otázce odpovědné regulace porodnosti:

*Vědečtí odborníci hlavně v biologii, lékařství, sociologii a psychologii mohou velmi prospět manželství a rodině i pokoji vědomí, budou-li se společnou vědeckou prací snažit lépe objasnit předpoklady mravně nezávadného řízení porodnosti.*¹⁶⁷

Tématem odpovědného rodičovství v *Gaudium et spes* se zabývá také článek 25. Koncil souhlasí s tím, že je prospěšné, aby se růst počtu obyvatel u některých národů pozastavil, upozorňuje však na to, že to nesmí být v rozporu s mravním zákonem. Dále se v článku pokračuje:

*Podle nezcizitelného práva člověka na manželství a na plození potomstva závisí rozhodnutí o počtu dětí, které se mají narodit, na správném úsudku, a naprosto se nemůže přenechat úsudku veřejné moci.*¹⁶⁸

---

¹⁶⁴ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 195-196.

¹⁶⁵ Srov. GS 51, poznámka pod čarou č. 14.

¹⁶⁶ Srov. DAVID, J. *Ehe und Familie*, s. 148.

¹⁶⁷ GS 52.

¹⁶⁸ GS 25.

K tomu je ovšem zapotřebí, aby člověk měl „*správně vychované svědomí*“. Proto je důležité mít možnost si vypěstovat správnou a opravdu lidskou odpovědnost v náboženské výuce nebo v ucelené mravní výchově.¹⁶⁹

3.7 Otázka výchovy v rodině

Koncil také věnuje pozornost problematice rodinných vztahů a výchově v rodině:

*Rodina je školou bohatěji rozvinutého lidství. Aby mohla dosáhnout plnosti svého života a poslání, k tomu je nutné láskyplné duševní sdílení, vzájemné dorozumění manželů a svědomitá spolupráce rodičů při výchově dětí.*¹⁷⁰

Důležitá je při výchově přítomnost obou rodičů, kteří vedou své děti k dospělosti, svobodě a odpovědnosti. Dále je v článku 52 vyzdvihnuta role prarodičů při výchově.¹⁷¹

3.8 Shrnutí pohledu na manželství podle učení II. vatikánského koncilu.

V první polovině dvacátého století bylo manželství chápáno jako instituce za účelem plození a výchovy potomstva. Například aspekt plození byl za Pia XI. a Pia XII. vnímán izolovaně nebo byl nadřazený nebo předřazený vzájemné lásce manželů. Z tohoto pohledu vycházeli při stanovování cílů a dober jednotlivých manželských aktů. Oproti tomu v koncilním podání jsou jednotlivé části pojímány jako nedělitelný celek.¹⁷² Podle koncilních otců jsou jednotlivé části manželského soužití v nerozlučitelném spojení. Manželství jako trvalé společenství lásky zahrnuje rozdílná dobra a cíle, které mají všechny stejný význam. V pojetí koncilu tedy láska a plození dětí tvoří dvě podstatné složky manželství a ty nemohou být od sebe odděleny.

Z jiného pohledu je podle koncilu upřednostňován osobní aspekt manželského setkávání, potvrzení a prohloubení osobní lásky. Pod aspektem plodivé manželské lásky musíme vidět záměr Stvořitele.¹⁷³ Lidská sexualita může být plně lidsky uskutečňována jen do té míry, do jaké je součástí osobních vztahů. Nejuniverzálnější formou osobního

---

¹⁶⁹ Srov. GS 87.

¹⁷⁰ GS 52.

¹⁷¹ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 201.

¹⁷² Srov. tamtéž, s. 189.

¹⁷³ Srov. GS 51, 87.

vztahu mezi mužem a ženou je manželství.¹⁷⁴ Tradičně se používá pojem „dobrý manželství“, dalšími „dobry“ jsou manželská láska a plodnost; naopak přestal se užívat pojem „lék proti žárlivosti“.¹⁷⁵

Podle *Gaudium et spes* se nesmí zapomínat na výchovnou činnost. Dále se zde řeší otázka regulace porodnosti.¹⁷⁶ Koncil jasně ukazuje, že je ochoten se nechat poučit odborníky moderních vědeckých disciplín ve vztahu k problémům manželského a rodinného života.¹⁷⁷

Kristus vychází vstříc věřícím manželům svátostí manželství, a proto jsou křesťanští manželé posilováni a jakoby svěceni k povinnostem a důstojnosti svého stavu touto zvláštní svátostí.¹⁷⁸

Souhrnně se dá také říci, že nauka sněmu zdůrazňuje víc personální charakter manželství, klade důraz na manželskou lásku, oceňuje sexualitu jako vlastní vyjádření manželské lásky a uznává nutnost odpovědného plození.¹⁷⁹

---

¹⁷⁴ Srov. KASPER, W. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1997, 15-18. ISBN 80-859-28-3.

¹⁷⁵ Srov. PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965. Příprava. Průběh. Odkaz*, s. 323-326.

¹⁷⁶ Srov. GS 52.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž.

¹⁷⁸ Srov. GS 48. Je třeba připomenout, že podle učení Luthera a Kalvína manželství není svátost. Tridentýnský koncil se staví proti nauce reformátorů a v dekretu o svátosti manželství z 11. listopadu 1563 obhajuje dosavadní nauku o svátosti manželství a vyhlásuje, že se má manželství „bez ustání a po právu počítat mezi svátosti Nové smlouvy.“ Srov.: MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 783-785.

¹⁷⁹ Srov. SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*, s. 277.

4. Období od II. vatikánského koncilu do zasedání konzistoře v únoru 2014

V následující části se podíváme na to, jak se v časovém období od roku 1965 do roku 2014 vyvíjela hlavní témata koncilního textu o manželství a rodině z *Gaudium et spes*. V závěru této kapitoly se budu více věnovat článku 84 v adhortaci Jana Pavla II. *Familiaris consortio*.

Z výše avizovaných témat, která byla dále rozpracována v pokoncilním období, se jedná se o následující:

- hodnota manželské lásky,
- mravní hodnocení manželského tělesného spojení,
- odpovědné rodičovství,
- otázka výchovy v rodině.

Tato témata budeme dále sledovat ve vyjádření magisteria v několika papežských dokumentech, a sice v encyklice Pavla VI. *Humanae vitae* (vydaná 25. července 1968), v adhortaci Jana Pavla II. *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), v encyklice Benedikta XVI. *Deus caritas est* (26. ledna 2006) a v encyklice papeže Františka *Lumen fidei* (5. července 2013).¹⁸⁰ Začneme tedy tématem hodnota manželské lásky.

4.1 Hodnota manželské lásky

Pro papeže Pavla VI. je stejně jako v *Gaudium et spes* manželství personálním společenstvím založeným na lásce mezi mužem a ženou. V encyklice *Humanae vitae* v článku 9 uvádí charakteristické rysy manželské lásky:

Je to láska plně lidská, to je smyslová a duchovní, úkon svobodné vůle. Dále je to láska úplná; je to zvláštní forma osobního přátelství, v němž manželé vše bez neoprávněných

---

¹⁸⁰ Tématem manželství a rodiny se zabývali papežové i v dalších encyklikách, například BENEDIKT XVI. v encyklice *Caritas in Veritate. Láska v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, čl. 44. ISBN 978-80-7195-414-9 nebo v posynodální apoštolské exhortaci *Sacramentum caritatis. O eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve*. Praha: Paulínky, 2007, čl. 27-29, 83. ISBN 978-80-869-32-1.

výjimek nebo ohledu jen na vlastní pohodlí velkodušně sdílají. Je to též láska věrná a vylučná až do smrti. Konečně je to láska plodná.

V *Humanae vitae* je manželské lásce věnována větší důležitost než v *Gaudium et spes*, zároveň je však na stejné úrovni nebo podřízena pojmu „plození potomstva“.¹⁸¹

Obdobně jako Pavel VI., tak i Jan Pavel II. představuje v apoštolské adhortaci *Familiaris consortio* manželství jako společenství života a lásky. Téma dále rozvíjí a více se věnuje celobytnostně-personálnímu pojetí manželství. V článku 11 uvádí, že člověk je povolán ve sjednocené celistvosti duše a těla k lásce.¹⁸² Dále zde poukazuje na univerzalitu manželské lásky:

*Láska je základní a přirozené povolání každého člověka.*¹⁸³

Tématu manželské lásky se věnuje i v další části své adhortace:

*Manželská láska má v sobě něco universálního, co zahrnuje všechny stránky osoby. Týká se těla a pudů, síly citů i smyslů, touhy ducha a vůle. Je hluboce zaměřena na osobní jednotu, která společenstvím v jednom těle vede manžele k tomu, aby se stali jedno srdce a jedna duše. Vyžaduje nerozlučitelnost a věrnost v definitivním vzájemném odevzdání a je otevřena pro plození.*¹⁸⁴ *Jedním slovem, jde o normální vlastnosti každé přirozené manželské lásky, ale přece s novým obsahovým významem, který ji nejen tříbí a upevňuje, ale povznáší ji tak vysoko, že se stává vyjádřením zvláštních křesťanských hodnot.*¹⁸⁵

Papež Benedikt XVI. ve své encyklice *Deus caritas est* potvrzuje pojmy univerzální a celistvé lásky svého předchůdce Jana Pavla II. a v úvahách o lidské lásce dále pokračuje. Lásku rozděluje do dvou dimenzí *erós* a *agapé*. *Erós* je myšlený jako vzestupná, toužící složka (z jiného pohledu tělesná či světská láska) a *agapé* jako sestupná, obětující se složka (z jiného pohledu láska založená na víře a vírou utvářená). Tyto pojmy jsou navzájem provázány a sjednocovány v jediné zkušenosti lásky. *Tím více se uskutečňuje pravá podoba lásky obecně.*¹⁸⁶ V *Deus caritas est* si dále papež

---

¹⁸¹ Srov. HV 8.

¹⁸² Srov. FC 11.

¹⁸³ FC 11.

¹⁸⁴ Srov. HV 9.

¹⁸⁵ FC 13.

¹⁸⁶ Srov. DCE 7.

všimá toho, že *erós je jakoby zakořeněn v přirozenosti člověka, Adam hledá a opouští svého otce i matku, aby našel ženu, neboť pouze ve vzájemném spojení představují kompletní lidství a stávají se jedním tělem*. Dále upozorňuje, že *erós na základě zaměření obsaženého ve stvoření odkazuje člověka k manželství, což je svazek charakterizovaný jedinečností a definitivností*.¹⁸⁷ Benedikt XVI. také poukazuje na velikost a perspektivy lásky (tedy i lásky manželské), na směřování k vrcholu existence a k blaženosti, k níž tíhne celá naše bytost.¹⁸⁸ Tuto velikost a perspektivy rozvíjí víra a křesťanská tradice.

K tématu manželské lásky Benedikt XVI. připomíná, že *manželství založené na výlučné a definitivní lásce se stává ikonou vztahu Boha k jeho lidu. Z druhého pohledu způsob, jakým miluje Bůh, se stává mírou lidské lásky*.¹⁸⁹

Téma manželské lásky se objevuje také v encyklice papeže Františka *Lumen fidei*.¹⁹⁰ Encyklika je primárně věnovaná úvahám o víře. Papež František vysoce hodnotí manželství

jako trvalý svazek muže a ženy, který vzniká z jejich lásky, jež je znamením a přítomností lásky Boží, z uznání a přijetí dobra pohlavní odlišnosti, která umožňuje sjednocení v jediném těle (srov. Gn 2,24) a dává jim schopnost rodit nový život.¹⁹¹

Tato schopnost rodit nový život patří do Stvořitelova plánu lásky, na jejímž základě si mohou manželé slíbit celoživotní lásku. Skrze víru pak mohou manželé poznat v plzení potomků tvořivou lásku, která nám dává a svěřuje tajemství nového člověka.¹⁹²

4.1.1 Shrnutí

V *Gaudium et spes* byla formulována teologie manželství, která je dále rozvíjena v pokoncilním církevním učení o pojetí manželství. Manželství je pojímáno personalisticky a vztahově, tedy jako vztah muže a ženy. Základem

---

¹⁸⁷ Srov. DCE 11.

¹⁸⁸ Srov. DCE 4.

¹⁸⁹ Srov. DCE 11.

¹⁹⁰ Tuto encykliku napsali oba papežové. Jak upozorňuje papež František v článku 7, Benedikt XVI měl první verzi encykliky o víře téměř dokončenou a on připojil k tomuto textu několik vlastních příspěvků.

¹⁹¹ LF 52.

¹⁹² Srov. LF 52.

manželství je vzájemná láska manželů, která se dovršuje službou životu.¹⁹³ Manželská láska je tedy základní hodnotou manželství.

4.2 Mravní hodnocení manželského tělesného spojení

Jak jsem již výše uvedl, na koncilu nebyla řešena otázka regulace porodnosti.¹⁹⁴ O celé oblasti předávání života a manželské lásky se pojednává v encyklice Pavla VI. *Humanae vitae*. Papež v ní pokračuje v učení koncilu a vnímá manželství jako personální společenství mezi mužem a ženou. Za přednostní cíl manželství považuje lásku, kterou však podřizuje nebo přiřazuje k plození. Domnívá se, že láska a plození od sebe nemohou být odděleny u žádného jednotlivého manželského aktu.¹⁹⁵

Tato encyklika bývá vnímána jako odsouzení antikoncepce, protože církev považuje za nepřijatelné používat prostředky přímo namířené proti početí. Manželské spojení je povoleno pouze při využití neplodných období.¹⁹⁶ Encyklika *Humanae vitae* vyvolala odpor ve veřejnosti a zároveň uvnitř církve. Již před uvedením encykliky bylo známo, že odborná komise vyjádřila jiný názor než ten, který se nakonec objevil v encyklice. Celkem 65 ze 72 členů komise (odborníků) bylo proti striktnímu zákazu antikoncepce. Tím byly popřeny koncilní zásady zveřejněné v *Gaudium et spes*.¹⁹⁷ Důsledky encykliky *Humanae vitae* vedly k vystoupení některých lidí z církve, případně ke konfliktům ve svědomí křesťanů nebo k ignoraci encykliky.¹⁹⁸ Encyklika *Humanae vitae* měla vyjadřovat starost Pavla VI. o lidský život, získala však označení „pilulková encyklika“.¹⁹⁹

---

¹⁹³ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 182-187.

¹⁹⁴ Srov. kapitola 3.6 této práce.

¹⁹⁵ Srov. HV 11, 12, 13.

¹⁹⁶ Srov. HV 16.

¹⁹⁷ Srov. např. GS 52: *Vědečtí odborníci hlavně v biologii, lékařství (...) mohou velmi prospět manželství a rodině i pokoji svědomí, budou-li se společnou vědeckou prací snažit lépe objasnit předpoklady mravně nezávadného řízení porodnosti*. Tedy církev vyjadřuje respekt ke kompetencím odborníků. U článku 51 v poznámce pod čarou č. 14 je uvedeno, že Pavel VI. zadal komisi pro studium populace, rodiny a porodnosti úkol, aby zpracovala některé otázky. Jak uvádí C. M. Martini, jednalo se o témata, o nichž pak pojednává encyklika *Humanae vitae*. Srov. MARTINI, C. M.; SPORSCHILL, G. *Hovory v Jeruzalémě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2013, 111. ISBN 978-80-7195-661-7. Pavel VI. rozhodl jinak, než jak se vyjádřila komise. K tématu také kapitola 3.5 této práce.

¹⁹⁸ Srov. PETRÁČEK, T. *Církev, Tradice, Reforma. Odkaz Druhého vatikánského koncilu*, s. 189-192.

¹⁹⁹ Srov. MARTINI, C. M., SPORSCHILL, G. *Hovory v Jeruzalémě*, s. 110. Zde také více k tématu – s. 109n.

V myšlenkách Pavla VI. pokračuje Jan Pavel II. Také on odmítá jakýkoliv způsob umělé formy zabránění početí.²⁰⁰

4.2.1 Shrnutí

Stanoviska papeže Pavla VI. k významu plození v manželství a k otázce možného užití umělých forem zabránění početí, které byly potvrzené a rozpracované Janem Pavlem II., potvrdil později také Benedikt XVI. a platí i v současnosti. Téma však není uzavřené. Papež František je zaměřený více do pastorace a chce být nablízku těm, kteří řeší problematiku odpovědného předávání života.²⁰¹

4.3 Odpovědné rodičovství

Papež Pavel VI. v této problematice potvrzuje učení koncilu a v úvodu encykliky *Humanae vitae* upozorňuje, že

*předávat lidský život je závažné poslání, při kterém manželé svobodně a odpovědně spolupracují s Bohem Stvořitelem.*²⁰²

V encyklice je tématu „odpovědné rodičovství“ věnovaný článek 10, kde papež rozvíjí učení koncilu a upozorňuje, že je potřeba se na tuto problematiku dívat z různých hledisek, na které se potom nahlíží pohledem odpovědného rodičovství. Jedná se o následující:

Hledisko biologických pochodů – znamená znát a respektovat jejich funkce.

Vrozené impulsy a hnutí duše – mají být ovládnány rozumem a vůlí.

Fyzické, ekonomické, psychologické a sociální podmínky – je třeba se prozíravě rozhodnout buď mít početnou rodinu, nebo se dočasně nebo na neurčito vyhnout narození dalšího dítěte.

Niterný základ – ten má odpovědné rodičovství ve správném svědomí, které vykládá Bohem ustanovený objektivní mravní řád.²⁰³

---

²⁰⁰ Srov. FC oddíl „Předávání života“, zejména čl. 29-35.

²⁰¹ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 191-193.

²⁰² HV 1.

²⁰³ Srov. HV 10.

Pavel VI. také v encyklice upozorňuje na souvislost mezi předáváním života a vývojem populace. Apeluje na státy, aby vedly prozíravou rodinnou politiku, aby se staraly o vzdělávání obyvatelstva. Moudrá vládní politika by měla mít smysl pro sociální spravedlnost a zároveň by měla respektovat mravní zákon a svobodu občanů a měla by se starat o zvýšení životní úrovně obyvatel.²⁰⁴ V tomto směru papež navazuje na koncil a na své předchůdce Pia XII. a Jana XXIII.

Tématem odpovědného rodičovství se zabývá také Jan Pavel II., který rozvíjí učení koncilu a Pavla VI. v širším antropologicko-společenském kontextu. Jak jsem již uvedl výše, Jan Pavel II. odmítá jakoukoliv formu užití umělých prostředků regulace porodnosti. Manželé by podle něho měli řídit přirozeným rytmem plodnosti, regulovat tak plodnost a pomocí této metody vytvářet kulturu ohleduplné lásky. Akceptování této metody s sebou přináší přijetí dialogu, vzájemné úcty, společné odpovědnosti, sebeovládání. Toto dále znamená uznat duchovní i tělesný ráz manželského spojení a prožívat osobní lásku s věností, jakou vyžaduje.²⁰⁵ Jan Pavel II. také upozorňuje na problémy s demografickým vývojem společnosti a na pokles porodnosti v bohatých zemích.

Na problém s natalitou upozorňuje také Benedikt XVI. Jedná se zejména o obyvatele Evropy, kteří se zaměřují pouze na svůj vlastní život a nezbývá jim již prostor k tomu, aby věnovali svůj čas dětem.²⁰⁶

4.3.1 Shrnutí

Ve vyjádření církevních autorit posledních let v otázce odpovědného rodičovství je patrný příklon spíše k myšlenkám obsažených v *Humanae vitae* než v *Gaudium et spes*. Pavel VI. i Jan Pavel II. odmítají jakoukoliv formu užití umělých prostředků regulace porodnosti. Jako vhodný druh antikoncepce doporučuje Jan Pavel II. využívat přirozený rytmus plodnosti. V posledních letech se vedle problému s porodností v chudších oblastech začíná řešit problém s nízkou porodností v bohatých zemích.²⁰⁷

---

²⁰⁴ Srov. HV 23.

²⁰⁵ Srov. FC 32.

²⁰⁶ Srov. Benedikt XVI. *Myšlenky o rodině*. Praha: Paulínky, 2009, 85. ISBN 978-80-86949-80-2.

²⁰⁷ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 194-200.

4.4. Otázka výchovy v rodině

Téma „otázka výchovy v rodině“ bylo po koncilu dále rozpracováno. K otázce výchovy v rodině se vyjadřovali mimo jiných i Jan Pavel II. a Benedikt XVI.

Výchově v rodině se věnuje Jan Pavel II. zejména v adhortaci *Familiaris consortio*.²⁰⁸ V úvodu části věnované výchově uvádí:

*Musíme tedy definitivně prohlásit, že právo a povinnost rodičů na výchovu jsou podstatné, neboť jsou spojené s předáváním lidského života; že jsou neodvozené a původní, ve srovnání s výchovnou úlohou jiných osob, protože mezi rodiči a dětmi je jedinečný vztah lásky; jsou nenahraditelné a nezcizitelné, takže nemohou být plně přeneseny na jiné, ani si je jiní nemohou přisvojit.*²⁰⁹

Dále v adhortaci připomíná, že rozhodujícím prvkem, který umožňuje výchovný úkol rodičů, je otcovská a mateřská láska.²¹⁰ Ke splnění tohoto úkolu mají manželé čerpat ze svátosti manželství, která je obdařuje darem moudrosti, rady, síly a všemi ostatními dary Ducha svatého.²¹¹ Výchovná úloha křesťanské rodiny se má projevit v šíření evangelia v rodině.²¹² Právě v rodině jsou rodiče prvními hlasateli evangelia svým dětem svědectvím vlastního života, modlitbou, četbou Písma.²¹³ Dále Jan Pavel II. vybízí k zájmu křesťanských rodin o děti z jiných rodin a nabádá křesťanské rodiny k otevřenosti pro adopci opuštěných dětí. Tím adoptované děti poznají skrze lásku nové rodiny Boha jako milujícího a pečlivého Otce a samy pak mohou vyrůstat v klidu a s důvěrou v život.²¹⁴

Papež Benedikt XVI. upozorňuje na osamělost mladých dospívajících v rodinách a na to, že v rodinách chybí komunikace. Navazuje na myšlenky koncilu, že je v rodině potřeba přítomnost obou rodičů.²¹⁵ Rodiče však často pracují mimo

---

²⁰⁸ Jan Pavel II. se vrací k tématu výchovy v rodině v posynodálním apoštolském listě *Christifideles laici*, čl. 62. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-162-8.

²⁰⁹ FC 36.

²¹⁰ Srov. FC 36.

²¹¹ Srov. FC 38.

²¹² Zde papež navazuje na svého předchůdce, který v exhortaci *Evangelii nuntianti* rozvíjí myšlenku „domácí církve“ (LG 11), kde v rodině, jakožto v „domácí církvi“, všichni členové hlásají evangelium a evangelium je hlášáno jim. Taková rodina se stává hlasatelkou evangelia i jiným rodinám a svému okolí. Srov. EN 71.

²¹³ Srov. FC 39.

²¹⁴ Srov. FC 41.

²¹⁵ Srov. GS 52.

domov a rodinné společenství je tak podle papeže „velmi křehké. Každý žije ve svém světě, jsou to ostrovy myšlení, názorů, které se nespojují.“²¹⁶ Dále se papež zasazuje o větší úlohu prarodičů v rodině.

V průběhu padesáti let od koncilu došlo k dramatické proměně rodinných vztahů. Neklade se důraz na povinnosti dětí k rodičům, ale na spíše na povinnosti rodičů vůči dětem. Rodiče bývají v zaměstnání více časově vytíženi než v minulosti. Překážkou komunikace mezi členy rodiny bývají paradoxně nové komunikační technologie.²¹⁷

Papež František v encyklice *Lumen fidei* upozorňuje na to, že všechna životní období dětí v rodině (od raného dětství po dospívání) doprovází víra, protože se děti učí důvěřovat lásce svých rodičů. Zde je důležité, aby láska rodičů byla opravdová v praxi a doprovázela tak zrání víry dětí v rodině. Mladí lidé podle papeže Františka potřebují zakoušet blízkost a pozornost rodiny a církevního společenství. Dobře předaná, přijatá a prohloubená víra v rodině se stává světlem osvěcujícím všechny společenské vztahy.²¹⁸

4.4.1 Shrnutí

Ve svých textech reagovali všichni papežové na situaci rodin, které žijí ve světě. Myšlenky koncilu v tématu „otázky výchovy v rodině“ rozpracovávali všichni papežové. Zároveň si všímali nových témat – chybějící komunikace v rodinách, nové komunikační technologie jako možná překážka komunikace v rodině, otevřenost rodin pro případnou adopci, aj. Problematika výchovy v rodině se tak stává velmi širokou a zahrnuje témata od života jednotlivých členů rodiny, přes mezigenerační vztahy v rodině, téma výchovy v rodině jako takové, evangelizaci a v neposlední řadě také vztah rodiny k okolí (např. starost o lidi na okraji společnosti) a k otevřenosti pro případnou adopci opuštěných dětí.

Papež František rozšiřuje pohled o předání víry v rodině. Opravdově žitá láska rodičů a společná praxe víry rodičů a dětí je ideálním průvodcem jejich růstem víry.

V exhortaci *Familiaris consortio* reaguje Jan Pavel II. na některé situace, ve kterých žijí katolíci a které jsou neregulérní jak z náboženského, tak i z občansko-právního

---

²¹⁶ Srov. Benedikt XVI. *Myšlenky o rodině*, s. 94-95.

²¹⁷ Srov. ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes padesát let poté*, s. 200-203.

²¹⁸ Srov. LF 53, 54.

pohledu. Nově se zde objevuje problém se znovusezdanými věřícími, kteří jsou dále svázáni církevně platným manželstvím.²¹⁹ Protože se jedná o situaci, kterou bude řešit církevní magisterium i v dalších letech, podívejme se na článek 84 podrobněji.

4.5 Familiaris consortio – článek 84

Jan Pavel II. v tomto článku projevuje velkou pastorační starost a porozumění o znovusezdané věřící, kteří jsou stále vázání platným církevním manželstvím. Tyto křesťany je církev povinna vést ke spáse, nelze je tedy opustit a naopak je úkolem církve jim nabídnout „spásonosné prostředky.“ Jako cesta k řešení jsou zde nabídnuty následující kroky:

- 1) duchovní správci jsou povinni „pro lásku k pravdě dobře rozlišovat různé situace.“ Nejedná se o jedno plošné stanovisko, není možné posuzovat všechny případy stejně,
- 2) duchovní správci a společenství věřících mají se „starostlivou láskou“ stát při věřících, kteří se ocitli v této situaci, „aby se necítili odloučení od církve.“ Protože i oni patří do církve, mají právo na pastorační péči a mají mít účast na životě církve – naslouchat Božímu slovu, účastnit se oběti mše svaté, pravidelně se modlit, vychovávat děti v křesťanské víře, aj.,
- 3) tito lidé však podle tohoto článku exhortace nemohou být připuštěni k Eucharistii ze dvou důvodů:
  - a) „jejich životní stav a jejich životní poměry jsou v objektivním rozporu se smlouvou lásky mezi Kristem a církví, kterou viditelně zjevuje a zpřítomňuje eucharistie“ a
  - b) „kdyby byli tito lidé připuštěni k eucharistii, uváděli by se věřící v omyl a zmatek ohledně učení církve o nerozlučitelnosti manželství.“ Ke svátosti eucharistie vede cesta přes svátost smíření a ta může být udělena jen těm, kteří litují toho, co se stalo a „jsou upřímně ochotni žít tak, že to nebude v rozporu s nerozlučitelností manželství.“ Konkrétně to znamená, že není-li možné nový svazek zrušit z vážných důvodů (například kvůli výchově dětí), musejí se oba manželé „zavázat, že budou žít v úplné zdrženlivosti.“

---

²¹⁹ Srov. FC 84. Kromě tohoto problému se ještě jedná o další neregulérní situace: manželství na zkoušku (FC 80); volné spojení (spojení bez jakéhokoliv veřejně uznávaného institucionálního pouta – FC 81); katolíci, kteří jsou spojeni jen občanským sňatkem (FC 82); rozvedení a rozloučení, kteří neuzavřeli nový sňatek (FC 83) a lidé bez rodiny (FC 85).

- 4) duchovním se zakazuje z jakéhokoliv důvodu „konat jakékoli liturgické úkony“ pro rozvedené, kteří uzavírají nový občanský sňatek, pokud trvá první platné svátostné manželství, a to z teologických důvodů a z důvodů plynoucích z podstaty svátosti.²²⁰

Jan Pavel II. v tomto článku poukazuje na rozdílné situace rozvedených a znovusezdaných:

Je rozdíl, jestli někdo přes upřímnou snahu zachránit dřívější manželství byl zcela nespravedlivě opuštěn, anebo jestli někdo rozvrátil církevně platné manželství svou těžkou vinou. Opět jiní uzavřeli nový sňatek s ohledem na výchovu dětí, a mnohdy jsou ve svědomí subjektivně přesvědčeni, že dřívější, nenapravitelně rozbité manželství nebylo nikdy platné.

Z druhé strany zde není uvedený rozlišující církevní přístup a pro všechny postižené bez rozdílu je zakázaný přístup ke svátostem. Tento přístup mění až papež František ve své exhortaci *Amoris laetitia*.²²¹

---

²²⁰ K tématu také MÜLLER, G. L. *Svědectví o síle milosti: Nerozlučitelnost manželství a diskuse o civilně znovusezdaných a svátostech*. In DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, 111. ISBN 978-80-87864-33-3.

²²¹ SCHOCKENDORFF, E. Dvojitý způsob četby exhortace *Amoris laetitia*. *Universum*, 2017, roč. 8, č. 2, s. 22-24. Více k tématu v kapitole 6.9 této práce.

5. Mimořádná a řádná synoda

Papež František svolal synodu, která probíhala ve dvou zasedáních - v říjnu 2014 se konala mimořádná synoda a v říjnu 2015 řádná synoda. Před mimořádnou synodou se konalo ve dnech 20. – 21. února 2014 v Římě mimořádné zasedání konzistoře kardinálů. Jedním z cílů konzistoře byla příprava biskupské synody. Na konzistoři přednesl na přání papeže Františka kardinál Kasper přednášku s názvem *Evangelium o rodině*. Se souhlasem papeže se v ní neměl vyhýbat ani kontroverzním otázkám.²²² Její text byl původně určený jen k diskuzi mezi kardinály, přesto unikl na veřejnost. Část přednášky bez svolení kardinála Kaspera publikoval italský server www.chiesa.it. Kvůli riziku možné další manipulace byl se souhlasem papeže Františka text přednášky rychle publikován.²²³ Co tedy obsahuje přednáška *Evangelium o rodině*?

5.1 Evangelium o rodině

V úvodu a v prvních čtyřech kapitolách představuje kardinál Kasper katolické učení o manželství a rodině. V úvodu konstatuje, že *současný svět prochází antropologickou krizí*, ve které individualismus a konzumismus zpochybňují tradiční rodinný život. Zároveň vzrostl počet lidí, kteří se z ekonomických důvodů obávají založit rodinu nebo se jim rodina rozpadla. U mnoha křesťanů vzniká pocit propasti mezi učením církve a životní realitou. Konfrontaci s nekřesťanským pojetím manželství zažívala církev již v prvních staletích, kdy hlásala evangelium Židům, Římanům a Řekům. Proto by mělo být strategií církve navrátit se k evangeliu, tedy k prameni.²²⁴

V první části kardinál Kasper představuje pohled na rodinu ze starozákonního hlediska. Připomíná také přirozené právo, které je vyjádřeno zlatým pravidlem,²²⁵ a které je společné pro všechny lidi. Podle učení církevních otců je druhá deska Desatera rozpracováním základních morálních principů přirozeného práva. Desatero je morálním kodexem Židů a křesťanů, ale může se stát ideálem pro všechny lidi. V další části kardinál Kasper upozorňuje na tři univerzální pravdy v knize Genesis:

---

²²² Srov. KASPER, Walter. *Evangelium o rodině*, s. 7.

²²³ Srov. tamtéž, s. 22.

²²⁴ Srov. tamtéž, s. 8-11.

²²⁵ Mt 7,12.

- člověk není stvořen jako single, ale jako muž a žena, kteří mají jako Boží obraz stejnou důstojnost,²²⁶
- druhá pravda spočívá v tom, že láska mezi mužem a ženou překračuje sebe samu a objektivuje se v dětech, které jsou plodem Božího požehnání,²²⁷
- třetí pravda se týká vlády člověka nad zemí.²²⁸

Rodina se nesmí uzavírat do sebe, ale musí být otevřena vůči celému světu. Rodina je základní životní buňkou společnosti.²²⁹

Ve druhé části se kardinál Kasper zabývá strukturou hříchu v životě rodiny. Po představení ideálu rodiny v prvních dvou kapitolách následuje třetí kapitola knihy *Genesis*, o vyhnání z ráje a rajskeho stavu rodiny – rodinný život je poznamenán starostmi různého druhu. Přesto se na konci kapitoly objevuje naděje, kterou tradice nazývá protoevangeliem,²³⁰ že bude lidem poslán Spasitel, který bude vyrůstat v lidské rodině a bude z jeho rodu.²³¹

Ve třetí části se kardinál Kasper dívá na rodinu a manželství v ekonomii spásy. Připomíná zde nerozlučitelnost křesťanského manželství²³² a zároveň upozorňuje, že se ne každému daří uskutečňovat tento ideál. Svátost manželství je prostředkem milosti posvěcující, Ježíš tedy rodinu uzdravuje a posvěcuje.²³³

Ve čtvrté části se kardinál Kasper zabývá úlohou rodiny jako domácí církve. Již od apoštolských dob byla rodina ve středu pozornosti církve. V rodině se předává a pěstuje katolická víra, rodina je tedy místní, domácí církví. Má klíčovou úlohu pro evangelizaci, protože může předávat víru tam, kde církev jako instituce nemůže působit. Církev tak bude díky rodinám ve středu moderního života. Rodiny jsou tedy cestou církve.²³⁴

V poslední páté části kardinál Kasper otevírá problém rozvedených a znovu sezdaných manželství. Poznamenává, že by se tento problém neměl redukovat pouze na

---

²²⁶ Srov. Gn 1,27.

²²⁷ Srov. Gn 1,28.

²²⁸ Srov. Gn 1,28.

²²⁹ Srov. KASPER, W. *Evangelium o rodině*, s. 15-19.

²³⁰ Srov. Gn 3,15.

²³¹ Srov. KASPER, W. *Evangelium o rodině*, s. 21-23.

²³² Srov. Mt 19,8.

²³³ Srov. KASPER, W. *Evangelium o rodině*, s. 24-29.

²³⁴ Srov. tamtéž, s. 30-35.

otázku přípuštění ke svatému přijímání. Kardinál Kasper dále upozorňuje na to, že se postoj církve v průběhu století k rozvedeným a civilně znovu sezdaným stává vstřícnějším. Uvádí příklad, že v *Kodexu kanonického práva* z roku 1917, kán. 2356 označuje církev civilně znovu sezdané za bigamisty, ale v apoštolské exhortaci Jana Pavla II. *Familiaris consortio* z roku 1981 v článku 84 a v apoštolské exhortaci Benedikta XVI. *Sacramentum caritatis* z roku 2007 v článku 29 se píše o takových křesťanech s vlídností. Dále se kardinál Kasper zamýšlí nad tím, jak pomoci katolíkům, kteří žijí z různých důvodů v neregulérních svazcích. Mantinely, uvnitř kterých se může pomoc poskytnout, jsou jasně dané: církev nemůže nabídnout žádné řešení mimo nebo proti Ježíšovu slovu a z tradice víry církve vyplývá nerozlučitelnost svátostného manželství a nemožnost vstoupit do druhého svátostného manželství za života původního partnera.²³⁵

Ke konci páté kapitoly nabízí kardinál Kasper k diskuzi dvě situace.²³⁶ **V prvním případě** navrhuje reformu kanonického procesu anulace manželství. Nejednalo by se již o přísně právní cestu, ale nový přístup by zahrnoval více pastorálních a spirituálních prvků. Proto kardinál Kasper navrhuje zřídit institut biskupského vikáře nebo vikáře-penitenciáře. Vikářem by se stal duchovně a pastoračně zkušený kněz úzce spolupracující s biskupem. Tento vikář by posoudil, je-li možné anulovat předchozí manželství rozvedených a znovu sezdaných katolíků, kteří jsou přesvědčeni, že jejich první manželství bylo neplatně uzavřeno.

Druhý návrh kardinála Kaspera se týká katolíků, kteří byli rozvedeni a znovu civilně sezdaní po již platně uzavřeném svátostném manželství. Navrhuje, aby jim bylo umožněno v některých specifických případech přijímat eucharistii. Kardinál Kasper upozorňuje, že nenabízí všeobecné řešení tohoto problému a pokládá otázku:

Když rozvedený a znovu sezdaný lituje, že selhal ve svém prvním manželství, jsou-li vyjasněny závazky z prvního manželství, je-li návrat s konečnou platností naprosto vyloučen, jestliže nemůže závazky ve druhém uzavřeném, civilním manželství vyřešit, aniž by se dopustil další viny, avšak snaží se žít druhé, civilní manželství z víry a své děti vychovávat ve víře, když je touha po svátostech pro něho zdrojem sil v jeho situaci –

---

²³⁵ Srov. tamtéž, s. 36-37.

²³⁶ Srov. tamtéž, s. 38-44.

*musíme nebo můžeme mu po nějaké době, kdy se zorientuje ve své situaci, odepřít svátost smíření a komunie?*²³⁷

Jak dále kardinál Kasper uvádí, v tomto případě by se jednalo zřejmě jen o menší počet znovusezdaných rozvedených, kteří mají o svátosti opravdový zájem.²³⁸

Kardinál Kasper pronesl svá stanoviska k reakcím posluchačů, která shrnul do třech bodů. V knize *Evangelium o rodině* jsou uvedeny v kapitole nazvané „**Závěrečné stanovisko k diskusi**“:

1. upozorňuje na Ježíšova slova, která jsou východiskem a základem úvah. Podle Kristových slov člověk nemůže rozdělit to, co Bůh spojil.²³⁹ Zároveň kardinál Kasper nezpochybňuje nerozlučitelnost svátostného manželství, které bylo uzavřeno a konzumováno. Připomíná, že „*Ježíšova slova a nauka církve musí být chápána a uskutečňována v souvislosti s Ježíšovým poselstvím o nekonečném Božím milosrdenství pro každého, kdo se obrátí a kdo o něj usiluje.*“ Dále kardinál Kasper upozorňuje, že milosrdenství je spojeno s pravou a pravda je zase vázána na milosrdenství. Pravda se uskutečňuje v lásce a církve se právě toto v rámci své tradice pokoušela uskutečnit.
2. ve druhém bodě vychází kardinál Kasper z jedinečnosti osoby jakožto ze základního prvku křesťanské antropologie. Kardinál Kasper připomíná, že v katolické tradici existují také například principy *oikonomie* (ortodoxní církve)²⁴⁰, *epikie*²⁴¹ nebo *ekviprobabilismu*²⁴² a konstatuje, že je potřeba vzít vážně jedinečnost každé osoby v konkrétní situaci, nenabízet obecná řešení, ale pečlivě posuzovat případ od případu, protože cesta obrácení a pokání je vždy cestou jednotlivce.

---

²³⁷ Srov. tamtéž, s. 43.

²³⁸ Srov. tamtéž, s. 43.

²³⁹ Srov. Mt 19,6.

²⁴⁰ Zde se autor odvolává na raně křesťanskou praxi a na dlouholetý zvyk pravoslavných křesťanů uplatňovat milosrdenství vůči rozvedeným. Druhá manželství jsou zde „tolerována“. Tato praxe se v pravoslaví obvykle označuje slovem *oikonomia*. Srov. DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*, s. 11.

²⁴¹ „Epikie: morální přiměřenost. Ospravedlnění neaplikování zákona v konkrétním případě pro přílišnou tvrdost, která se jeví morálně nespravedlivá a neospravedlnitelná.“ DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*, s. 126, viz pozn. pod čarou č. 20 – autor P. Marek Miškovský.

²⁴² Jeho zastáncem byl především sv. Alfons z Liguori. Jde o to, že se člověk smí řídit názorem, je-li stejně pravděpodobný jako opačný názor. Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon – Vyšehrad, 1998, 210-211. ISBN 80-7021-292-6.

3. ve třetím bodě upozorňuje kardinál Kasper na nauku o smyslu pro víru, který byl darován při křtu každému křesťanovi.²⁴³ Zaznívá zde přání kardinála Kaspera, aby otcové v konzistoři naslouchali realitě života pastoračních spolupracovníků a rodinných poradců, kteří žijí víru v evangelium o rodině v konkrétních rodinných situacích.

Závěrem svého příspěvku připomíná, že ohledně tohoto tématu panují v církvi velká očekávání a naděje mnoha katolíků.²⁴⁴

V **doslovu** nabízí kardinál Kasper několik kroků, podle kterých je možné dojít k jednotnému řešení.

Prvním krokem je více komunikovat o otázkách sexuality, manželství a rodiny a doprovázet a povzbuzovat především mladé lidi. **Druhým krokem** by mělo být znovuobjevení svátosti smíření jako svátosti milosrdenství. Cesta pokání je cestou pro všechny křesťany. **Třetí krok** je institucionální aplikací antropologických a duchovních úvah. Závěrečný **čtvrtý krok** se týká manželství, která nejdou anulovat, nebo u kterých není anulace žádoucí. Církev by měla doprovázet lidi civilně rozvedené a se souhlasem biskupa jim umožnit přistoupit ke svátosti smíření a eucharistie podle závazných kritérií.²⁴⁵

5.2 Reakce na návrhy kardinála Kaspera

Kardinál Kasper nabídl k diskusi dvě situace. Nyní se podívejme na to, jak na ně reagovalo okolí.

První situace (reforma kanonického procesu anulace manželství): Před zahájením Řádné biskupské synody dne 15. září 2015 papež František dvěma apoštolskými listy formou *Motu Proprio datae* zveřejnil změny v *Kodexu kanonického práva*²⁴⁶ a *Kodexu kánonu východních katolických církví*.²⁴⁷ S účinností od 8. prosince 2015 oba

---

²⁴³ Srov. LG 12; 35.

²⁴⁴ Srov. KASPER, W. *Evangelium o rodině*, s. 55-56.

²⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 57- 60.

²⁴⁶ CIC, nově kánony 1671-1691.

²⁴⁷ CCEO; nově kánony 1357-1377.

dokumenty nově upravují kanonický proces ve věci prohlášení neplatnosti manželství (nulita).²⁴⁸

Druhá situace: Druhá situace vzbudila v církvi i mimo ni velkou pozornost. Týká se rozvedených a civilně znovusezdaných lidí, kteří uznají své selhání, obrátí se a po určité době požádají o to, aby znovu směli přistoupit ke svátostem. Nyní se podívejme, jak na knihu kardinála Kaspera (a zejména na „druhou situaci“) reagoval ve své knize Pavel Ambros a na tutéž problematiku Robert Dodaro v „knize pěti kardinálů“.^{249 250}

Začneme u Pavla Ambrose. Pavel Ambros shrnuje myšlenky kardinála Kaspera, který poznamenává, že před možným přijetím eucharistie musí kající přistoupit ke svátosti smíření. A zde je důležité, aby kající přestal žít ve stavu hříchu a učinil pro to určité kroky.²⁵¹ I nadále souhlasí Pavel Ambros s kardinálem Kasperem, který uvádí, že by nemělo být odpuštěno bez obrácení. Hříšník tedy potřebuje skutečnou kajícínost. Pravá kajícínost, která umožňuje rozhrěšení, se projeví až tehdy, když dojde k odloučení znovu sezdaného páru. Pokud mimořádná situace brání úplnému odloučení, je vyžadováno, aby spolu žili jako bratr a sestra. Eucharistii mohou přijímat tak, aby se zabránilo nebezpečí veřejného pohoršení. Dále však Pavel Ambros upozorňuje, že kardinál Kasper již nepřipomíná, že při řešení obtížných situací je potřeba se vždy držet učení církve. Také si všímá výrazu kardinála Kaspera „po nějaké době, kdy se zorientuje ve své situaci.“²⁵² Tento výraz zůstává bez vysvětlení a Pavel Ambros se domnívá, že tímto výrazem není myšleno opuštění druhého, civilního manželství. Pavel Ambros pokračuje ve své reflexi a konstatuje, že církev nemůže změnit situaci dvou lidí, respektuje jejich svobodu, protože nejde otevřít to, co oni uzavřeli. Pavel Ambros si

---

²⁴⁸ Podrobněji kritický pohled k návrhu: AMBROS, P. *Rodina – světlo v temnotě světa*, s. 28 – 30, včetně poznámky pod čarou č. 47, kde se autor mimo jiné odvolává na publikaci *Apoštolské listy papeže Františka Mitis Iudex Dominus Iesus a Mitis et misericors Iesus, český a latinský text*, Akademie kanonického práva, Brno, 2015. Východiskem úpravy v Motu Proprio je upřesnění kolegiality a pastorační služby diecézního biskupa. Změna má způsobit zjednodušení a urychlení soudního procesu a pomoci tak křesťanským věřícím, kteří žijí po rozpadu prvního manželství v neregulární situaci. „Nejvýznamnější zjednodušení spočívá v tom, že stačí pouze jedno soudní rozhodnutí o neplatnosti manželství, a pokud se strany neodvolají, rozsudek je pravomocný a mohou případně uzavřít nové manželství.“ Srov. MLÉČKA, O. *Papež zjednodušuje proces prohlášení neplatnosti manželství*. In *cirkev.cz* [online]. [cit. 2017-11-26]. Dostupné na WWW: <<https://cirkev.cz/archiv/150911-papez-zjednodusuje-proces-prohlaseeni-neplatnosti-manzelstvi>>.

²⁴⁹ Jedná se o tituly AMBROS, P. *Rodina – světlo v temnotě světa*, zejména s. 20-48 a DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*.

²⁵⁰ PŘIBYL, S. *Předmluva pro českého čtenáře*. In DODARO, Robert (ed.). *Setrvat v pravdě Kristově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, 9.

²⁵¹ Kristus, když odpustil cizoložnici, řekl: „Již více nehřeš.“ (Jan 8,11).

²⁵² KASPER, W. *Evangelium o rodině*, s. 43.

všímá protikladu v tvrzeních kardinála Kaspera, který na jedné straně mluví o věrnosti Ježíšovým slovům a nerozlučitelnosti manželství a na druhé straně navrhuje něco, co je proti této nerozlučitelnosti, co není slučitelné s tradicí. Pavel Ambros doporučuje rozvedeným a znovu sezdaným předložit pravdivý pohled na jejich situaci a nabídnout jiné prostředky milosti mimo rámec svátostné pastorace.²⁵³

Pavel Ambros celou problematiku dále rozpracovává z pastoračního pohledu a upozorňuje na to, že nelze hledat odpověď pouze v sociologicky měřitelném očekávání mnohých, kteří žádají změny v přístupu církve. Často se zapomíná na to, že nejvyšším zákonem pastorace je spása člověka. A proto je důležitějším úkolem nacházet praktická řešení jako průnik božského a lidského.²⁵⁴ Dále Pavel Ambros uvádí pojem *pastorační imperativ*, což je očekávání, ve kterém má dojít v jednom okamžiku k rozhodnutí mezi Božím vnuknutím a pokušením těla, světa a ďábla. Křesťan zde musí přijmout správné pastorační rozhodnutí. Pavel Ambros pokračuje v zamýšlení nad pojmem *očekávání* uvedeného u kardinála Kaspera.²⁵⁵ Případné změny při synodě nejvíce očekávají ti evropští katolíci, kteří se ve svém neregulárním manželství cítí sociálně vyloučení. Otázka inkluze bývá v Evropě realizována pomocí institucionální intervence, ta však přichází z vnějšího prostředí, které je odcizené lidským vztahům. Cílem této intervence je, aby se člověk dobře cítil ve společnosti, aby zažíval rovnost ze sociologického pohledu a mohl se účastnit s ostatními na společných dobrech (např. svaté přijímání). Z pastoračního pohledu je však důležitá změna zevnitř, změna vnitřních vztahů. Tato změna nastane tehdy, když do lidských vztahů vstoupí Kristus svým evangeliem. Jak dále uvádí Pavel Ambros, kultura je vnější způsob vyjádření vnitřních vztahů. Změna kultury je možná jen skrze osobní vztah. Sociální inkluze méně úspěšných manželství je možná jen jako často bolestný proces proměny vnitřních vztahů skrze vztah ke Kristu. Jako příklad uvádí Pavel Ambros papeže Františka, pro kterého je nutný z jedné strany radikální návrat k evangeliu a individuální obrácení v síle Božího slova,²⁵⁶ a z druhé strany pro něho není cílem sociální inkluze, ale přinášení svědectví o vitalitě křesťanství do sociálně exkluzivního prostředí.

---

²⁵³ Srov. AMBROS, P. *Rodina – světlo v temnotě světa*, s. 30-36.

²⁵⁴ Zde Pavel Ambros upozorňuje na postoj papeže Františka: „Být kontemplativní v akci,“ kdy je mystika všedního dne více než tzv. sociologická fakta. Srov. AMBROS, P. *Rodina – světlo v temnotě světa*, s. 38.

²⁵⁵ Zde je myšleno očekávání před synodou. Srov. KASPER, W. *Evangelium o rodině*, s. 55-56.

²⁵⁶ Srov. Mk 1,15: Čiňte pokání a věřte evangeliu.

Druhou odpovědí je reakce pěti kardinálů a čtyř badatelů²⁵⁷ na knihu *Evangelium o rodině* kardinála Kaspera. Za cíl své knihy si Robert Dodaro dává „odpovědět na výzvu kardinála Kaspera k další diskuzi o tématu.“²⁵⁸ Jinými slovy v knize *Setrvat v pravdě Kristově* jde o odpověď na otázku, zda lze rozvedeným katolíkům žijícím v nových občanských svazcích umožnit přístup ke svátostem. Každý z autorů k této otázce přistupuje a odpovídá z hlediska své odbornosti.²⁵⁹ Všechny devět badatelů se shodlo na tom, že návrhy kardinála Kaspera v otázce přijímání eucharistie věřících, kteří po rozvodu uzavřeli nový občanský sňatek, nelze sloučit s učením církve v otázce nerozlučitelnosti manželství a v nauce o svátostech pokání a Eucharistie.

5.2.1 Shrnutí

Kardinál Kasper ve svém vystoupení na mimořádném zasedání konzistoře kardinálů v únoru 2014 předložil katolické učení o manželství a rodině. Oproti minulému období (pro potřeby této práce časově rámované koncem II. vatikánského koncilu a pontifikátem Benedikta XVI.) se podle kardinála Kaspera více prohlubuje devastace tradičního rodinného života a zvětšuje se krize rodiny. Dochází tak u mnoha křesťanů, kteří žijí v manželství, k rozporu mezi neměnným učením církve o manželství a jejich životním stylem. Protože se u nich jedná spíše o pohanský životní styl než křesťanský, nazývá kardinál Kasper tyto křesťany „pokřtěnými pohany.“ Proto navrhuje, aby se na nadcházející synodě církev vrátila k prameni nauky, tedy ke Kristu a proto také pojmenoval svoji přednášku názvem *Evangelium o rodině*. Ve své přednášce připomíná přirozené a starozákonné pohledy na rodinu, rozebírá strukturu hříchu v životě rodiny, nabízí pohled na místo manželství a rodiny v ekonomii

---

²⁵⁷ Jde o již výše citovanou knihu DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*. Bližší představení autorů – s. 202.

²⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 11.

²⁵⁹ **Kardinál Gerhard Ludwig Müller** (v té době prefekt Kongregace pro nauku víry – nabídl celkový pohled na nerozlučitelnost manželství z pohledu Písma, Tradice církve a Magisteria, **kardinál Raymond Leo Burke** (bývalý prefekt Nejvyššího tribunálu Apoštolské signatury) – právní přístup, **kardinál Carlo Caffarra** (boloňský arcibiskup) – přiblížil manželství jako svátost, **kardinál Velasio De Paolis** (emeritní předseda Prefektury pro ekonomické záležitosti Svatého stolce) – rozpracoval možnost přístupu rozvedených a znovusezdaných ke svátostem smíření a Eucharistie, **kardinál Walter Brandmüller** (bývalý předseda Papežské rady pro historické vědy) – doplnil historický pohled na vývoj římskokatolické nauky o rozvodu a dalším manželství, **Robert Dodaro** (předseda Institutu patristiky Augustinianum v Římě) – představil v úvodu biblické texty, které se zabývají rozvodem a dalším sňatkem, **arcibiskup Cyril Vasil'** (sekretář Kongregace pro východní církve) – nabídl pohled pravoslavné praxe *oikonomie* z historického a teologického pohledu, **Paul Mankowski** (vyučující na Institutu Lumen Christi v Chicagu) – předmětem jeho zkoumání bylo zkoumání nauky a praxe, jaká převládala v rané Církvi a **John M. Rist** (emeritní profesor klasických jazyků a filozofie na Univerzitě v Torontu) – nabídl pohled na rozvod a nový sňatek v prvotní církvi. Více tamtéž, s. 12, 202-205.

spásy a navazuje na učení II. vatikánského koncilu a magisteria a připomíná úlohu rodiny jako domácí církve.²⁶⁰ Kardinál Kasper nabídl ve dvou „situacích“ nové pastorační postoje ke katolíkům, kteří jsou rozvedeni a znovu civilně sezdáni po již platně uzavřeném svátostném manželství. Ve svém prvním námětu navrhl reformu kanonického procesu anulace manželství. Odezva na tento námět byla kladná - papež František schválil dvěma dokumenty zjednodušení procesu neplatnosti manželství.

S druhou situací, ve které navrhl, aby někteří z manželů, kteří žijí v neregulérních svazcích, mohli po určité době přistoupit k přijímání eucharistie, způsobil kardinál Kasper velké pozdvižení. Zároveň ale ve své přednášce uvádí, že by se pastorační pomoc lidem žijícím v neregulérních svazcích neměla omezit jen na otázku možnosti přístupu ke svatému přijímání a že církev nikdy „nemůže nabídnout žádné řešení mimo nebo proti Ježíšovu slovu.“²⁶¹ Uvedl jsem reakci dvou autorů – Pavla Ambrose a Roberta Dodara (ten ke svému pohledu přidal názory dalších osmi katolických myslitelů, včetně čtyř kardinálů). Oba poukázali na to, že návrh kardinála Kaspera nelze uvést do souladu s katolickou naukou o nerozlučitelnosti manželství, o milosrdenství, o svátostech. Pavel Ambros doplnil svou argumentaci o sociologické pohledy a pastorační náhled, přispěvatelé do knihy Roberta Dodara nahlíželi na problém z pohledů svých specializací. Pojednání kardinála Kaspera vyvolalo bouřlivou diskuzi²⁶² a o jeho druhém návrhu se jednalo na mimořádné synodě.

5.3 Mimořádná synoda

Mimořádná synoda se svolává tehdy, pokud je problém nanejvýš aktuální a je potřeba na něj velmi rychle reagovat. Dosud se konaly jen dvě mimořádné synody.²⁶³ Před mimořádnou synodou obeslal papež František v roce 2013 celou církev dotazníkem pro přípravu materiálů k synodě. Dotazování probíhá vždy, ale bývají obesláni jen biskupové. Tentokrát papež František obeslal *přípravným dokumentem*, jehož součástí byl i zmiňovaný dotazník, také laiky, a sice proto, „aby byl celkový přehled o současné

---

²⁶⁰ Srov. LG 11, EN 71, FC 83.

²⁶¹ Srov. KASPER, W. *Evangelium o rodině*, s. 36.

²⁶² Srov. tamtéž, s. 7.

²⁶³ První mimořádná synoda se konala v roce 1969 na téma spolupráce mezi svatým stolcem a biskupskými konferencemi, druhá v roce 1985 při příležitosti 20. výročí zakončení II. vatikánského koncilu. Srov. VAŇÁČ, M. *50 let existence synody biskupů*. In Getsemany.cz [online]. [cit. 2017-11-11]. Dostupné na WWW: < <https://getsemany.cz/book/export/html/3263>>.

situaci co nejrealističtější.²⁶⁴ Přípravný dokument nesl název *Pastorační výzvy pro rodinu v kontextu nové evangelizace*. Byl prezentován dne 5. listopadu 2013 ve Vatikánu a následně rozeslán biskupským konferencím po celém světě.²⁶⁵ Tento dokument obsahuje tři oddíly:

První oddíl se jmenuje „Synoda: rodina a evangelizace“ a obsahuje mimo jiné vysvětlení, proč se Svatý otec rozhodl uspořádat dvouetapové zasedání biskupské synody. Jsou zde popsány nové problematické situace, ve kterých lidé žijí. Tyto situace si oprávněně vyžadují pozornost a pastorační úsilí církve.

Druhý oddíl s názvem „Církev a evangelium o rodině“ představuje ve stručnosti ve dvou statích biblické poselství o rodině a také církevní nauku o rodině.

Třetí oddíl je již výše zmiňovaný dotazník. Je poměrně obsáhlý a obsahuje 38 otázek z osmi oblastí a možnost zmínit další problémy a návrhy, které adresáti dotazníku považují za důležité. Názvy jednotlivých oblastí jsou následující:

- Rozlišení Písma svatého a církevního magisteria o rodině
- Manželství podle přirozeného zákona
- Pastorec rodiny v kontextu evangelizace
- Pastorec, která čelí některým těžkým manželským situacím
- Svazky osob stejného pohlaví
- Výchova dětí v situacích neregulérního manželství
- Otevřenost manželů pro život
- Vztah mezi rodinou a osobou
- Další problémy a návrhy.²⁶⁶

Mimořádná biskupská synoda probíhala ve dnech 5. – 19. října 2014. Zúčastnilo se jí 353 zástupců, z toho 14 manželských párů.²⁶⁷ Účastníci synody

---

²⁶⁴ Srov. DE PAOLIS, V. *Rozvedení a znovusezdání a svátost Eucharistie a pokání*. In DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, 129. ISBN 978-80-87864-33-3.

²⁶⁵ Srov. MLÉČKA, O. *Rodině i jejím těžkostem se bude věnovat příští biskupská synoda*. In církev.cz [online]. [cit. 2017-11-20]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/131106-rodine-i-jejim-tezkostem-se-bude-venovat-pristi-biskupska-synoda>>.

²⁶⁶ Více: BISKUPSTVÍ LITOMĚŘICKÉ. *Dotazník k mimořádné synodě o rodině*, 2013. In dltn.cz [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.dltn.cz/dotaznik-synoda-o-rodine>>. Např. v litoměřické diecézi odesílali dotazníky farnostem v listopadu 2013, na biskupství se měly vrátit vyplněné do 6. prosince 2013.

zpracovali a analyzovali informace, které jim byly doručeny z místních církví.

Výstupem z mimořádné synody jsou dva dokumenty. Prvním výstupem je „Poselství III. mimořádného všeobecného shromáždění biskupské synody“, které je adresované všem rodinám a ve kterém synodní otcové vyjadřují blízkost rodinám v obtížných situacích a zároveň poukazují na Boží plán s lidskou láskou.²⁶⁷ Druhým výstupem mimořádné synody je „Závěrečná zpráva synody“ (tzv. *Relatio Synodi*) z 18. října 2014. Text závěrečné zprávy obsahuje 62 článků, které jsou rozděleny do pěti částí:

- Úvod,
- Naslouchání: podmínky a problémy rodin,
- Pohled na Krista: evangelium rodiny,
- Konfrontace pastorační perspektivy,
- Závěr.

Proto, aby byly schváleny jednotlivé články dokumentu (tedy aby byl schválený závěrečný zápis), je nutné schválení 2/3 hlasující většinou. Z tohoto pohledu mezi nejvíce kontroverzní patřily články 52, 53 a 55, kde ze 183 přítomných hlasovalo u článku 52 proti 74 a 5 osob se zdrželo hlasování, u článku 53 bylo proti 64 a 7 osob se zdrželo hlasování a u článku 55 bylo proti 62 a hlasování se zdrželi 3 církevní otcové.

Články 52 a 53 se týkají možnosti přistupování k eucharistii rozvedeným a znovu sezdaným osobám:

Uvažovalo se o možnosti, zda rozvedení a znovu sezdaní mají přistupovat ke svátosti pokání a k eucharistii. Různí synodní otcové trvali na současné disciplíně z důvodu konstitutivního vztahu mezi přijímáním eucharistie a společenstvím s církví i jejím učením

---

²⁶⁷ Z celkového počtu bylo 191 synodních otců, z toho 25 představitelů vatikánských dikasterií a 114 zástupců biskupských konferencí. Nejvíce diecézních otců pochází z Afriky (36), dále z Evropy (32), Ameriky (24), Asie (18). Českou biskupskou konferenci zastupoval olomoucký arcibiskup Jan Graubner. Srov. MLÉČKA, O. *Biskupská synoda: 253 účastníků, z toho 14 manželských párů*. In *cirkev.cz* [online]. [cit. 2017-11-11]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/140909-biskupska-synoda-253-ucastniku-z-toho-14-manzelskych-paru>>.

²⁶⁸ Srov. JEMELKA, F. *Poselství biskupské synody o rodině v češtině*. In *cirkev.cz* [online]. [cit. 2017-11-20]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/141104-poselstvi-biskupske-synody-o-rodine-v-cestine>>. Zde je v příloze uvedený celý text překladu do češtiny.

o nerozlučitelnosti manželství. Mnozí se vyjadřovali pro přijetí k eucharistickému stolu, které by nebylo zevšeobecněné, ale v některých zvláštních situacích a za přesně stanovených podmínek, především tehdy, když se jedná o nezvratné případy spojené s morální povinností vůči dětem, které by musely podstoupit nespravedlivé utrpení. Případnému přístupu ke svátostem by musela předcházet cesta pokání se zodpovědností diecézního biskupa. Je třeba se ještě hlouběji otázkou zabývat a dobře si přitom uvědomit rozlišení mezi objektivní situací hříchu a zmírňujícími okolnostmi, neboť „přičitatelnost a zodpovědnost za nějaké jednání může být snížena a dokonce potlačena“ různými „psychickými nebo sociálními činiteli“ (Katechismus katolické církve, 1735).²⁶⁹

Někteří otcové podporovali názor, že osoby rozvedené a znovu sezdané anebo spolu žijící mohou využívat plody duchovního přijímání. Jiní otcové se ptali, proč by tedy nemohly mít účast i na svátostném přijímání. Je proto třeba podnitit hlubší studium této tematiky tak, aby mohla vyjít najevo specifčnost obou forem a jejich spojení s teologií manželství.²⁷⁰

Článek 55 se věnuje pastorační péči osobám homosexuálně zaměřeným:

Některé rodiny mají zkušenost s homosexuálně orientovanými osobami žijícími v jejich středu. S ohledem na to vzešla otázka, jakou pastorační pozornost je vhodné věnovat takové situaci ve vztahu k tomu, co učí církev: „Neexistuje žádný důvod pro to, aby se naznačovala podobnost nebo se poukazovalo na analogie, byť i jen vzdálené, mezi homosexuálními svazky a Božím záměrem s manželstvím a s rodinou.“ Nicméně muže a ženy s homosexuálními tendencemi musíme přijímat s respektem a ohleduplností. „Je třeba se vyhýbat jakémukoliv náznaku nespravedlivé diskriminace vůči nim“ (Kongregace pro nauku víry, Úvahy o plánech na legální uznání svazků mezi homosexuálními osobami 4).

5.4 Řádná synoda

Před řádnou synodou publikovalo tiskové středisko Svatého stolce 9. prosince 2014 *Lineamenta* pro nadcházející XIV. všeobecné generální shromáždění. Tato *Lineamenta* se skládají ze dvou částí. První část tvoří *Závěrečná zpráva mimořádné biskupské*

---

²⁶⁹ *Relatio synodi*, čl. 52.

²⁷⁰ *Relatio synodi*, čl. 53.

synody (tzv. *Relatio Synodi*). Druhou část *Lineament* tvoří 46 bloků otázek „ohledně přijetí a hlubšího pochopení *Relatio Synodi*.“ Tyto bloky otázek jsou rozčleněny do částí podle *Relatio Synodi*.²⁷¹

Řádná biskupská synoda (tedy druhé zasedání biskupské synody) se konala rok po mimořádné synodě (po prvním zasedání biskupské synody) ve dnech 4. – 25. října 2015. Jejím tématem bylo *Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě*. Řádné biskupské synody se zúčastnilo 270 biskupů,²⁷² velké množství odborníků, posluchačů a delegátů jiných církví. Výstupem této synody je *Závěrečná zpráva* (tzv. *Relatio finalis*). Dokument je rozdělený do tří částí a každá část je následně členěna do jednotlivých kapitol:

1. část: Církev naslouchá rodině
2. část: Rodina v Božím pánu
3. část: Poslání rodiny.

První část popisuje situace rodin ve světě, ve kterém můžeme zaznamenat různé kvality rodinného života. Ta bývá často ovlivňována politikou, která v krajních situacích podporuje nebo brání v rozvoji rodiny. Zmiňují se zde také aktuální problémy rodiny, např. migrační vlny. Nově se zde objevuje téma genderové ideologie, která popírá přirozenou rozdílnost muže a ženy.²⁷³ V článku 11 je připomenuta myšlenka z *Gaudium et spes*, že rodina je základem společnosti.²⁷⁴ Třetí kapitola je věnovaná jednotlivým členům rodiny, ovdovělým lidem, lidem bez rodiny, utečencům. Synodní otcové oceňují péči rodiny o staré lidi,²⁷⁵ o postižené v rodině. Příkladem má být život Svaté rodiny. Poslední čtvrtá kapitola této části se zabývá citovým životem v rodině.

---

²⁷¹ Srov. MLÉČKA, O. *Vatikán publikoval Lineamenta pro příští biskupskou synodu*. In *cirkev.cz* [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/141210-vatikan-publikoval-Lineamenta-pro-pristi-biskupskou-synodu>>.

²⁷² Českým delegátem byl královehradecký biskup Jan Vokál.

²⁷³ Srov. *Relatio finalis*, čl. 8.

Zastánci *genderové teorie* tvrdí, že mužská nebo ženská sexualita, která je vytvořena právě jen výchovou, kulturní, prostředím a je jedinci „vnucená“, se může lišit od biologické identity. Tato teorie označuje klasickou rodinu a heterosexuální manželství jen jako jednu z možností vztahu muže a ženy. Srov. SMÍSITELOVÁ, H. *Manželství a rodina z pohledu synody o rodině a jejich obnova podle závěrů synody*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta, Olomouc, 2016, 40.

²⁷⁴ Srov. GS 52.

²⁷⁵ „Starý člověk není vetřelec.“ Papež František, generální audience, 4. března 2015.

Druhá část představuje rodinu v Písmu svatém a v učení magisteria II.vatikánského koncilu (zejména *Gaudium et spes*) a papežů naší doby (Pavel VI., Jan Pavel II., Benedikt XVI. a František). Důležitými tématy této části jsou nerozlučitelnost a plodnost manželství, vztah mezi rodinou a církví a milosrdenství.

Třetí část se zabývá aktuální problematikou, jako je např. téma přípravy na manželství, téma adopce a osvojení (přijetí „je výmluvným znamením přijímajícího rodičovství, svědectvím o víře a naplněním lásky.“)²⁷⁶ Zaznívá zde také výzva probudit mladé lidi k předávání života a upozornění na důležitost správné výchovy dětí (z dobré výchovy v rodině pak může vzejít povolání ke kněžství). Podle *Relatio finalis* je také důležitá kvalitní formace pastoračních pracovníků a zvláště kněží, kteří se mají stávat apoštoly rodiny. V článku 72 se mimo jiné řeší problematika smíšených manželství. Papež František připomíná, že by se v rodině měla objevovat tři důležitá slova: „dovolíš, děkuji, promiň.“²⁷⁷ V této části je také věnovaná pozornost rozvedeným a lidem, kteří žijí v druhém nebo ve smíšeném manželství. Třetí část končí misijním tématem – rodina je místo pro předávání víry.²⁷⁸

Dokument *Relatio finalis* obsahuje 94 článků. V plném znění přepisují dva články – 84 a 85, a sice ze tří důvodů. Jednak se oba články týkají rozvedených a znovu sezdaných křesťanů a navazují tak na obsah článků 52 a 53 z *Relatio synodi*. Dále proto, že se na ně odvolává papež František v *Amoris laetitia*.²⁷⁹ Posledním důvodem byla největší kontroverze obou článků ze všech článků z *Relatio synodi*. Články 84 a 85 byly schváleny 187 a 178 hlasy, tedy stejně jako ostatní články potřebnou dvoutřetinovou většinou. Minimální počet hlasů pro schválení konkrétního článku byl 177, tedy dvě třetiny z 265 hlasujících.

Ty pokřtění, kteří jsou rozvedeni a znova civilně sezdání, je třeba všemi možnými způsoby více začleňovat do křesťanských společenství a vyhýbat se přitom každé příležitosti k pohoršení. Logika jejich začleňování je klíčem k jejich pastoračnímu doprovázení, aby věděli, nejen že patří ke Kristovu tělu, jímž je církev, ale aby v něm mohli prožívat radostnou a plodnou zkušenost. Jsou pokřtění, jsou to

²⁷⁶ Srov. *Relatio finalis*, čl. 65.

²⁷⁷ Papež František, generální audience, 13. května 2015.

²⁷⁸ Srov. MLÉČKA, O. *Závěrečná zpráva biskupské synody v češtině*. In *cirkev.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/151113-zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine>>.

²⁷⁹ Na článek 84 se odvolává v AL 299, na článek 85 potom odkazuje v AL 300 a 302.

bratři a sestry a Duch svatý do nich vlévá dary a charismata pro dobro všech. Mohou mít účast na různých církevních službách; proto je třeba rozlišovat, které z různých forem jejich vylučování, dnes praktikovaného, z oblasti liturgické, pastorační, výchovné a institucionální by bylo možno překonat. Nejen že se nesmějí cítit jako exkomunikovaní, ale mají žít a dozrávat jako živé údy církve a vnímat ji jako matku, která je vždy přijímá, stará se o ně s láskou a povzbuzuje je v životě podle evangelia. Integrace je potřebná také kvůli péči o děti a jejich křesťanskou výchovu; ony mají být považovány za ty nejdůležitější. Starost o tyto lidi neznamená pro křesťanské společenství oslabení jeho víry a jeho svědectví o nerozlučnosti manželství: naopak, právě takovouto péčí vyjadřuje církev svou lásku.²⁸⁰

Svatý Jan Pavel II. předložil souhrnné kritérium, které zůstane základem pro hodnocení takových situací: „Duchovní správci ať si uvědomí, že jsou pro lásku k pravdě povinni dobře rozlišovat různé situace. Je rozdíl, jestli někdo přes upřímnou snahu zachránit dřívější manželství byl zcela nespravedlivě opuštěn, anebo jestli někdo rozvrátil církevně platné manželství svou těžkou vinou. Opět jiní uzavřeli nový sňatek s ohledem na výchovu dětí, a mnohdy jsou ve svědomí subjektivně přesvědčeni, že dřívější, nenapravitelně rozbité manželství nebylo nikdy platné“ (FC 84). Je tedy úkolem duchovních, aby doprovázeli zainteresované osoby na cestě rozlišování podle církevního učení a podle usměrnění biskupa. Při tomto procesu bude užitečné vykonat zpytování svědomí prostřednictvím chvíl reflexe a pokání. Rozvedení a znovu sezdání by se měli ptát, jak se chovali ke svým dětem, když se manželský svazek dostal do krize; jestli byly pokusy o smíření; jaká je situace opuštěného partnera; jaké důsledky přináší nový vztah pro zbytek rodiny a pro společenství věřících; jaký příklad dává mladým, kteří se mají připravovat na manželství. Upřímná reflexe může posílit důvěru v Boží milosrdenství, které není nikomu upíráno.

Kromě toho nelze za některých okolností popírat, že „přičitatelnost a odpovědnost za nějaké jednání může být snížena nebo dokonce potlačena“ (KKC 1735) z důvodu různě podmíněných situací. V důsledku toho soud o objektivní situaci nesmí vést k soudu o „subjektivní přičitatelnosti“ (Papežská rada pro legislativní texty, Prohlášení z 24. června 2000, 2a). Za určitých okolností mají lidé velké těžkosti jednat odlišným způsobem. I při dodržování všeobecné normy je proto třeba uznat, že

---

²⁸⁰ *Relatio finalis*, čl. 84.

*zodpovědnost za určité činnosti nebo rozhodnutí není ve všech případech totožná. Pastorační posouzení má také brát v úvahu správně formované svědomí lidí a musí se ujmát těchto situací. Taktéž důsledky vykonaných skutků nejsou nutně ve všech případech totožné.*²⁸¹

Důležité tedy podle této závěrečné zprávy je to, aby rozvedení, kteří žijí v novém sňatku, prošli procesem personalizovaného rozlišování. Otevření cesty k přijímání eucharistie tak zůstává mezi doprovázeným a doprovázejícím (např. zpovědníkem). Iniciace do nové situace je teologicky dána rozvinutím *principu graduality*,²⁸² rozlišováním dochází k pochopení reálné situace světlem víry. V rámci pastoračního rozlišování je nutné přihlédnout k tomu, že odpovědnost za dané jednání a rozhodnutí nejsou ve všech případech stejná. Stejně tak i důsledky dokonaných činů se mohou lišit.²⁸³

5.4.1 Shrnutí

Ve výstupech z obou zasedání biskupské synody se rozpracovávají témata z učení magisteria a zároveň se zde objevují nové myšlenky v rodinné tematice. Nově se synodní otcové věnují např. genderové teorii, zmiňuje se problematika migrace. V problematice pokřtěných, kteří jsou rozvedení a znovu civilně sezdání, se navazuje na učení Jana Pavla II.²⁸⁴ a zdůrazňuje se doprovázení duchovními podle církevního učení a podle usměrnění biskupa. Důležité je zpytování svědomí.²⁸⁵ Rozvedení a znovu sezdání se mají začleňovat do církevních společenství. Mohou podílet na církevních službách v různých oblastech (např. liturgie, pastore, výchova). Integrace je důležitá nejen pro ně samotné, ale i kvůli výchově jejich dětí.

---

²⁸¹ *Relatio finalis*, čl. 85.

²⁸² *Princip graduality* označuje skutečnost, že ne všichni lidé jsou morálně či fyzicky schopni dostát požadavkům Božích příkázání, i když tato příkázání platí pro všechny lidi stejnou měrou. *Princip graduality* označuje empiricky pozorovatelný fakt, že člověk ve svém životě stupňovitě dospívá a měl by dospívat k plnému naplnění mravního řádu a tím i k plnohodnotnému životu podle Boží vůle. Srov. KLIMEŠ, J. *Princip graduality v psychologickém poradenství*. 1996 [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné na WWW: <klimes.mysteria.cz/clanky/teologie/graduali.htm>. Více k tématu např. AMBROS, P. *Rodina – světlo v temnotě světa*, s. 167-177.

²⁸³ Srov. AMBROS, P. *Rodina – světlo v temnotě světa*, 117-122.

²⁸⁴ Srov. FC 84, případně rozbor článku v předchozí kapitole.

²⁸⁵ Aby si zodpověděli na otázky, jak se chovali ke svým dětem během manželské krize, zda-li se snažili usmířit, ... (více čl. 55 *Relatio finalis* řádné biskupské synody).

Na obou zasedáních biskupské synody²⁸⁶ se nově řešila problematika homosexuálů a pastorační péče této skupiny obyvatel. Podle účastníků těchto zasedání je potřeba přijímat muže a ženy tohoto založení s úctou, respektovat je v jejich důstojnosti a přitom se vyhýbat jakémukoliv náznaku nespravedlivé diskriminace. Zároveň církev setrvává ve svém učení a upozorňuje, že nelze naznačovat podobnost nebo jakoukoliv analogii mezi homosexuálními svazky a Božím záměrem s manželstvím a s rodinou.

Na zasedání mimořádné synody někteří otcové navrhovali, že když osoby rozvedené a znovu seždané mohou využívat plody duchovního přijímání, tak by také mohly mít účast i na svátostném přijímání. Zasedání řádné synody neřeší přijímání rozvedených a znovusezdaných a odkazuje na již zmiňované učení Jana Pavla II. ve *Familiaris consortio*.²⁸⁷

---

²⁸⁶ *Relatio synodi* čl. 55; *Relatio finalis* čl. 76.

²⁸⁷ Srov. FC 84.

6. *Amoris laetitia*

Uvedení apoštolské exhortace *Amoris laetitia*²⁸⁸ bylo doprovázeno velkým očekáváním. Exhortace shrnuje výsledky synody o rodině (jedno zasedání formou mimořádné synody v říjnu 2014 a druhé zasedání formou řádné synody v říjnu 2015). Papež František ji podepsal symbolicky dne 19. března 2016.²⁸⁹ Ve Vatikánu byla zveřejněna dne 8. dubna 2016, oficiální české vydání dne 7. září 2016. Samotný dokument je obsáhlý, skládá se z 9 kapitol, 325 článků a 391 poznámky pod čarou, to vše na více než 220 stranách. Text exhortace *Amoris laetitia* je ryze pastorační. *Amoris laetitia* navazuje na předchozí exhortaci o hlásání evangelia v současném světě *Evangelii gaudium*. Obě encykliky mají ve svých názvech shodně slovo *radost*, v obou encyklikách je omluva papeže Františka za obsáhlost obou děl,²⁹⁰ ale hlavně se papež František vyjadřuje v obou encyklikách k učitelskému úřadu církve:

Nemyslím si ani, že je zapotřebí očekávat od papežského magisteria konečné nebo kompletní slovo ke všem otázkám, které se týkají církve a světa. Není vhodné, aby papež nahrazoval místní episkopáty při rozlišování všech těch otázek, které se vyskytují na jejich územích. V tomto smyslu vnímám potřebu pokračovat v blahodárné „decentralizaci.“²⁹¹

Protože „čas je nadřazen prostoru“, chtěl bych podotknout, že ne všechny věroučné, morální nebo pastorační diskuse musejí být vyřešeny zásahem magisteria. V církvi je přirozeně nezbytná jednota nauky a praxe, ale to nebrání, aby existovaly různé způsoby interpretace některých hledisek nauky nebo některých důsledků z ní plynoucích. Tak tomu bude až do doby, kdy nás Duch dovede k plnosti pravdy (srov. Jan 16,13), to znamená, kdy nás dokonale uvede do Kristova tajemství a my budeme moci vidět všecko jeho pohledem. Kromě toho je možno v každé zemi nebo oblasti hledat řešení, která lépe odpovídají její kultuře a která jsou pozorná k místním tradicím a potřebám.²⁹²

---

²⁸⁸ Radost lásky posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině.

²⁸⁹ Den slavnosti sv. Josefa.

²⁹⁰ *Evangelii gaudium*: „rozsah, který může připadat nadměrný“ (EG 18). *Amoris laetitia*: „nezbytná rozsáhlost“ (AL 7).

²⁹¹ EG 16.

²⁹² AL 3.

Papež doporučuje číst celou exhortaci v klidu a zaměřit se na ty části, na které hledá čtenář odpověď v *různých konkrétních okolnostech*.²⁹³ Za srdce celé exhortace je některými teology považována čtvrtá a pátá kapitola.²⁹⁴ Nyní se podívejme na obsah *Amoris laetitia*:

6.1 Úvod (články 1 – 7)

V úvodu papež František kladně hodnotí vystoupení synodních otců, kteří přednesli na zasedání obou synod velké množství příspěvků, které se týkaly otázky rodin ve světě v celé jejich šíři. Tato vystoupení připadala papeži Františkovi jako „vzácný mnohostěn.“²⁹⁵ Dále připomíná papež František důležitost již výše zmíněného principu inkulturace – kdy se problémy nějakým způsobem uchopené v určité zemi nedají plošně řešit po celém světě a zároveň skutečnost, že ne všechny diskuze mohou být vyřešeny zásahem učitelského úřadu církve. Z diskuze jsou vyňaty dogmatické otázky, které jsou církví jasně definovány.

Některá témata hodlá papež František ještě prodiskutovat. Jedná se zejména o otázky věroučné, morální, duchovní a pastorální.²⁹⁶ Každou kapitolu začnu autorovou charakteristikou z článku 6 exhortace *Amoris laetitia*.

6.2 První kapitola: „Ve světle slova“ (články 8 – 30)

Podle papeže Františka je tato kapitola inspirována Písmem svatým, aby autor udal správný tón.²⁹⁷

Tato kapitola je koncipována podle žalmu 128.²⁹⁸ Důležité je téma bázně (pozorného naslouchání) jako základu opravdového požehnání, Boží přítomnosti v rodině. Je to důvěra a přesvědčení, že On, dárce a původce, ví, jak naložit se životem, a dá člověku požehnání. Člověk by se měl zajímat o to, co je jeho život, nastavit se

---

²⁹³ AL 7.

²⁹⁴ Srov. OPATRŇY, A. *František o rodině a manželství*. In *Perspektivy*, příloha *Katolického týdeníku*, 2016, č. 17, s. 7.

²⁹⁵ Srov. AL 4. Motiv mnohostěnu byl již použit v *Evangelii gaudium*, srov. EG, 236.

²⁹⁶ Srov. AL 2.

²⁹⁷ Srov. AL 6

²⁹⁸ Žl 128,1-6.

pravdě a stát se tím, kdo je obsluhován Bohem a nic mu nebude chybět (i kdyby mu chybělo všechno).²⁹⁹

Papež František představuje rodinu v biblických textech a připomíná, že je rodina živým „uměleckým dílem“ schopným zjevovat Boha stvořitele a spasitele.³⁰⁰ Také v této exhortaci navazuje papež František na učení koncilu a svých předchůdců a rozpracovává pojem *domácí církev*.³⁰¹ Dále se v této kapitole papež František věnuje Božímu slovu v Písmu, protože Boží slovo je společníkem na cestě všech rodin.³⁰² Rodinám je dán za vzor ideál svaté Rodiny nazaretské a zvláště pak Panny Marie. Rodiny by si z ní měly brát příklad a stejně jako Panna Maria by i ony s odvahou a klidem měly odpovídat na životní výzvy v dobách těžkých i příznivých a ve svém srdci uchovávat podivuhodné Boží skutky a rozjímat o nich (srov. Lk 2,19; Lk 2,51).³⁰³

6.3 Druhá kapitola: „Realita rodin a životní výzvy“ (články 31 – 57)

V této kapitole se autor zabývá současnou situací rodin, aby nastavil dobrý základ v realitě.³⁰⁴

Ve druhé kapitole papež František reaguje na analýzy manželství a rodiny v příspěvcích synodních otců z obou zasedání biskupské synody a připojuje k nim některé své osobní obavy.³⁰⁵ Zamýšlí se například nad *genderovou ideologií* a varuje před pokušením nahrazovat Stvořitele, aby lidé nechtěli rozdělovat to, co je neodlučitelné z hlediska reality - konkrétně aby nezasahovali do plodícího aktu a nečinili ho nezávislým na sexuálním vztahu mezi mužem a ženou. Druhým připomenutím je to, že jsme povoláni přijímat naše lidství takové, jaké bylo stvořeno a jako dar.³⁰⁶

---

²⁹⁹ Zpracováno podle přednášky P. Karla Satorii v Pastoračním středisku sv. Tomáše v Dobříši dne 7. března 2017.

³⁰⁰ Srov. AL 11.

³⁰¹ Srov. AL 15 a pro další odkazy poznámku pod čarou č. 179 v této práci.

³⁰² Srov. AL 22.

³⁰³ Srov. AL 30.

³⁰⁴ Srov. AL 6.

³⁰⁵ Srov. AL 31.

³⁰⁶ Srov. AL 56.

Co se týká reálného života, nevyhýbá se papež František žádnému tématu – sexuálnímu zneužívání dětí v rodinách,³⁰⁷ drogové závislosti v rodinách,³⁰⁸ otázce bídy a přiměřeného bydlení,³⁰⁹ vyjadřuje znepokojení nad šířením pornografie a varuje před zneužíváním internetu,³¹⁰ všímá si úzkosti dospělých z budoucnosti,³¹¹ zneužívání žen ve světě,³¹² připomíná také téma migrace,³¹³ kladně hodnotí rodiny, které přijímají postižené děti³¹⁴ a ty, které se věnují starým lidem.³¹⁵ V tomto článku varuje před eutanázií a asistovanou sebevraždou a potvrzuje učení církve, které je proti této praxi, byť je uzákoněna v mnoha státech světa. Papež František rozvíjí v této kapitole myšlenky z *Relatio Synodi*³¹⁶ a varuje před nebezpečím extrémního individualismu, který může vést k uzavřenosti do pohodlí a arogance a k útěku před povinnostmi. Může tak dojít k degeneraci člověka, kdy dotyčný už není schopen se darovat druhým. Dále papež František poznamenává:

*Člověk se bojí samoty, touží po místě bezpečí a věrnosti, ale současně v něm roste strach, že bude svázán vztahem, který ho bude omezovat v dosahování osobních cílů.*³¹⁷

Nově se v této kapitole objevuje kritika církevního přístupu k lidem i toho, jak církve předkládala křesťanské zásady a jak představovala ideál manželství:

*neučinilo manželství víc žádoucí a atraktivní, ale spíš naopak.*³¹⁸

*Nedaří se nám představovat manželství spíše jako dynamickou cestu růstu a realizace než jako břemeno, které je nutné nést celý život.*³¹⁹

---

³⁰⁷ Srov. AL 45. Závěrem tohoto článku papež uvádí: „*Sexuální zneužívání dětí je ještě skandálnější, když k němu dochází tam, kde by měly být chráněny, zejména v rodinách, ve školách a v křesťanských komunitách a institucích.*“

³⁰⁸ Srov. AL 51.

³⁰⁹ Srov. AL 44, 49.

³¹⁰ Srov. AL 41.

³¹¹ Srov. AL 50.

³¹² Srov. AL 54.

³¹³ Srov. AL 46.

³¹⁴ Srov. AL 47.

³¹⁵ Srov. AL 48.

³¹⁶ Srov. *Relatio Synodi* čl. 5; AL 33, 34.

³¹⁷ AL 34.

³¹⁸ AL 36.

³¹⁹ AL 37.

6.4 Třetí kapitola: „Pohled zaměřený k Ježíši: povolání rodiny“ (články 58 – 88)

V této kapitole autor připomíná některé podstatné prvky učení církve o manželství a rodině.³²⁰

Papež František i v této kapitole navazuje na obě zasedání biskupské synody, cituje příspěvky synodních otců a připomíná, že jejich východiskem byl Ježíšův pohled.³²¹ Témata nerozlučitelnost manželství, svátostná povaha manželství, předávání života a výchova dětí představuje v církevních dokumentech *Gaudium et spes*,³²² *Humanae vitae*,³²³ *Familiaris consortio*³²⁴ a *Deus caritas est*.³²⁵ V článku 77 upozorňuje na dobro manželů, které se skládá z jednoty, otevřenosti k přijetí života, věrnosti, nerozlučitelnosti a v křesťanském manželství také ze vzájemné pomoci na cestě k plnějšímu přátelství s Pánem.

V této kapitole se papež František také věnuje lidem, kteří žijí v *nedokonalých situacích*. Jedná se o věřící, kteří spolu žijí ve faktickém soužití nebo uzavřeli pouze občanský sňatek nebo jako rozvedení uzavřeli další manželství. K těmto lidem by se církev měla obracet s láskou a spolu s nimi prosit o milost obrácení, povzbuzovat je ke konání dobra a k tomu, aby se s láskou starali jeden o druhého a aby se dali do služeb společnosti, ve které žijí a pracují.³²⁶ Papež nezapomíná ani na zraněné rodiny a připomíná obecný princip:

„Duchovní správci ať si uvědomí, že jsou pro lásku k pravdě povinni dobře rozlišovat různé situace“ (FC 84). Stupeň odpovědnosti není ve všech případech stejný a mohou existovat činitele, které omezují schopnost člověka se rozhodovat. Proto při jasném konstatování nauky církve je třeba se chránit soudů, které by nebraly v úvahu složitost různých situací, a je nutné věnovat pozornost způsobu, jakým lidé zakoušejí a snášejí bolest spojenou se stavem, v němž žijí.“³²⁷

---

³²⁰ Srov. AL 6.

³²¹ Srov. AL 60.

³²² Srov. AL 67.

³²³ Srov. AL 68.

³²⁴ Srov. AL 69.

³²⁵ Srov. AL 70.

³²⁶ Srov. AL 78.

³²⁷ AL 79, srov. *Relatio finalis* čl. 51.

Zároveň oceňuje ty lidi, kteří touží založit na tomto světě rodinu, která bude děti učit radovat se z každé činnosti a jejímž záměrem bude přemoci zlo.³²⁸

Závěrem této kapitoly papež František opět otevírá téma domácí církve, a navazuje tak na *Lumen gentium*.³²⁹ Církev je obohacována životem rodin – domácích církví. Trvalou silou života církve je zakoušení lásky v rodinách.³³⁰

6.5 Čtvrtá kapitola: „Láska v manželství“ (články 89 – 164)

Tato kapitola patří mezi ústřední kapitoly a je věnovaná lásce.³³¹

Ve čtvrté kapitole papež František rozebírá některé vlastnosti pravé lásky podle svatého Pavla, jak je apoštol vyjmenoval ve svém hymnu na lásku.³³² Podle papeže Františka to jsou *podněty k růstu, upevnění a prohloubení lásky v manželství a v rodině*.³³³ shovívavost,³³⁴ dobrosrdečnost,³³⁵ snažit se léčit závist a žárlivost,³³⁶ nevychloubat se a nenadýmat,³³⁷ být vlídným,³³⁸ velkodušně dávat,³³⁹ nenechat prostoupit rozhořčení v postojích k druhým,³⁴⁰ odpouštět druhým,³⁴¹ radovat se s druhými,³⁴² zdržet se neúprosných soudů a taktně vnímat nedokonalost a limity milované osoby,³⁴³ důvěřovat,³⁴⁴ doufat – uplatňovat naději³⁴⁵ a snášet protivenství.³⁴⁶ Dále papež František nahlíží do světa manželské lásky z různých pohledů, upozorňuje, že manželství jako zvláštní forma lásky je povolána k trvalému zrání,³⁴⁷ doporučuje manželům si na sebe udělat čas a pozorně si

---

³²⁸ Srov. AL 77.

³²⁹ Srov. LG 11.

³³⁰ Srov. AL 86, 87, 88.

³³¹ Srov. AL 6.

³³² Srov. 1 Kor 13,4-7.

³³³ Srov. AL 89.

³³⁴ Srov. AL 91, 92.

³³⁵ Srov. AL 93, 94.

³³⁶ Srov. AL 95, 96.

³³⁷ Srov. AL 97, 98.

³³⁸ Srov. AL 99, 100.

³³⁹ Srov. AL 101, 102.

³⁴⁰ Srov. AL 103, 104.

³⁴¹ Srov. AL 105-108.

³⁴² Srov. AL 109, 110.

³⁴³ Srov. AL 111-113.

³⁴⁴ Srov. AL 114, 115.

³⁴⁵ Srov. AL 116, 117.

³⁴⁶ Srov. AL 118, 119.

³⁴⁷ Srov. AL 134.

naslouchat,³⁴⁸ představuje manželskou lásku v její celistvosti, tedy včetně citů a erotického rozměru lásky. Část této kapitoly je věnována lidem, kteří nežijí v manželství.³⁴⁹ Nově se zabývá tématem proměny lásky. S přibývajícím věkem manželů dochází k tomu, co v minulých dobách nebylo běžné, a sice k nutnosti prodlužování a uchování důvěrného a vzájemného vztahu lásky. Povaha lásky mezi manžely se s rostoucím věkem mění. Manželé i v pozdním věku mohou žít v bohatém důvěrném vztahu se společným trvalým záměrem, že se budou snažit se milovat a žít společně, dokud je smrt nerozdělí.³⁵⁰

6.6 Pátá kapitola: „Láska, která se stává plodnou“ (články 165 – 198)

Tato kapitola patří mezi ústřední kapitoly a je podle papeže Františka také věnovaná lásce.³⁵¹

Pátá kapitola se věnuje tématu plodnost lásky, protože láska vždycky dává život a v rodině se život přijímá jako Boží dar.³⁵² V této kapitole se připomíná odpovědné rodičovství,³⁵³ papež František se věnuje tématu plození od početí přes očekávání v těhotenství,³⁵⁴ všímá si lásky matky a otce k dítěti.³⁵⁵ V této kapitole se rozebírají i další témata: téma adopce a pěstounské péče,³⁵⁶ vztah rodiny k ostatním lidem, vztah v mezi sourozenci, vztah členů rodiny k rodičům, k širší rodině,³⁵⁷ vztah mezi sourozenci a k prarodičům a vztah k jiným rodinám a lidem.³⁵⁸

6.7 Šestá kapitola: „Některé pastorační perspektivy“ (články 199 – 258)

V této kapitole autor poukazuje na některé pastorační přístupy, které nám naznačí, jak budovat spolehlivé a plodné rodiny podle Božího plánu.³⁵⁹

---

³⁴⁸ Srov. AL 137.

³⁴⁹ Např. články 159-161 jsou věnovány panenství, článek 162 celibátu.

³⁵⁰ Srov. AL 163.

³⁵¹ Srov. AL 6.

³⁵² Srov. AL 165, 166.

³⁵³ Srov. AL 167.

³⁵⁴ Srov. AL 166n.

³⁵⁵ Srov. AL 172.

³⁵⁶ Srov. AL 178-180.

³⁵⁷ Srov. AL 187.

³⁵⁸ Srov. AL 197.

³⁵⁹ Srov. AL 6.

V šesté kapitole předkládá papež František některé hlavní pastorační výzvy.³⁶⁰ Stejně jako v předchozích kapitolách, i v této vychází z výsledků obou zasedání biskupské synody. V článku 202 vychází z článku 61 *Relatio finalis* a konstatuje, že ordinovaným služebníkům často chybí přiměřená formace k tomu, aby mohli poskytnout pomoc rodinám. Proto je potřeba dostatečně komplexně vzdělávat už seminaristy³⁶¹ a laické pracovníky, kteří se angažují v pastoraaci rodin.³⁶² Papež František se také věnuje vedení snoubenců v přípravě na manželství. Apeluje na všechny, kteří s přípravou mají co do činění: křesťanská společenství, misijně aktivní rodiny a farní společenství. Důležitější než množství absolvovaných akcí během přípravy snoubenců je podle papeže Františka jejich kvalita.³⁶³ Dále papež připomíná, že se každý člověk ve skutečnosti připravuje na manželství již od svého narození, když se učí ve své rodině, co je to křesťanské manželství.³⁶⁴

Papež František pokračuje doprovázením manželů v jejich prvních letech společného života a upozorňuje na kritické situace, které mohou nastat v manželství. I v této kapitole nezapomíná na ztroskotaná manželství. V článku 244 připomíná své dva dokumenty z roku 2015, kterými zjednodušil procedury pro případné prohlášení nulity manželství.

Dále zmiňuje problematiku smíšených manželství,³⁶⁵ manželství katolíka s nepokřtěnou osobou³⁶⁶ a také pojednává o rodinách, ve kterých žijí osoby s homosexuálními sklony³⁶⁷ a o svazcích mezi homosexuálními osobami.³⁶⁸ V již zmiňovaném článku 250 zdůrazňuje, že je potřeba respektovat každého člověka v jeho důstojnosti nezávisle na jeho sexuální orientaci a přijímat ho s úctou. *Samotným rodinám je třeba poskytnout uctivé doprovázení, aby se těm, u nichž se projevují homosexuální sklony, dostalo pomoci potřebné k poznání a plného uskutečnění Boží*

---

³⁶⁰ Srov. AL 199.

³⁶¹ Srov. AL 203.

³⁶² Srov. AL 204.

³⁶³ Srov. AL 207.

³⁶⁴ Srov. AL 208.

³⁶⁵ Srov. AL 247.

³⁶⁶ Srov. AL 248.

³⁶⁷ Srov. AL 250.

³⁶⁸ Srov. AL 251.

*vůle v jejich životě.*³⁶⁹ Ohledně postoje ke svazku homosexuálních osob cituje papež František čl. 76 *Relatio finalis*.

Závěr kapitoly je věnovaný situaci, kdy rodinu zasáhne smrt milované osoby.³⁷⁰

6.8 Sedmá kapitola: „Posílit výchovu dětí“ (články 259 – 290)

Tuto kapitolu věnuje autor výchově dětí.³⁷¹

Sedmá kapitola je věnovaná výchovné roli rodiny. Papež František upozorňuje, že z jedné strany musejí rodiče děti a dospívající řídit a připravovat, aby si uměli poradit v určitých situacích, se kterými se setkají,³⁷² na straně druhé záleží na tom, *aby se v dítěti s velkou láskou navozovaly procesy zrání jeho svobody, schopností, celistvého růstu a péče o pravou samostatnost.*³⁷³

Zastavuje se také u rodičů, kteří by měli být příkladem svým dětem. V této kapitole se dále věnuje otázkám etické výchovy, úlohy trestu, sexuální výchovy a předávání víry.

6.9 Osmá kapitola: „Doprovázet, rozlišovat a integrovat lidskou slabost“ (články 291 – 312)

V této kapitole se autor zastavuje u pozvání k milosrdenství a pastoračnímu rozlišování v situacích, které úplně neodpovídají tomu, co od nás žádá Pán.³⁷⁴

Osmá kapitola se věnuje pastoračnímu rozlišení takzvaných „neregulérních“ situací. V úvodu papež František připomíná úlohy církve – má vracet důvěru a naději těm lidem, kteří trpí zraněním a ztrátou lásky a také má být církev jako pochodeň a svítit na cestu těm, kteří si spletli cestu nebo se ocitli v bouři, protože činnost církve se často podobá práci v polní nemocnici.³⁷⁵ Dále ujasňuje celé církvi, že v ní existují dva způsoby myšlení: vyloučit a znovu začlenit; a také, že cesta církve byla vždycky cestou Ježíšovou: milosrdenství a začlenění.³⁷⁶ Začlenit v tomto případě znamená najít místo pro ty, kteří prošli tragédií. Zároveň připomíná ideál křesťanského manželství a dodává,

---

³⁶⁹ AL 250.

³⁷⁰ Srov. AL 253-258.

³⁷¹ Srov. AL 6.

³⁷² Srov. AL 260.

³⁷³ AL 261.

³⁷⁴ Srov. AL 6.

³⁷⁵ Srov. AL 291.

³⁷⁶ Srov. AL 296.

že jiné svazky³⁷⁷ neodpovídají tomuto ideálu radikálně a jiné alespoň částečně a analogicky, a proto *církev nepřehlíží konstruktivní prvky v těch situacích, které ještě nebo už neodpovídají jejímu učení o manželství.*³⁷⁸

Papež František používá v této kapitole tři důležitá slova: **doprovázet**, **rozlišovat** a **integrovat**. Ti, kdo jsou součástí církve, potřebují milosrdnou a povzbudivou pastýřskou podporu.³⁷⁹ Rozlišovat je zapotřebí z toho důvodu, že *rozvedení, kteří žijí v novém svazku, se mohou nacházet ve velmi odlišných situacích, jež nemohou být klasifikovány nebo uzavírány příliš strnulými označeními, aniž je ponechán prostor pro patřičné a osobní doprovázení.*³⁸⁰ K pochopení možnosti a nezbytnosti zvláštního rozlišování v některých neregulérních uvádí papež František, že *nikdy nejde o snahu snižovat nároky evangelia.*³⁸¹ V otázce začleňování pokřtěných, kteří se rozvedli a znovu uzavřeli občanský sňatek, papež František přebírá z větší části úvahy synodních otců z *Relatio finalis*.³⁸² V dalších článcích papež František rozvíjí požadavky a znaky doprovázení lidí a rozlišování. Rozlišování má jako hlavní cíl uvědomění si a přijetí osobní situace před Bohem. Jde o to, aby člověk nacházel možné cesty odpovědi Bohu včetně rozhodnutí pro další směřování do budoucnosti.³⁸³ Je to cesta doprovázení a rozlišování, které zaměřuje tyto věřící k uvědomění si toho, jaká je jejich situace před Bohem. *Rozhovor s knězem v podmínkách ‚forum internum‘ přispívá k vytvoření správného úsudku o tom, co brání možnosti plnější účasti na životě církve, a o krocích, které mohou přispět k podpoře jejího růstu.*³⁸⁴ V některých případech může církev nabídnout také svátostnou pomoc. *V určitých případech by to mohla být také svátostná pomoc. Proto „kněžím připomínám, že zpovědnice nemá být mučírnou, nýbrž místem Pánova milosrdenství“ (Evangelii gaudium, čl. 44). Rovněž zdůrazňuji, že Eucharistie „není odměnou pro*

---

³⁷⁷ Srov. *Relatio synodi* 25, 27, 42 – jedná se o občanský sňatek nebo o soužití bez uzavření občanského sňatku.

³⁷⁸ AL 292.

³⁷⁹ Srov. AL 293 – zde papež František přebírá myšlenku z *Relatio Synodi*, čl. 26.

³⁸⁰ AL 298.

³⁸¹ AL 301.

³⁸² Srov. AL 299; *Relatio finalis*, čl. 84, citace celého článku – viz strana 48 a 49 této práce.

³⁸³ Srov. OPATRŇY, A. Rozlišovat a doprovázet. In *Perspektivy*, příloha *Katolického týdeníku*, 2016, č. 24, s. 7.

³⁸⁴ AL 300.

dokonalé, nýbrž velkorysým lékem a pokrmem slabých“ (tamtéž, čl. 47).³⁸⁵ Tato nabídka papeže Františka vyvolala po celém světě velkou diskuzi.³⁸⁶

Doprovázení se netýká jen osob, které žijí v „neregulérních“ situacích, ale primárním místem, kde by se měl člověk setkat s doprovázením, je rodina. Doprovázení je základem křesťanského života a opírá se o uznání pravdy a lásky, chápané v jejím růstu a zralosti.³⁸⁷ Doprovázení se netýká jen osob, které žijí v rodině (vztah rodiče – děti), ale také rodiny jako celku, tedy zejména doprovázení manželů.³⁸⁸

Dalším frekventovaným slovem osmé kapitoly je **milosrdenství**. U tohoto pojmu uvádí papež František, že *jsme povoláni žít z milosrdenství, protože nejprve bylo prokázáno nám a milosrdenství je klenbou, která nese život církve.*³⁸⁹ V tématu milosrdenství dále pokračuje: *milosrdenství je plností spravedlnosti a nejjasnějším projevem Boží pravdy. A upozorňuje na to, že klademe milosrdenství tolik podmínek, že ho zbavujeme konkrétního významu a reálného smyslu, a to je ten nejhorší způsob ředění evangelia.*³⁹⁰

V poslední sekci nazvané *Logika pastoračního milosrdenství* připomíná papež František, že *církev nesmí v žádném případě přestat hlásat plný ideál manželství a že důležitější než pastorační snaha upevňovat manželství, a tak předcházet jejich rozpadu.*³⁹¹

Ke konci osmé kapitoly zveřejňuje papež František své přání, aby při řešení citlivých témat převládalo v církvi pastorační rozlišování naplněné milosrdnou láskou, které se vždycky snaží o pochopení, odpuštění, doprovázení, naději a

---

³⁸⁵ AL, poznámka pod čarou č. 351.

³⁸⁶ Srov. např. ZIKMUND, M. T. Radost z lásky v německé diskusi. In *Perspektivy*, příloha *Katolického týdeníku*, 2016, č. 22, s. 7. Připomínám také „výzvu čtyř kardinálů.“ Jednalo se o kardinály Carlo Caffaru, Waltera Brandmüllera, Joachima Meisnera a Raymonda Burke. Tito kardinálové předložili 19. září 2016 papeži Františkovi tzv. *Dubia* (závažné pochybnosti), které se týkaly *Amoris laetitia* – více LUMEN DE LUMINE. Frontální výzva čtyř kardinálů papeži. 14. 11. 2016. In: lumendelumine.cz [online]. [cit. 2018-01-13]. Dostupné na WWW: <<https://www.lumendelumine.cz/index.php?=frontalni-vyzva-ctyr-kardinalu-papezi>>.

³⁸⁷ Srov. GRANADOS, J.; KAMPOWSKI, S.; PÉREZ-SOBA, J. J. *Nová pastorační péče o rodiny. Přívodce podle Amoris laetitia*. Brno: Akademie kanonického práva, 2017, 23, 27.

³⁸⁸ Více k tématu např. OPATRNÝ, A. *Rodiny v obtížných situacích*. In OPATRNÝ, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 158-162.

³⁸⁹ AL 310.

³⁹⁰ AL 311.

³⁹¹ AL 307.

především o integrování.³⁹² Závěrem povzbuzuje věřící, kteří žijí ve složitých situacích, aby měli důvěru k rozhovoru se svými pastýři. Ve stejném článku povzbuzuje také pastýře, *aby s citlivostí a klidem naslouchali s upřímnou touhou vstoupit do dramatu lidí a pochopit jejich pohled na věc, a tak jim mohli pomoci lépe žít a poznávat jejich místo v církvi.*³⁹³

6.10 Devátá kapitola: „Manželská a rodinná spiritualita“ (články 313 – 325)

V této kapitole autor stručně načrtne některé linie rodinné spirituality.³⁹⁴

V deváté kapitole navazuje papež František na II. vatikánský koncil, který v souvislosti s apoštolátem laiků vyzdvihl spiritualitu, která pramení z rodinného života.³⁹⁵ Připomíná, že je rodina cesta, kterou Pán používá k tomu, aby její členy vedl k vrcholům mystického spojení.³⁹⁶ Důležité je podle papeže Františka všimnout si Kristovy přítomnosti v každé rodině,³⁹⁷ prožívat s Jeho křížem bolesti a úzkosti a okamžiky radosti, odpočinku nebo svátečního slavení včetně sexuality zakoušet jako účast na plném životě vzkříšení.³⁹⁸

Závěrem této kapitoly papež František připomíná, že každý člověk, který žije v rodině, má nekonečnou důstojnost jako předmět nesmírné Otcovy lásky.³⁹⁹ Důležitá je pro život rodiny také její činnost navenek.⁴⁰⁰ V posledním článku připomíná, že *žádná rodina není dokonalá a hotová jednou provždy, ale vyžaduje postupný rozvoj své schopnosti milovat. (...) Všichni jsme povoláni uchovávat živé tihnutí k něčemu, co přesahuje nás a naše meze, a každá rodina má žít v této ustavičné pobídce. Jděme touto cestou, jděme stále dál! To, co nám bylo slíbeno, je stále ještě něco víc. Neztrácejme*

---

³⁹² Srov. AL 312.

³⁹³ AL 312.

³⁹⁴ Srov. AL 6.

³⁹⁵ *Duchovní život laiků má být poznamenán zvláštním rázem v souvislosti se stavem manželským a rodinným, celibátním nebo vdovským, s nemocí, se zaměstnáním a společenskou činností.* Srov. *Apostolicam actuositatem, Dekret o apoštolátu laiků*, čl. 4. In: Dokumenty II. vatikánského koncilu. Použito papežem Františkem jako odkaz v AL 313.

³⁹⁶ Srov. AL 316.

³⁹⁷ Srov. AL 315.

³⁹⁸ Srov. AL 317.

³⁹⁹ AL 323.

⁴⁰⁰ Srov. AL 324.

*naději kvůli svým omezením, ale také nepřestávejme usilovat o plnost lásky a společenství, které nám bylo slíbeno.*⁴⁰¹

Apoštolská exhortace *Amoris laetitia* je zakončena modlitbou k Svaté rodině.

6.11 Shrnutí

Exhortace *Amoris laetitia* představuje rodinu v celé své realitě. Papež František hojně využívá a cituje výsledky obou synod o rodině, dokumenty a učení svých předchůdců a sv. Tomáše Akvinského, využívá příspěvky biskupských konferencí (Itálie, Kolumbie, Mexiko,...) cituje ze svých promluv a katechezí. Smysl a orientaci celé exhortace vidí v následujícím:

*Vezmeme-li v úvahu nespočetnou různost konkrétních situací (...), je pochopitelné, že nelze od synodu nebo od této exhortace očekávat nové obecné normy kanonické povahy, aplikované na všechny případy. Je pouze možné nově povzbudit k odpovědnému osobnímu a pastoračnímu rozlišování v jednotlivých případech, které by si mělo být vědomo toho, že - jelikož „stupeň odpovědnosti není ve všech případech stejný“ (Relatio finalis 51) – důsledky nebo účinky jedné normy nemusejí být nutně vždycky stejné.*⁴⁰²

Cílem exhortace je snaha co nejvíce přispět ke šťastnému životu v rodinách. Mnohokrát se v *Amoris laetitia* objevuje pojem *domácí církve*. Papež František se snaží probudit rodinu k odvaze, aby byla církví. Tak, jak začíná GS 1,⁴⁰³ tak obdobně začíná *Amoris laetitia*:

*Radost z lásky zakoušené v rodině je také radostí církve.*⁴⁰⁴

Jako v každé exhortaci, tak i v *Amoris laetitia* najdeme standardní pasáže (odkazy na biblický základ, popis aktuální situace rodin, církevní učení), ale také nové pohledy. V této exhortaci je nový pohled na samotný rozvod, který je vnímán jako bolestný. Dále se zde papež František nebojí pojmenovat negativní situace, které se mohou vyskytnout

---

⁴⁰¹ AL 325.

⁴⁰² AL 300.

⁴⁰³ Srov.: *Radost a naděje (...)* lidí naší doby (...) *je i radostí a nadějí (...)* Kristových učedníků. Z jiného pohledu se dá říci, že mohou mít radost tehdy, když objeví svou rodinu jako to, co je církví, co je schopno milovat svět.

⁴⁰⁴ AL 1.

v rodinách.⁴⁰⁵ Papež František si také všímá toho, že se lidé dožívají vyššího věku a nově otevírá téma proměny lásky (dochází k proměně fyzického vzhledu manželů, ale neměla by se měnit přitažlivá síla lásky).⁴⁰⁶

Před vydáním exhortace mnozí očekávali, jaký postoj bude mít papež František k pokřtěným osobám, které se rozvedly a znovu uzavřely civilní sňatek. Budou mít tito lidé otevřený přístup ke svátostem? Na tuto otázku odpověděl papež František, že *v určitých případech* může být nabídnuta *také svátostná pomoc*. Nejedná se tedy o plošné řešení, ale papež vybízí k individuálnímu posouzení situace, protože každá situace se skládá z mnoha faktorů – je třeba posoudit okolnost, hříšnost, míru zavinění při rozvodu, otázku vztahu k dětem při rozvodu aj.. V neposlední řadě by měl zpovědník nebo jiný doprovázející posoudit, prospěje-li dotyčnému svátostná pomoc. Každý člověk si zaslouží pomoc, která pomůže vyřešit jeho tísnivou situaci.

Kromě výše zmíněného individuálního posuzování (rozlišování)⁴⁰⁷ se v *Amoris laetitia* nově objevují další důležitá slova, a to doprovázet a integrovat (každý pokřtěný patří do církve, ke Kristovu tělu).⁴⁰⁸

V exhortaci *Amoris laetitia* se nově objevuje kritika toho, jak církev v minulosti předkládala a prezentovala ideál manželství.

Celou exhortací *Amoris laetitia* se papež František snaží pomoci lidem k ideálnímu nebo alespoň k lepšímu uspořádání života. Z exhortace vyplývá, že se s rodinou počítá jako s něčím, co má schopnost do světa vyzařovat lásku. Každý člověk v *Amoris laetitia* najde mnoho inspirujícího pro svůj rodinný život. Papež František se ve své exhortaci dotkl snad každého tématu týkajícího se rodiny.

Vzhledem k tomu, že se i v *Amoris laetitia* objevuje téma rozvodu, nabídnu v následující podkapitole shrnutí tématu rozvod.

---

⁴⁰⁵ Více např. Druhá kapitola *Realita rodin a životní výzvy* – témata sexuálního zneužívání dětí v rodinách, drogy v rodinách, migrace,...

⁴⁰⁶ Srov. AL 164.

⁴⁰⁷ Srov. AL 305 - nic není jenom černé nebo bílé.

⁴⁰⁸ Srov. AL 299.

6.12 Shrnutí: Rozvod

Rozvodu je nežádoucí a zlá skutečnost, která poškozuje všechny zúčastněné (nejen oba manžele, ale i jejich děti, rodiče a širší rodiny, přátele, farnost) a nerespektuje Boží plán.⁴⁰⁹ Je to zároveň popření svobodného rozhodnutí a manželského slibu, který učinili snoubenci při svatbě v církvi. V současnosti se církev snaží pastoračně pečovat o rozvedené i o ty, kteří žijí v novém církevně neplatném manželství. K situaci rozvedených, kteří neuzavřeli nový sňatek, se vyjádřil Jan Pavel II. ve *Familiaris consortio* v článku 83. Situaci pokřtěných, kteří se rozvedli a uzavřeli nový sňatek, popisuje Jan Pavel II. ve *Familiaris consortio* v článku 84. Papež František vnímá ve své exhortaci *Amoris laetitia* situaci rozvedených i znovusezdaných jako komplexní, kterou nelze redukovat jen na otázku přistupování ke svátostem. Jde tedy také o začleňování do církve a o cestu víry, na které je potřeba také kajícnost. Navíc zde nemá jít o obecné a plošné posouzení, ale o individuální přístup ke každé osobě s ohledem na její potřeby pro křesťanský život a její růst. Toto vše vyžaduje určitý časový prostor ke zpracování následků rozvodu. Papež František počítá s duchovním doprovázením každé osoby.⁴¹⁰

Rozvedený se tedy může nacházet ve třech situacích. Každé situaci odpovídá určitá možnost přístupu ke svátostem:

- 1) rozvedený, který zůstal sám, nevstupuje v nový sňatek, snaží se soustředit na plnění svých rodinných povinností a na křesťanský život – může přistupovat ke svátostem,⁴¹¹
- 2) rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek, ale zavázali se, že budou žít v úplné zdrženlivosti sexuálního intimního života – mohou přistupovat ke svátostem,⁴¹²
- 3) rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek – mají být začleňováni do církve, má je někdo doprovázet, jejich situace se má individuálně posuzovat. Na této cestě, kde nemá chybět kajícnost, může církev poskytnout svátostnou pomoc.⁴¹³

---

⁴⁰⁹ Srov. Mk 10,9 (Co Bůh spojil, člověk nerozlučuje.). Z druhé strany může v určitých případech rozvod jednomu z manželů pomoci (např. opakovaná nevěra, domácí násilí, vstup jednoho z manželů do sekty, alkoholismus, gamblerství). Srov. OPATRŇÝ, A. *Pastorace zvláštních skupin*, s. 107, 109, 112, 148, 156. Jak je uvedeno v Katechismu katolické církve, z důvodu péče o děti nebo kvůli ochraně majetku je mravně přijatelný i občanský rozvod (srov. KKC 2383).

⁴¹⁰ Zpracováno podle přednášky „*Jak křesťansky zpracovat rozvod*“ v Pastoračním středisku v Praze 6 dne 23. září 2017 a podle materiálů P. Aleše Opatrného, které byly poskytnuty k této přednášce.

⁴¹¹ Srov. FC 83.

⁴¹² Srov. FC 84.

Závěrem tohoto tématu připomínám Kristova slova, který řekl cizoložné ženě: „Ani já tě neodsuzuji. Jdi a už nehřeš!“⁴¹⁴ Neznamená to, že by Kristus schvaloval její čin, ale to, že člověk, který selhal, potřebuje spíš pomoc než potrestání.⁴¹⁵

---

⁴¹³ Srov. FC 84, AL 297 – 312. Papež František doporučuje následující přístupy: přijímat – rozlišovat - začleňovat – doprovázet – pečovat o růst.

⁴¹⁴ Jan 8,10.

⁴¹⁵ Srov. SOKOL, J. *Rodina v proměnách společnosti*. In OPATRŇÝ, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 20.

Závěr

Cílem předloženého textu bylo porovnat pohled církve na otázku manželství v učení jednoho z dokumentů II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes* a v apoštolské exhortaci *Amoris laetitia*. Oba dokumenty od sebe dělí 51 let. V úvodu jsem si položil tři otázky. První otázka zněla: Na co dokumenty navazují?

Nejprve jsem považoval za užitečné představit pojem svátost a svátost manželství. Svátost manželství je církví považována jako nerozlučný svazek mezi mužem a ženou. Ve svátosti manželství se nerozlučitelnost manželství stává obrazem smlouvy mezi Bohem a jeho lidem a nezrušitelné věrnosti Krista k jeho Církvi.⁴¹⁶

Oba dokumenty vycházejí z biblického pohledu na manželství. Ve Starém zákoně je důležitá druhá zpráva o stvoření,⁴¹⁷ kde je uvedena rovnost muže a ženy při stvoření. Z Nového zákona se oba dokumenty odvolávají a navazují na učení Ježíše a apoštola Pavla. Ježíš navazuje na výše uvedený úryvek z knihy Genesis a na původní Boží plán a potvrzuje manželskou nerozlučitelnost.⁴¹⁸ Svatý Pavel teologicky rozpracovává manželství a vztah muže a ženy přirovnává ke vztahu Krista a církve.⁴¹⁹ Na tento text se později odvolávají koncilní otcové ve svých dokumentech.⁴²⁰

Dále jsem představil učení sv. Augustina, který vložil do své teorie manželství *model dober* (dobro dětí, víry a svátosti). Augustinův *model dober* platil s drobnými úpravami v Kodexu kanonického práva v roce 1917 až do II. vatikánského koncilu. Ve druhé kapitole jsem představil dokumenty, které se později promítly do nauky církve, například dokument Tridentského koncilu *Tametsi* a encykliku Pia XI. *Casti connubii*.

Druhá otázka zněla: Co přináší dokumenty nového? Nejprve jsem zkoumal nauku o manželství v *Gaudium et spes* a porovnal ji s učním, které bylo platné do II. vatikánského koncilu.

V pastorální konstituci o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* došlo ke změně pohledu na manželství. Manželství je zde zdůrazněno především jako společenství dvou

---

⁴¹⁶ Srov. KKC, čl. 1647.

⁴¹⁷ Gn 2,20-25.

⁴¹⁸ Mk 10,7-9.

⁴¹⁹ Ef 5,21-33.

⁴²⁰ Např. GS 48, FC 25, AL 71.

vzájemně obdarovávajících se osob. Je chápáno jako společenství lásky, což je také důvodem věrnosti a nerozlučitelnosti manželství. Středem tohoto vztahu je láska, partneři si jsou vzájemně rovnocenní. Plodem manželské lásky jsou děti, ale pokud manželé nemohou mít děti, i přesto si manželství zachovává svou hodnotu a nerozlučnost. Manželství jako trvalé společenství lásky zahrnuje rozdílná dobra a cíle (byl překonán *model dober* podle sv. Augustina), které mají všechny stejně velký význam. Kromě zmiňovaného tématu manželské lásky se v *Gaudium et spes* objevuje téma mravního hodnocení manželského spojení (i bez úmyslu nebo možnosti k plození je manželské spojení mravně žádoucí, hodnotné a cenné), téma odpovědného rodičovství (společné rozhodnutí manželů, rozhodnutí se ve svědomí a braní ohledu na objektivní kritéria) a otázka výchovy v rodině (důležitá je při výchově přítomnost a spolupráce obou rodičů).

Druhým dokumentem, ve kterém jsem zkoumal nauku o manželství, byla apoštolská exhortace papeže Františka *Amoris laetitia*. V ní autor použil nejen výsledky obou zasedání biskupské synody a jejich závěry, ale také církevní dokumenty, příspěvky biskupských konferencí a učení různých papežů o rodině. Na několika místech exhortace papež František navazuje na *Gaudium et spes* a odvolává se na ni. V samotném porovnání *Amoris laetitia* s *Gaudium et spes* jsem v exhortaci objevil několik nových témat. V *Amoris laetitia* se například nově objevuje úvaha o proměně lásky s přibývajícím věkem. Dále jsem zaregistroval kritiku papeže Františka toho, jak církev v minulosti předkládala a představovala ideál manželství. V exhortaci *Amoris laetitia* se v osmé kapitole „Doprovázet, rozlišovat a integrovat lidskou slabost“ dopodrobna rozpracovává situace těch, jejichž životní stav a životní praxe částečně nebo úplně neodpovídají křesťanské nauce. Zde papež František nedává obecně-plošný návod, ale upřednostňuje individuální přístup ke každému, vybízí ke komplexnímu posouzení dané situace a snaží se pomoci lidem k lepšímu uspořádání života. Jinými slovy doporučuje uvádět do praxe název osmé kapitoly *Amoris laetitia* doprovázet (kompetentní osobou), rozlišovat (svou osobní situaci před Bohem) a začleňovat (do organismu církve). Na této cestě v určitých případech může být poskytnuta těm, kteří žijí v „neregulérních“ situacích, svátostná pomoc. Při prostudování exhortace *Amoris laetitia* je patrné, že nabízí komplexní pohled nejen na život konkrétní rodiny (život v rodině), ale také na to, co život rodiny ovlivňuje (migrační problémy, příprava snoubenců, formace bohoslovců).

Třetí otázka zněla: Co se událo v časovém období mezi dokumenty *Gaudium et spes* a *Amoris laetitia*? Po skončení II. vatikánského koncilu se církev ve svých dokumentech dále vyjadřovala k otázkám týkajících se manželství. Některé z nich jsem připomenul ve své práci: kontroverzní encyklika *Humanae vitae* (O správném řádu předávání lidského života) Pavla VI. z roku 1968 a jeho exhortaci *Evangelii nuntiandi* z roku 1975 - ta se zabývá evangelizačním posláním rodiny, adhortaci *Familiaris consortio* (O úkolech křesťanské rodiny v současném světě), kterou vydal v roce 1981 Jan Pavel II. V ní se objevuje téma, které je dále zpracováváno na některých pozdějších synodách i v exhortaci papeže Františka *Amoris laetitia*, a sice pastorační práce s lidmi, kteří se nacházejí v *neregulérních* situacích. Jedná se zejména o ty, kteří jsou rozvedeni a žijí buďto sami nebo uzavřeli nový civilní sňatek.⁴²¹ Tématu křesťanské lásky se věnuje Benedikt XVI. ve své encyklice *Deus caritas est* z roku 2006.

Vážnost situace rodin ve světě si uvědomuje během svého pontifikátu i současný papež František. Svolal biskupskou synodu, která probíhala ve dvou zasedáních (první zasedání jako mimořádná synoda v říjnu 2014 a druhé zasedání formou řádné synody v říjnu 2015). Před mimořádnou synodou se konalo v únoru 2014 mimořádné zasedání konzistoře, na kterém přednesl svůj příspěvek kardinál Walter Kasper s názvem *Evangelium o rodině*. Myšlenky kardinála Kaspera se staly předmětem ostře polarizované diskuze. Navrhl, aby v některých specifických případech bylo umožněno přijímat eucharistii katolíkům, kteří jsou rozvedeni a znovu uzavřeli civilní sňatek.

Z prostudovaných dokumentů vyplývá, že se církev snaží vnímat manželství a rodinu v co nejkomplexnějším pohledu. Církev si je vědoma, že nestačí lidem pouze nabízet ideál rodiny. Snaží se pomáhat uskutečňovat tyto ideály a zároveň podporovat pastoračním doprovázením také ty, jimž se nedaří žít v souladu s tímto ideálem. Vyvíjí se svět, ve kterém žijí konkrétní rodiny, objevují se nové problémy (migrace, stoupá počet rozvedených, roste drogová závislost), některé z rodin se ocitají v krizi. Na tuto situaci se snaží reagovat církev, která doprovází rodiny, její příslušníky a snaží se přijímat za své radosti a naděje, smutky a úzkosti lidí své doby.⁴²²

Ve své práci jsem se snažil zhodnotit nauku o manželství v uvedených dvou dokumentech z hlediska nových pohledů, které přináší každý z nich. K dosažení tohoto

---

⁴²¹ Srov. FC 83, 84.

⁴²² Srov. GS 1.

cíle mi napomohly výše uvedené otázky. Nový pohled na nauku o manželství v *Gaudium et spes* vidím v posunu od Augustinovského *modelu dober* k pojetí manželství jako doživotní společenství dvou vzájemně obdarovávajících se osob. V *Amoris laetitia* je nový komplexní pohled na manželství spojený s individuálním doprovázením.

Svou diplomovou práci zakončím citátem z exhortace *Amoris laetitia*, ve kterém papež František předkládá ideál křesťanského manželství:

*Křesťanské manželství (...) se plně uskutečňuje ve spojení jednoho muže a jedné ženy, kteří se sobě vzájemně darují ve výlučné lásce a svobodné věrnosti, patří si až do smrti a otevírají se předávání života, posvěcení svátostí, která jim uděluje milost k tomu, aby vytvářeli domácí církve a byli kvasem nového života pro společnost.*⁴²³

---

⁴²³ Srov. AL 292.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

ADAM, A. *Liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-420-1.

ALBERIGO, G. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*. Brno: nakladatelství Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-047-7.

AMBROS, P. *Rodina – světlo v temnotě světa*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2015. ISBN 978-80-7412-232-3.

AUER, A. K etické diskusi o sexualitě a manželství. *Teologické texty*, 2001, č. 5.

BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate. Lásky v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-414-9.

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est. Bůh je láska. Encyklika*. Praha: Paulínky, 2012. ISBN 978-80-7450-043-5.

BENEDIKT XVI. *Myšlenky o rodině*. Praha: Paulínky, 2009. ISBN 978-80-86949-80-2.

BENEDIKT XVI. *Sacramentum caritatis. O eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve*. Praha: Paulínky, 2007. ISBN 978-80-869-32-1.

BIBLE. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

BÍČ, M. *Při řekách babylónských*. Praha: Vyšehrad, 1990. ISBN 80-7021-032-X.

BOGNER, V. *Nový zákon*. Praha: Česká liturgická komise, 1989. ISBN 80-7195-073-4.

DAVID, J. *Ehe und Familie nach dem 2. Vat. Konzil*. In SIEVERS, E. – DAVID, J. *Vollendung ehelicher Liebe. Gesundes und krankes Geschlechtsleben, Wege zur Heilung*. Recklinghausen: Paulus Verlag, 1966.

DE PAOLIS, V. *Rozvedení a znovusezdaní a svátost Eucharistie a pokání*, in DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87864-33-3.

DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87864-33-3.

- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.
- FRANTIŠEK, papež. *Evangelii gaudium. Radost evangelia. Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.
- FRANTIŠEK, papež. *Amoris laetitia. Radost lásky. Posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Praha: Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5.
- FRANTIŠEK, papež. *Lumen fidei. Encyklika. Světlo víry*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-741-6.
- FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7.
- GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha: Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-396-7.
- GRANADOS, J.; KAMPOWSKI, S.; PÉREZ-SOBA, J. J. *Nová pastorační péče o rodiny. Průvodce podle Amoris laetitia*. Brno: Akademie kanonického práva, 2017. ISBN 978-80-906025-5-7.
- GRUBER, H. - G. *Christliche Ehe in moderner Gesellschaft. Entwicklung – Chancen – Perspektiven*. Freiburg i. Br.: Herder, 1995.
- GRŮN, A. *Svatost manželství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-343-2.
- HALÍK, Tomáš. *Obnovíš tvář země*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-353-2.
- HERYÁN, L. *Země bez obzoru*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-640-6.
- HORÁK, J. *Ježíš v evangeliu podle Marka*. Řím: Křesťanská akademie, 1986. ISBN neuvedeno.
- HRDINA, I. A. *Dokumenty tridentského koncilu*. Praha: Krystal OP, 2015. ISBN 978-80-87183-75-5.
- JAN PAVEL II. *Teologie těla*. Praha: Paulínky, 2012. ISBN 978-80-7450-041-1.
- JAN PAVEL II. *Familiaris consortio. O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-161-X.

JAN PAVEL II. *Christifideles laici. Posynodální apoštolský list Jana Pavla II. o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě.* Praha. Zvon, 1996. ISBN 80-7113-162-8.

KADLEC, J. *Dějiny katolické církve II.* Olomouc: Vydavatelství university Palackého v Olomouci, 1993. ISBN 80-7067-285-4.

KASPER, W. *Teologie křesťanského manželství.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. ISBN 80-859-28-3.

KASPER, W. *Evangelium o rodině.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-832-1.

KASPER, W. *Teologie křesťanského manželství.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1997. ISBN 80-85959-28-3.

KAŠNÝ, J. Kanonické souvislosti k diskusi o cílech manželství. In *Studia Theologica* 7, 2005, č. 4 [22], s. 1-2.

KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici.* Soubor kanonických studií. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. ISBN 80-7040-921-5.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon 1995. ISBN 80-7113-132-6.

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994. ISBN: 80-7113-082-6.

Kompendium Katechismu katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-094-7.

Kompendium sociální nauky církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-014-1.

KORNELOVÁ, V. *Právní postavení ženy v římské rodině podle Justiniánových pramenů.* Diplomová práce: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2014.

KUNETKA, F. *Úvod do liturgie svátostí.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-455-5.

LIMBECK, M. *Evangelium podle Marka.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-219-6.

- LIMBECK, M. *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-146-7.
- MARTINI, C. M.; SPORSCHILL, G. *Hovory v Jeruzalémě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-661-7.
- Mc LEOD, H. *Náboženství a lidé západní Evropy*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007. ISBN 978-80-7325-124-6.
- MOLONEY, J. F. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7192-991-8.
- MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-259-6.
- MÜLLER, G. L. *Svědectví o síle milosti: Nerozlučitelnost manželství a diskuse o civilně znovusezdaných a svátostech*. In DODARO, R. (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87864-33-3.
- OPATRNÝ, A. František o rodině a manželství. In: *Perspektivy*. Příloha *Katolického týdeníku*, 2016, č. 17.
- OPATRNÝ, A. *Jak potěšit zpovědníka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-710-2.
- OPATRNÝ, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2017. ISBN 978-80-7465-278-3.
- OPATRNÝ, A. *Rodina a krize*. In AMBROS, Pavel (ed.): *Evangelium pro rodinu dnešní doby*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014. ISBN 978-80-7412-166-1.
- OPATRNÝ, A. *Pastorace svátostí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-7195-799-7.
- OPATRNÝ, A. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Nakladatelství Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7465-116-8.
- OPATRNÝ, A. Rozlišovat a doprovázet. In: *Perspektivy*. Příloha *Katolického týdeníku*, 2016, č. 24.

PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi. Apoštolská exhortace Hlásání evangelia*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-159-8.

PAVEL VI. *Humanae vitae. O správném řádu předávání lidského života*. Praha: Scriptum, 1991. ISBN 80-900335-5-5.

Pentateuch (Pět knih Mojžíšových). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-638-8.

PETRÁČEK, T. *Církev, tradice, reforma. Odkaz druhého vatikánského koncilu*. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-643-7.

PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965. Příprava. Průběh. Odkaz*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-194-6.

PESCH, O. H. *Základní otázky katolické víry*. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-206-3.

PIUS XI. *Casti Connubii. Encyklika o křesťanském manželství*. Olomouc: Lidové knihkupectví, 1935. ISBN neuvedeno.

PLACHKÝ, P. *Morální aspekty rozvedených a znovu sezdaných katolických křesťanů*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2011.

POŘÍZ, J. *Manželství a sexualita u sv. Augustina. Teologické texty*, 2008, č. 2.

POSPÍŠIL, C. V. (ed.) *II. vatikánský koncil očima Jana XXIII. a Pavla VI.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-598-6.

POSPÍŠIL, C. V. *Hermeneutika mystéria*. Praha: Krystal OP a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-478-1.

PŘIBYL, S. *Pastorační aspekty působení kanonického manželského práva*. In AMBROS, P. (ed.) *Evangelium pro rodinu dnešní doby*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014. ISBN 978-80-7412-166-1.

PŘIBYL, S. *Předmluva pro českého čtenáře*. In DODARO, Robert (ed.) *Setrvat v pravdě Kristově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015.

RYŠKOVÁ, M. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1465-6.

RYŠKOVÁ, M. *Manželství a rodina z novozákonní perspektivy*. In OPATRŇÝ, Aleš a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. Červený Kostelec: Nakladatelství Pavel Mervart, 2017. ISBN: 978-80-7465-278-3.

RYŠKOVÁ, M. *Pavel z Tarzu a jeho svět*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2333-7.

SANDER, H. - J. (ed.). *Theologischer Kommentar zur Pastoralkonstitution über die Kirche in der Welt von heute Gaudium et spes*. In HÜNERMANN, P.; HILBERATH, B. J. (eds.) *Herders Theologischer Kommentar zum Zweiten Vatikanischen Konzil 4. Gaudium et spes*. Freiburg – Basel - Wien.: Herder, 2009.

SCHOCKENDORFF, E. Dvojí způsob četby exhortace Amoris laetitia. *Universum*, 2017, č. 2.

SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-430-X.

SKOBLÍK, J. *Láska, tělo a etika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-477-4.

Směrnice pro udílení svátostí v Arcidiecézi pražské, 17. 5. 2005, ACAP 11/2008, č. j. 6795/2008.

SMÍSITELOVÁ, H. *Manželství a rodina z pohledu synody o rodině a jejich obnova podle závěrů synody*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta, Olomouc, 2016.

SOKOL, J. *Rodina v proměnách společnosti*. In OPATRŇÝ, A. a kolektiv. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. Červený Kostelec: Nakladatelství Pavel Mervart, 2017. ISBN: 978-80-7465-278-3.

SZABO, M. *Manželství. To je také slib úcty lásky věrnosti*. Cesta – Iva Pospíšilová, 2014. ISBN 80-978-80-7295-179-6.

ŠRAJER, J.; KOLÁŘOVÁ, L. a kol. *Gaudium et spes. Padesát let poté*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2015. ISBN 978-80-7325-391-2.

TRAPKOVÁ, L.; CHVÁLA, V. *Žena a muž v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-479-2.

VOPŘADA, D. Augustinova nauka o manželství. *MKR Communio*, 2010, č. 3-4, s. 89-101.

Výklady ke Starému zákonu I Zákon (Gn – Dt). Praha: Kalich, 1991. ISBN 80-7017-408-0.

WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon – Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-292-6.

ZIKMUND, M. T. Radost z lásky v německé diskusi. In *Perspektivy*. Příloha *Katolického týdeníku*, 2016, č. 22.

Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2008. ISBN 80-7040-809-X.

Elektronické zdroje:

BISKUPSTVÍ LITOMĚŘICKÉ. *Dotazník k mimořádné synodě o rodině*, 2013. In dltn.cz [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.dltn.cz/dotaznik-synoda-o-rodine>>.

HRDINA, I. A. *Tridentský dekret Tametsi*. In *Revue* 11, 3/1998 [online]. [cit. 2017-11-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.spcp.prf.cuni.cz/11/tri.htm>>.

JEMELKA, F. *Poselství biskupské synody o rodině v češtině*. In *cirkev.cz* [online]. [cit. 2017-11-20]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/141104-poselstvi-biskupske-synody-o-rodine-v-cestine>>.

KLIMEŠ, J. *Princip graduality v psychologickém poradenství*. 1996 [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné na WWW: <klimes.mysteria.cz/clanky/teologie/graduali.htm>.

KOP, F. se spolupracovníky. *Překlad kodexu kanonického práva*. 1948, s. 238 [online]. [cit. 2018-03-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.librinostri.catholica.cz/download/KodexKop-OCR.pdf>>.

LUMEN DE LUMINE. *Frontální výzva čtyř kardinálů papeži*. 14. 11. 2016. In lumendelumine.cz [online]. [cit. 2018-01-13]. Dostupné na WWW: <<https://www.lumendelumine.cz/index.php?=frontalni-vyzva-ctyr-kardinalu-papezi>>.

MLÉČKA, O. *Biskupská synoda: 253 účastníků, z toho 14 manželských párů*. In cirkev.cz [online]. [cit. 2017-11-11]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/140909-biskupska-synoda-253-ucastniku-z-toho-14-manzelskych-paru>>.

MLÉČKA, O. *Papež zjednodušuje proces prohlášení neplatnosti manželství*. In cirkev.cz [online]. [cit. 2017-11-26]. Dostupné na WWW: <<https://cirkev.cz/archiv/150911-papez-zjednodusuje-proces-prohlaseni-neplatnosti-manzelstvi>>.

MLÉČKA, O. *Rodině i jejím těžkostem se bude věnovat příští biskupská synoda*. In cirkev.cz [online]. [cit. 2017-11-20]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/131106-rodine-i-jejim-tezkostem-se-bude-venovat-pristi-biskupska-synoda>>.

MLÉČKA, O. *Vatikan publikoval Lineamenta pro příští biskupskou synodu*. In cirkev.cz [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/141210-vatikan-publikoval-Lineamenta-pro-pristi-biskupskou-synodu>>.

MLÉČKA, O. *Závěrečná zpráva biskupské synody v češtině*. In cirkev.cz. [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné na WWW: <<https://www.cirkev.cz/archiv/151113-zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine>>.

VANĚČ, M. *50 let existence synody biskupů*. In Getsemany.cz [online]. [cit. 2017-11-11]. Dostupné na WWW: <<https://getsemany.cz/book/export/html/3263>>.

Seznam zkratek

AL	Amoris laetitia
CC	Casti connubii
CIC	Kodex kanonického práva
DCE	Deus caritas est
EN	Evangelii nuntiandi
FC	Familiaris consortio
GS	Gaudium et spes
HV	Humanae vitae
ChD	Christus Dominus
KKC	Katechismus katolické církve
LF	Lumen fidei
LG	Lumen gentium

ABSTRAKT

JANOŠEK, P. *Zhodnocení nauky o manželství v Gaudium et spes a v Amoris laetitia*. České Budějovice 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce: A. Kříšťan.

Klíčová slova: rodina, manželství, církevní dokument, pastore, koncil, synoda

Práce se zabývá pohledem na učení církve v otázce rodiny a manželství. První kapitola se věnuje historickému pohledu na manželství a rodinu od počátku do Druhého vatikánského koncilu. Druhá část představuje učení koncilu o manželství, zvláště v konstituci *Gaudium et spes*. Ve třetí části sledujeme vývoj myšlenek z *Gaudium et spes* v církevním učení a nová témata v církevním učení o manželství. Čtvrtá část se zabývá biskupskou synodou o rodině, která probíhala ve dvou zasedáních: mimořádná synoda v říjnu 2014 a formou řádné synody v říjnu 2015. Závěrečná část se věnuje posynodální apoštolské exhortaci o lásce v rodině *Amoris laetitia* papeže Františka. Cílem této práce bylo porovnat pohled církve na manželství v *Gaudium et spes* a v *Amoris laetitia* a zjistit, v čem se od sebe liší.

ABSTRACT

Evaluation of the Church doctrine about marriage in *Gaudiamus et Spes* and in *Amoris Laetitia*

The key words: family, marriage, church document, pastoral work, synods, Second Vatican Council

This thesis concerns with the Church doctrine of marriage and family. Chapter 1 includes a small outline of the historical development since the beginning of the existence of the Church until the Second Vatican Council. Chapter 2 introduces the Second Vatican Council's Constitution *Gaudium et Spec*. Chapter 3 reflects the impact of the Constitution *Gaudium et Spec* and the new themes in the Church doctrine about marriage. Chapter 4 summarizes the results of the Synods in 2014 and 2015 while Chapter 5 provides an analysis of the Apostolic exhortation about love in family *Amoris Laetitia* written by the Pope Franciscus. The aim of this work is to describe the changes in the approach of the Catholic Church to the institution of marriage.